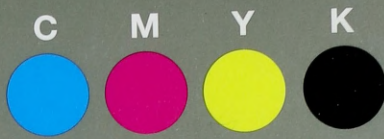

Grey Scale #13

DANES-PICTA.COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

~~Do użytku służbowego~~

Egz. Nr1.....

UKŁAD MILITARNY I UKŁAD POZAMILITARNY SYSTEMU OBRONNEGO PAŃSTWA RP

Zespół autorski:

ppłk dr Michał DROST - kierownik

plk dr hab. Andrzej WŁODARSKI

plk dr Stanisław LIPSKI

post. mgr Jacek LIPSKI

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

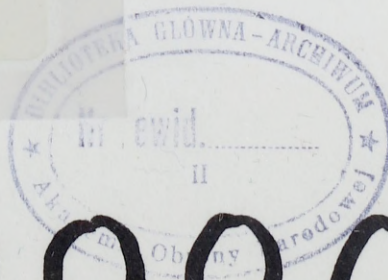
S/3481

05-003481-001-0

Warszawa 1997

63986

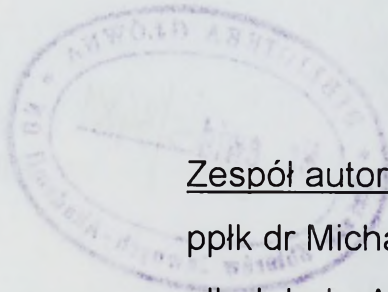

~~Do użytku służbowego~~

Egz. Nr 1

UKŁAD MILITARNY I UKŁAD POZAMILITARNY SYSTEMU OBRONNEGO PAŃSTWA RP

Zespół autorski:

ppłk dr Michał DROST - kierownik

płk dr hab. Andrzej WŁODARSKI

płk dr Stanisław LIPSKI

post. mgr Jacek LIPSKI

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

S/3481

05-003481-001-0

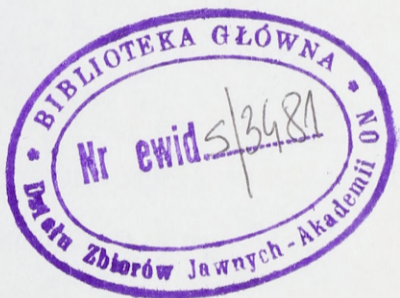
Warszawa 1997

63986

Wydawnictwo Uniwersyteckiego Instytutu Wydawniczego

28282

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
Rozdział I. Układ Militarny	5
1.1. Aktualny stan i możliwości układu militarnego	5
1.1.1. Wojska Lądowe	5
1.1.2. Siły Powietrzne	6
1.1.3. Marynarka Wojenna	8
1.2. Kierunki doskonalenia układu militarnego	9
1.2.1. Wojska Lądowe	16
1.2.2. Siły Powietrzne	29
1.2.3. Marynarka Wojenna	33
1.2.4. Wojska Obrony Terytorialnej	37
Rozdział II. Układ pozamilitarny	43
2.1. Przeznaczenie, zadania i organizacja ogniw układu pozamilitarnego	43
2.1.1. Ogniwa ochrony państwa	43
2.1.1.1. Urząd Ochrony Państwa	44
2.1.1.2. Policja	45
2.1.1.3. Państwowa Straż Pożarna	46
2.1.1.4. Straż Graniczna	48
2.1.1.5. Jednostki Wojskowe MSWiA	53
2.1.2. Ogniwa ochrony ludności	54
2.1.2.1. Obrona Cywilna	54
2.2. Kierunki doskonalenia ogniw układu pozamilitarnego	58
2.2.1. Ogniwa ochrony państwa	58
2.2.1.1. Urząd Ochrony Państwa	59
2.2.1.2. Policja	60
2.2.1.3. Straż Graniczna	63
2.2.2. Ogniwa ochrony ludności	65
2.2.2.1. Obrona Cywilna	65
2.2.2.2. Państwowa Straż Pożarna	70
Zakończenie	74
Bibliografia	75
Załączniki	

WSTĘP

Bezpieczeństwo państwa jest zagadnieniem złożonym i wieloaspektowym. Przyjmowana obecnie treść pojęcia bezpieczeństwa obejmuje nie tylko dziedziny polityczne i militarne, ale także aspekty gospodarcze, społeczne, ekologiczne, itp. Do niedawna zagrożenie bezpieczeństwa państwa interpretowano w zasadzie wyłącznie w kontekście zagrożenia wojskowego. Niejednokrotnie pojęcia te nawet utożsamiano. Dlatego w świadomości społecznej zagrożenie bezpieczeństwa państwa najczęściej jest kojarzone z groźbą wojny, a ściślej - agresji zbrojnej.

Coraz powszechniej jednak słyszy się o innych formach zagrożenia państwa - tzw. kryzysach ekonomicznych, ekologicznych, społecznych itp. , które nie likwidowane w fazie ich kształtowania się mogą doprowadzić do groźnych następstw.

W celu przeciwdziałania zagrożeniom wojennym w czasie pokoju i realizacji zarówno wewnętrznych jak i zewnętrznych zadań utrzymuje się i rozwija na czas zagrożenia i wojny - system obronny RP.

Istotą systemu obronnego państwa, w świetle wymagań przyjętej strategii obronnej, jest tworzenie i utrzymywanie potencjału obronnego, efektywnie zintegrowanego z przygotowaną administracją, gospodarką narodową i całym społeczeństwem, zapewniającego zachowanie suwerenności, niepodległości i integralności terytorialnej państwa, bezpieczeństwa i swobody działania instytucji państwowych oraz pokojowych warunków życia i rozwoju społeczeństwa. System ten tworzą: układ militarny, układ pozamilitarny i system kierowania obronnością.

Celem opracowania jest przedstawienie aktualnych możliwości układu militarnego i pozamilitarnego oraz wskazanie kierunków ich doskonalenia.

Tak sformułowany cel wymagał sprecyzowania następujących problemów badawczych:

1. Jak przedstawia się aktualny stan układu militarnego i pozamilitarnego pod względem prognozowanych zadań, a także posiadanych sił i środków dla ich realizacji ?
2. Jak można i należy wskazać kierunki doskonalenia ogniw i elementów układu militarnego i pozamilitarnego w świetle prognozowanych zadań ?

Dla przedstawionych powyżej problemów badawczych założono następującą hipotezę roboczą: zmiany polityczno-gospodarcze, jakie dokonały się w naszym kraju, pozwalają współuczestniczyć w tworzeniu nowego porządku międzynarodowego, a w perspektywie włączenie Polski do ogólnoeuropejskiego systemu bezpieczeństwa. Spowodowały one konieczność stworzenia nowego modelu systemu obronnego RP.

Podstawowymi filarami SOP są: układ militarny, układ pozamilitarny i system kierowania obronnością. Aktualny stan układu militarnego i pozamilitarnego nie gwarantuje kompatybilności z analogicznymi podsystemami NATO. Dlatego niezbędne jest określenie kierunków ich doskonalenia - zwłaszcza struktur organizacyjnych, uzbrojenia i wyposażenia - w celu dostosowania ich do standardów obowiązujących w państwach NATO.

Praca składa się z dwóch rozdziałów.

W rozdziale pierwszym scharakteryzowany został aktualny stan układu militarnego, co do zadań, struktur organizacyjnych i zasad funkcjonowania. Zwrócono zwłaszcza uwagę na jego niedomagania i braki. Dlatego w drugiej części zaproponowano kierunki jego doskonalenia, mając na uwadze perspektywę przystąpienia do NATO.

Rozdział drugi przedstawia natomiast stan poszczególnych ogniw układu pozamilitarnego (poza ogniwami gospodarczo-obronnymi). Prognozując kierunki jego doskonalenia oparto się również na doświadczeniach wynikłych z klęski powodzi.

Niniejsze opracowanie uwzględnia tylko niektóre zasadnicze ogniwa i elementy układu militarnego i pozamilitarnego oraz potrzeby ich doskonalenia, ze względu na szeroki zakres badanych problemów. Niektóre z nich przedstawione zostały w skrótowym zarysie i opierały się na wynikach badań zespołów zajmujących się problematyką zadań, funkcji i struktur SOP.

Zespół jest świadomy tego, że nie jest to pogłębiona analiza dotychczasowego stanu i możliwości układu militarnego i pozamilitarnego, a także, że zarysowane zostały tylko kierunki zmian tych podsystemów. Problematyka ta winna więc być przedmiotem dalszych badań i na jej podstawie należy formułować kolejne propozycje.

ROZDZIAŁ I. UKŁAD MILITARNY

Nowa treść zadań strategicznych i operacyjnych Wojska Polskiego oraz zmienione warunki ich realizacji stymulują istotne zmiany w siłach zbrojnych. Trwają intensywne prace nad nowym modelem wojska. Równocześnie ze zmniejszeniem jego liczebności następują sukcesywne przeobrażenia strukturalne, przesunięcia dyslokacyjne i modernizacja techniczna.

1.1. Aktualny stan i możliwości układu militarnego (sił zbrojnych RP).

Do klasycznych niejako zadań sił zbrojnych RP (SZRP) należy:

- utrzymywanie niezbędnego potencjału bojowego na poziomie odpowiednim do skali aktualnego i prognozowanego zagrożenia militarnego, zapewniającego realizację określonych przedsięwzięć w ramach strategicznej obrony państwa;
- udzielenie pomocy układowi pozamilitarnemu i organom cywilnym w wypadku klęsk żywiołowych, katastrof oraz wspieranie akcji o charakterze humanitarnym;
- prowadzenie w czasie wojny operacji strategicznych i innych form działań zbrojnych dla osiągnięcia celów wojny zgodnie z zasadami intensywnej obrony konwencjonalnej, zdolnej przeciwstawić się powietrzno-lądowo-morskiej agresji przeciwnika z zastosowaniem przez niego najnowszych technologii rozpoznania i dowodzenia.

Siły Zbrojne RP składają się z trzech rodzajów (zał. 1):

- wojsk lądowych,
- sił powietrznych (wojsk lotniczych i obrony powietrznej),
- marynarki wojennej.

1.1.1. Wojska lądowe

Wojska lądowe, w których trwa proces budowy struktur, są głównym komponentem SZ RP. Składają się one z (zał. 2):

- wojsk operacyjnych,
- wojsk obrony terytorialnej.

Podstawę wojsk operacyjnych tworzą dywizje i brygady. Potencjał bojowy polskiej dywizji stanowi 0,45 potencjału dywizji niemieckiej i jest niższy od dywizji rosyjskiej oraz ukraińskiej. (odpowiednio: 0,6 i 0,58 potencjału dywizji niemieckiej). Nowoczesny sprzęt bojowy stanowi ok. 30 % stanu etatowego. Od 5 do 20 % sprzętu ma przekroczoną normę docelową i powinien być wycofany z eksploatacji.

Zdolność Wojsk Lądowych do wykonywania zadań uwarunkowana jest przede wszystkim stanem materiałowo-technicznym ich wyposażenia, właściwościami struktury organizacyjnej, stanem morale żołnierzy, a także poziomem ich wyszkolenia.

W wojskach Lądowych występują istotne niedostatki w zakresie:

- ogólnych możliwości rozpoznawczych szczebla operacyjnego i taktycznego,
- niezawodności technicznej systemów dowodzenia wojskami i ich odporności na zniszczenie,
- rozmiarów automatyzacji systemów dowodzenia, transmisji danych oraz kierowania użytkowaniem systemów broni,
- zasięgu i efektywności ogniowej systemów broni przeznaczonych do rażenia przeciwnika w skali operacyjnej,
- mobilności powietrznej i wsparcia działań z powietrza,
- stanu uzawodowienia systemów broni priorytetowych,
- technicznych środków zabezpieczenia realizacji zadań bojowych w operacjach lądowych.

Wojska Obrony Terytorialnej są w dalszym ciągu w stadium organizacji i dysponują pięcioma skadrowanymi brygadami.

1.1.2. Siły powietrzne.

Siły powietrzne zorganizowane są w trzy korpusy obrony powietrznej i jeden korpus lotniczy (zał. 3).

Korpus lotniczy w swoim aktualnym stanie bojowym nie ma możliwości skutecznego wykonania, w toku operacji obronnej, takich zadań, jak:

- udział w walce opanowanie w powietrzu, głównie przez wykonywanie lotniczych uderzeń odwetowych,
- izolacja rejonu działań bojowych,
- wsparcie działań wojsk lądowych i marynarki wojennej,
- ratownictwo lotnicze.

Podstawową przyczyną tego stanu jest niedostatek samolotów i niska ich jakość techniczno-bojowa.

Korpusy obrony powietrznej (KOP) przeznaczone są do wykonywania zadań obrony powietrznej, polegających na niszczeniu środków napadu powietrznego (SNP) przeciwnika w powietrzu. Najważniejszą rolę w walce powietrznej spełniają środki OP oraz lotnictwo myśliwskie, które wraz z siłami obrony przeciwlotniczej (OPL) wojsk lądowych i marynarki wojennej tworzą system obrony powietrznej.

Podstawowym zadaniem sił powietrznych w okresie pokoju, kryzysu i wojny jest obrona przed rozpoznaniem i uderzeniami z powietrza najważniejszych obiektów władzy i administracji państwowej, rejonów przemysłowych oraz zgrupowań bojowych wojsk lądowych i marynarki wojennej, ostrzeganie i powiadamianie o zagrożeniach i uderzeniach z powietrza, a także nadzór ruchu lotniczego. Ponadto do ich zadań należy również ratownictwo lotnicze na obszarze kraju.

Wojska raketowe i radiotechniczne KOP nie mogą spełniać nałożonych na nie zadań ze względu na niskie możliwości techniczno-bojowe istniejącego parku samolotowego, raketowego i radiotechnicznego. Dokonywanie zmian ilościowo-jakościowych jest ukierunkowane i odbywa się drogą modernizacji już posiadanych samolotów i śmigłowców, zakupu nowej techniki lotniczej za granicą oraz opracowywaniem własnych projektów (HUZAR, IRYDA). Zestawy raketowe są przestarzałe - stacjonarne, o ograniczonych właściwościach bojowych w stosunku do potrzeb, zwłaszcza przy uwzględnieniu walki radioelektronicznej. Brak systemów samoobrony czyni je celem stosunkowo łatwym do zniszczenia.

Zbyt małe możliwości w stosunku do potrzeb posiada istniejący system rozpoznania radioelektronicznego. Przeszarzałe i mało efektywne są również podsystemy łączności dowodzenia oraz środki zabezpieczające ich funkcjonowanie.

Istotnym problemem sił powietrznych jest terminowość informacji o przeciwniku powietrznym. W rejonach przygranicznych, na kierunkach południowym i wschodnim strefa informacji radiolokacyjnej o przeciwniku przenika tylko na głębokość ok. 30-40 km, dla wysokości lotu równej 500 m, co nie spełnia wymagań systemu OP w zakresie terminowości informacji. Także parametr dokładności informacji o położeniu ŚNP uzyskanych przed podsystemem rozpoznania radioelektronicznego nie osiąga wymaganej wartości.

1.1.3. Marynarka Wojenna.

Marynarka Wojenna przeznaczona jest do:

- obrony morskiej granicy państwa,
- ochrony żeglugi i interesów gospodarczych RP na obszarach morskich,
- prowadzenia działań bojowych na Bałtyku.

Ponadto, do zadań marynarki wojennej należy:

- realizacja zadania obrony wybrzeża we współdziałaniu z wojskami lądowymi i lotniczymi,
- udział w ratowaniu życia w polskiej strefie ratownictwa oraz ratownictwo załóg samolotów we współdziałaniu z WLiOP,
- udział w obronie ekologicznej obszarów morskich,
- udział w misjach ONZ.

Organizacyjnie marynarka wojenna RP składa się z:

- dowództwa szczebla operacyjnego,
- dwóch flotylli obrony wybrzeża,
- jednej flotylli okrętów (uderzeniowej),
- brygady lotnictwa morskiego.

Przedstawiona struktura organizacyjna (zał. 4), a w szczególności jej wyposażenie w sprzęt techniczny nie gwarantuje wykonania powyższych zadań w stopniu pożądanym. Dysponuje ona bowiem przestarzałym uzbrojeniem i wyposażeniem.

Największą słabością marynarki wojennej jest niewielka zdolność do prowadzenia morskiej operacji obronnej oraz ograniczona możliwość prowadzenia działań w wypadku agresji zbrojenia RP w skali wojny. Niezbędne jest zatem radykalne zwiększenie siły ogniowej i zasięgu działania okrętów oraz lotnictwa morskiego.

Rozpoczęte w 1991 r. przedsięwzięcia modernizacyjne nawodnych i powietrznych środków bojowych są zbyt ograniczone co do skali i nie zmieniają w istotnym zakresie aktualnego stanu rzeczy.

Marynarka wojenna winna, w szerszym niż dotychczas zakresie, przejąć odpowiedzialność operacyjną za zwalczanie desantów morskich i szeroko pojętą obronę wybrzeża, za którą obecnie odpowiada Pomorski Okręg Wojskowy.

1.2. Kierunki doskonalenia układu militarnego R.P.

Aktualna filozofia i strategia (polityka) obronna państwa zasadza się na dominującej roli odgrywanej przez operacyjną część Sił Zbrojnych RP (SZ RP) w procesie militarnej obrony państwa przed możliwymi zagrożeniami. Do czasu ewentualnego (dającego się przewidzieć i prognozowanego) wprowadzenia radykalnych zmian w tej filozofii i strategii obronnej, polegających na ewolucyjnym przejściu z tradycyjnie pojmowanej i historycznie ukształtowanej, nadrzędnej roli wojsk operacyjnych do nowoczesnej, kompleksowej i wszechstronnie zorganizowanej, powszechnej obrony państwa - układ militarny systemu obronnego państwa (UM SOP) będzie nadal zasadniczym „organem wykonawczym” wszelkich działań obronnych. Układ militarny SOP stanowić będzie o militarnej sile obronnej państwa, która powinna zagwarantować skuteczne przeciwstawienie się potencjalnemu przeciwnikowi (agresorowi).

Jako główny element systemowej całości, przeznaczony do zbrojnej obrony państwa, UM SOP powinien być projektowany i kształtowany w oparciu o

zasady wynikające ze strategii wojskowej, osadzonej merytorycznie w strategii obronnej państwa.¹

Cele układu militarnego SOP powinny być zgodne i wynikać z zasadniczych okresów funkcjonowania państwa, w szczególności:

- **w czasie pokoju** celem zasadniczym będzie kształtowanie i utrzymywanie sił zbrojnych w odpowiedniej gotowości i zdolności bojowej do skutecznego przeciwstawienia się każdej agresji militarnej oraz zdolności do sprawnego i efektywnego uczestniczenia we wszelkich innych działaniach organów państwa w celu utrzymania należytego stanu bezpieczeństwa i obronności RP.

- **w czasie kryzysu** celem UM SOP jest wspieranie działań państwa w rozwiązywaniu konfliktów społecznych podczas stanu wyjątkowego lub wojennego.

- **w czasie kryzysu i wojny** podstawowym celem układu będzie zaplanowane i skuteczne użycie SZ RP, zgodne z politycznymi i militarnymi celami działań zbrojnych ustalonymi przez kierownictwo państwa, a realizowane przez odpowiednie elementy podsystemu kierowania obronnością państwa.

Ogólna struktura UM SOP w postulowanym perspektywicznym modelu całego SOP i jego elementów jest sumą postulowanych zmian w organizacji, uzbrojeniu i wyposażeniu oraz w strategii działania organizacji (systemu). Zasadniczymi jej elementami będą:

- siły powszechnej obrony terytorialnej państwa (wojska OT) - masowa, głównie statyczna i obronnie ukierunkowana część SZ, przeznaczona w zasadzie do obrony wyznaczonych obiektów i rejonów na obszarze państwa, przygotowana do wzmocnienia, wsparcia i zabezpieczenia działań wojsk operacyjnych oraz wsparcia działania pozamilitarnych ogniw obronnych SOP; uzbrojona w lekkie, przenośne uzbrojenie, wyposażona w różnorodne środki transportu pochodzące głównie z gospodarki narodowej i zasobów lokalnych;

- klasyczne wojska operacyjne (wszystkich rodzajów SZ) - elitarna, wysoce mobilna i zaczepnie ukierunkowana część SZ, przeznaczona do prowadzenia działań dynamicznych o wysokim poziomie profesjonalizmu i sprawności, szczególnie podczas wykonywania manewru na najbardziej zagrożone kierunki i prowadzenia działań obronno-zaczepnych we współdziałaniu z wojskami OT i ogniwami układu pozamilitarnego oraz podczas różnorodnych akcji wynikających z

potrzeb działań koalicyjnych i układowych (akcje pokojowe); uzbrojona głównie w mobilne i ciężkie środki ofensywne limitowane w myśl postanowień traktatu CFE-1, wyposażona w specjalistyczne, powietrzne i lądowe (samojezdne) oraz morskie środki wsparcia, wzmocnienia i zabezpieczenia działań zbrojnych;

- manewrowe siły szybkiego reagowania (szybkiego użycia) - pojmowane jako specjalnie wyodrębniona z uwagi na cel i zadania oraz wyposażenie część klasycznych wojsk operacyjnych, wsparta działaniami wyznaczonych sił OT i elementów układu pozamilitarnego;

- podsystem dowodzenia SZ RP (o podwyższonej sprawności funkcjonowania).

Uzbrojenie i wyposażenie elementów tworzących UM SOP będzie niezmiernie zróżnicowane. Z jednej strony bowiem operacyjna część sił zbrojnych powinna być sukcesywnie wyposażana w uzbrojenie najnowszych generacji, wysoce niezawodne, ale skomplikowane i wymagające dużego kunsztu wojskowego w transporcie na pole walki i w użyciu. Z drugiej strony, zyskujące coraz bardziej na znaczeniu formacje obrony terytorialnej (regionalnej) będą wyposażane w uzbrojenie podstawowe (broń strzelecką, środki ppanc., plot. i środki minowania), lekkie i nieskomplikowane, tanie, proste w obsłudze i transporcie. Oba te komponenty powinny być racjonalnie wyposażone w wysoce mobilny sprzęt transportowy, a wojska operacyjne w szczególności - w śmigłowce (bojowe i transportowe).

Wyposażenie i uzbrojenie wszystkich elementów sił zbrojnych jest zasadniczym czynnikiem kształtującym potencjał militarny (wojenny) państwa, dlatego powinno być produkowane w oparciu o najnowsze technologie i przy użyciu najnowszych technik.²

Funkcjonowanie UM SOP w czasie kryzysu i wojny powinno być podporządkowane prowadzeniu powszechnej obrony militarnej państwa, skupionej w pięciu zasadniczych (przewidywanych) etapach:

- odpieranie powietrznych i lądowych (morskich) uderzeń agresora;
- prowadzenie obrony na kierunkach wtargnięcia (obszarach desantowania) przeciwnika;
- wykonywanie przeciwuderzeń;
- obrona przed opanowaniem terytorium kraju;

- przeciwdziałanie utrzymaniu zajętego terytorium przez przeciwnika.

Na szczególne wyeksponowanie zasługuje konieczność właściwego (i wcześniejszego) przygotowania zasadniczych warunków poprawnego funkcjonowania UM SOP. Te zasadnicze warunki wynikają i mieszczą się prawie całkowicie w psychospołecznym i organizacyjno-technicznym przygotowaniu społeczeństwa oraz operacyjnym i logistycznym przygotowaniu obszaru całego kraju do działań zbrojnych. Z tego tytułu bezpośredni wpływ na wartość UM SOP, a tym samym na możliwości obronne państwa ma podsystem pozamilitarny, głównie w sferze działań społecznych i gospodarczo-obronnych.

Pełne rozwinięcie i sprawne funkcjonowanie UM SOP (w tym strategiczne rozwinięcie SZ) wymaga jednoczesnego poprawnego realizowania zasadniczych przedsięwzięć wchodzących w skład rozwinięcia całego systemu obronnego państwa.³

Zadania SZ RP w perspektywicznym modelu UM SOP będą wynikały z założonego celu i roli sił zbrojnych w systemie obronnym państwa. Do podstawowych zadań ogólnych SZ RP można zaliczyć:

- utrzymywanie niezbędnego potencjału bojowego na poziomie adekwatnym do skali aktualnego i prognozowanego zagrożenia militarnego, zapewniającego realizację określonych przedsięwzięć w ramach obrony strategicznej państwa, zniechęcanie ewentualnego przeciwnika do agresji zbrojnej, utrzymywanie stabilizacji wojskowej w Europie Śr. i Wschodniej, szkolenie rezerw osobowych i zachowanie zdolności do szybkiej i sprawnej mobilizacji;
- wsparcie działań państwa w rozwiązywaniu kryzysów podczas stanu wyjątkowego lub wojennego;
- udzielanie pomocy organom cywilnym w przypadku katastrof oraz klęsk żywiołowych i wspieranie akcji o charakterze humanitarnym;
- prowadzenie w czasie wojny operacji strategicznej i innych form działań zbrojnych dla osiągnięcia celów wojny, zgodnie z zasadami intensywnej obrony konwencjonalnej, zdolnej przeciwstawić się powietrzno-lądowo-morskiej agresji zbrojnej przeciwnika z zastosowaniem przez niego najnowszych technologii rozpoznania, dowodzenia i nowoczesnych technik walki;
- przygotowanie części sił do działania w składzie międzynarodowych sił

interwencyjnych w obronie międzynarodowych interesów Polski i jej sojuszników.⁴

Zadania szczegółowe wynikają w zasadzie z kompleksu potrzeb związanych z przygotowaniem i prowadzeniem strategicznej operacji obronnej, działań systematycznych RSZ oraz działań nieregularnych. Zasadniczymi (syntetycznymi) są zadania wynikające z celu strategicznej operacji obronnej, w tym szczególnie:

- odparcie zmasowanych uderzeń przeciwnika z powietrza;
- ogniowe porażenie zgrupowań przeciwnika w rejonach ześrodkowania (oraz ważnych celów w głębi operacyjnej) i w czasie marszu do granicy państwa;
- odparcie nacierających zgrupowań przeciwnika na lądzie i na morzu;
- utrzymanie obszarów (obiektów, rubieży, rejonów) ważnych ze strategicznego i operacyjnego punktu widzenia;
- wykonanie przeciwuderzeń operacyjnych na przeciwnika włamującego się w głąb obrony i stworzenie warunków do wykonania przeciwnatarcia.⁵

W toku strategicznego rozwijania SZ podstawowymi zadaniami będą:

- uruchomienie wojennego systemu dowodzenia i procesu kierowania rozwijaniem SZ;
- tworzenie osłony strategicznej czasu „W” oraz grupowanie sił odwodowych;
- operacyjne rozwinięcie RSZ, w tym:
 - tworzenie zgrupowań bojowych w określonych rejonach;
 - odtwarzanie zdolności bojowej i gotowości do działań;
- strukturalne przejście z etatu czasu pokoju na czas wojny, połączone z osiągnięciem pełnej gotowości bojowej i mobilizacyjnym uzupełnieniem jednostek rozwiniętych i o niepełnych stanach oraz mobilizacyjnym rozwinięciem jednostek skadrowanych i nowo formowanych;
- rozwinięcie systemu zabezpieczenia logistycznego.

Ogólna struktura SZ RP nie powinna ulec zasadniczym zmianom. Siły zbrojne powinny składać się z trzech zasadniczych rodzajów: - Wojsk Lądowych, - Sił Powietrznych oraz - Marynarki Wojennej (Sił Morskich).

Głównymi elementami struktury sił zbrojnych będą nadal wojska operacyjne poszczególnych rodzajów SZ (które powinny być elitą jednostek tworzących SZ RP i stanowić ok. 45% ich potencjału bojowego), znacząco jednakże

wzrośnie rola odgrywana przez wojska obrony terytorialnej. Wiąże się to ze znacznym przewartościowaniem podstawowych celów i zadań tych wojsk. Istotne *nowum* polegać będzie na tym, że z istniejącej dotychczas struktury wojsk operacyjnych wyodrębnione zostaną (funkcjonalnie) zasadnicze elementy sił szybkiego użycia (szybkiego reagowania). Specjalny status w wojskach operacyjnych powinny mieć jednostki rakiet strategiczno-operacyjnych. Postuluje się, aby te siły i środki, zorganizowane w brygady rakiet przygotowanych do natychmiastowego wykonywania zadań (głównie w kierunku wschodnim i zachodnim) były podporządkowane bezpośrednio dowódcy SP i wykonywały zadania ogniowe w ramach wsparcia działań bojowych WLąd. (np. porażenie ważnych celów w głębi ugrupowania przeciwnika: stanowiska dowodzenia, lotniska, porty, bazy logistyczne, zgrupowania wojsk itp.).

W czasie pokoju siły zbrojne powinny utrzymywać (w odpowiednim stanie gotowości bojowej i zdolności do użycia) trzy kategorie jednostek i instytucji wojskowych:

- główne siły obrony, składające się z jednostek wszystkich RSZ (wojsk operacyjnych i wojsk OT) i mające charakter kadrowy (podlegające rozwinięciu w ramach przedsięwzięć mobilizacyjnych do ok. 1,5-1,8 mln. żołnierzy, w tym ok. 50% wojsk OT);

- siły szybkiego reagowania, złożone z wydzielonych jednostek wszystkich RSZ w celu stałego utrzymania najwyższej gotowości bojowej i użycia w pierwszej kolejności do działań w warunkach nagłego kryzysu i niespodziewanego zagrożenia;

- jednostki i instytucje administracyjne, logistyczne i szkolnictwa wojskowego.

Z uwagi na cele i zadania SZ RP związane z prowadzeniem strategicznej operacji obronnej postulowana struktura organizacyjna ma zapewnić szybkie i bezkolizyjne tworzenie ugrupowania strategicznego SZ obejmującego: - zgrupowanie Wojsk Lądowych; - zgrupowanie Sił Powietrznych; - zgrupowanie Marynarki Wojennej; - zgrupowanie Sił Szybkiego Użycia; - zgrupowania do działań nieregularnych.

Perspektywiczne (postulowane) **uzbrojenie i wyposażenie SZ RP** powinno zapewnić prowadzenie skutecznych działań zbrojnych we wszelkich

możliwych rodzajach konfliktu zbrojnego, ze szczególnym uwzględnieniem działań charakteryzujących się dużym rozmachem przestrzennym, długim czasem trwania, znacznym zaangażowaniem różnorodnych potencjałów militarnych, wysoką zmiennością sytuacji strategiczno-operacyjnej, dominacją zmasowanych uderzeń ogniowych w ramach operacji powietrzno-lądowych i powietrzno-morskich oraz lądowo-morskich. Uzbrojenie powinno zatem opierać się na nowoczesnych środkach walki, w tym najnowszych systemach broni elektronicznej (inteligentnej, laserowej, precyzyjnej itp.) głównie lotniczo-rakietowej. Nowoczesna broń powinna mieć amunicję nowej generacji (artyleryjską i strzelecką) oraz samonaprowadzające się pociski ppanc. i plot. Uzbrojenie powinno być w całej swej masie wyposażone w nowoczesne urządzenia optoelektroniczne (dalmierze laserowe, elektroniczne systemy rozpoznania i identyfikacji celu oraz kierowania ogniem, niezawodne środki łączności i wyposażenie umożliwiające prowadzenia celnego ognia w każdych warunkach dnia i nocy). Wyposażenie wojsk powinno zapewniać skuteczną ochronę przed takimi właśnie środkami oraz przed skutkami ewentualnego użycia broni masowego rażenia. Istotną rolę w walce zbrojnej mogą odegrać środki przeciwdziałania radioelektronicznego. Chociaż trudne do zwalczania, nie są one niezniszczalne.

Funkcjonowanie sił zbrojnych zależeć będzie przede wszystkim od przewidywanych zadań (innych w poszczególnych okresach funkcjonowania państwa), uzbrojenia, wyposażenia, stopnia ukończenia i gotowości bojowej oraz dyslokacji. Funkcjonowanie wojsk jest podporządkowane w głównej mierze zasadniczym etapom wykonywania zadań przewidzianych dla osiągnięcia celu strategicznej operacji obronnej. Dla wykonania tych zadań działania zbrojne rodzajów SZ przyjmą formy zintegrowane i będą wykonywane w trzech zasadniczych etapach:

- operacje o charakterze ogólnowojskowym: powietrzna, lądowa i morska (jako najwyższa forma integracji działań bojowych wszystkich RSZ w systemie obrony: powietrznym, lądowym i morskim);

- systematyczne działania poszczególnych RSZ (jako forma działań o niższym stopniu integracji niż w operacjach, stosowana we wszystkich okresach funkcjonowania państwa tj. w pokoju, kryzysie i wojnie, polegająca na nieprzerwanym oddziaływaniu bojowym na przeciwnika lub wykonywaniu

przedsięwzięć utrudniających mu realizację bieżących lub planowanych działań bojowych);

- działania nieregularne (jako działania zbrojne w ugrupowaniu przeciwnika, na jego tyłach lub zapleczu, prowadzone przez siły nie wchodzące czasowo lub stale w skład regularnych sił zbrojnych).

W konflikcie o dużej intensywności funkcjonowanie SZ RP zdeterminowane będzie zadaniami globalnymi, które można podzielić i określić następująco:

1.2.1. Wojska lądowe.

Z uwagi na rolę odgrywaną w systemie obronnym państwa wojska lądowe (WLąd.) powinny być głównym rodzajem Sił Zbrojnych RP (o charakterze szkoleniowo-kadrowym), a co za tym idzie także podstawowym elementem układu militarnego. Prognozowane cele i zadania WLąd. stanowią, że będą one również największym liczebnie (w czasie pokoju i wojny) elementem sił zbrojnych.⁶ Zdolność wojsk lądowych do wykonywania zadań będzie silnie uwarunkowana odpowiedniością ich struktury organizacyjnej do zakładanej strategii działania, stanem i technologiczno-technicznym poziomem ich uzbrojenia i materiałowo-technicznego wyposażenia⁷ oraz poziomem wyszkolenia i morale jednostek.

Zadania wojsk lądowych będą wynikać każdorazowo z antycypowanego celu i ogółu warunków przedsięwziętych działań oraz przewidywanych (możliwych) działań potencjalnego przeciwnika, przede wszystkim z działań podjętych na lądzie.⁸

Powszechnie przyjmuje się, że podstawowymi zadaniami wojsk lądowych (w ścisłym współdziałaniu z innymi rodzajami sił zbrojnych) będą:

- odpieranie lokalnych inwazji zbrojnych prowadzonych głównie w ramach określonych roszczeń terytorialnych;⁹

- obrona strategiczna przed totalną agresją zdecydowanie przeważającego przeciwnika;

- udział w misjach pokojowych i operacjach ekspedycyjnych poza granicami w ramach międzynarodowych sił zbrojnych.

Zadania szczegółowe wynikające z potrzeb przygotowania i prowadzenia lądowej operacji obronnej można uogólnić jako:

- współdziałanie w odpieraniu uderzeń powietrznych przeciwnika na zgrupowania WLąd. oraz porażeniu ogniowym lądowo-powietrznych zgrupowań przeciwnika w czasie zbliżania się do granicy państwa i w toku przechodzenia do natarcia;
- załamanie natarcia przeciwnika na lądzie, tworzenie ześrodkowań własnych wojsk na wybranych kierunkach (w ustalonych rejonach) oraz utrzymanie ważnych rejonów (obiektów, rubieży);
- izolacja i zwalczanie desantów przeciwnika oraz rozbitcie przeciwnika i wyparcie go z rejonów włamań w głąb ugrupowania własnego.

Przewiduje się, że struktura organizacyjna wojsk lądowych w dalszym ciągu składać się będą z wojsk operacyjnych i wojsk OT, zorganizowanych w czterech korpusach WLąd. i czterech okręgach wojskowych. Podstawą wojsk operacyjnych będą dywizje i (lub) brygady zmechanizowane. Postulowana struktura organizacyjna WLąd. powinna maksymalnie umożliwić osiągnięcie celu postawionego przed wojskami lądowymi. W szczególności powinna ułatwić osiągnięcie celów lądowej operacji obronnej przez swoją pełną zgodność ze strukturą systemu obrony lądowej, przygotowywanego w czasie pokoju właśnie z myślą o sprawnym prowadzeniu lądowej operacji obronnej.

Z ilości podstawowego uzbrojenia i sprzętu bojowego przyznanego Polsce w myśl postanowień traktatu CFE-1 można zorganizować ok. 34-36 brygad wojsk lądowych.¹⁰ Niektóre zespoły autorskie przewidują zorganizowanie większej liczby batalionów i brygad (np. 46). Bez względu jednak na wykazywane (stosunkowo niewielkie) różnice występujące w składzie, wyposażeniu i uzbrojeniu jednostek projektowanych dla przyjętej liczby uzbrojenia podstawowego, liczba tych jednostek jest ograniczona i zamknięta. Z tego względu wyniki różnych zespołów analizujących w toku dotychczas prowadzonych prac problem możliwości zastosowania przekształceń strukturalnych są zbliżone, a postulowane modele różnią się w istocie rzeczy nie tyle liczbą jednostek, ile ilością szczebli proponowanej struktury hierarchicznej.

Na tle wspomnianych wyżej różnic i uogólnień dają się wyłonić dwa podstawowe modele perspektywiczne struktury organizacyjnej wojsk lądowych:¹¹ -

model trójszczeblowy (korpuśno-dywizyjno-brygadowy) oraz - model dwuszczeblowy (korpuśno-brygadowy).¹² Punktem wyjścia dla struktury obu cytowanych perspektywicznych modeli WLąd są przyznane limity podstawowych środków walki oraz przewidywana liczebność sił zbrojnych. W drugiej kolejności brane są pod uwagę antycypowane cele, zadania i przeznaczenie składu operacyjnego WLąd

W wariantcie pierwszym - model trójszczeblowy - założono istnienie czterech korpusów stacjonujących na obszarach okręgów wojskowych.¹³ Trzy korpusy mają strukturę dywizyjno-brygadową, jeden - strukturę brygadową. Struktura WLąd. (oparta na 46. brygadach, czyli na 229 batalionach różnego typu) przedstawia się następująco:

- 1 Korpus WLąd. (Warszawski OW) o stanie osobowym 38.4 tys. żołnierzy w czasie „P” (115.2 tys. w czasie „W”), stanowiący ok. 24% sił lądowych przyznanych limitem CFE-1, złożony z 12 brygad (w tym 3 mobilizowane), tj. 60 batalionów różnego typu (15 bcz, 15 bz, 30 bp) uzbrojonych w 450 czołgów, 450 BWP, 120 TO, 378 środków artylerii o kalibrze powyżej 100 mm, 24 śmigłowce bojowe, o strukturze następującej:

- trzy dywizje zmechanizowane o strukturze czterobrygadowej (w każdej dywizji po dwie brygady zmechanizowane, jednej pancernej i jednej brygadzie piechoty-mobilizowanej w czasie kryzysu i wojny);

- jednostki korpuśne: BA, pśb, prplot., paplot., prWRE, popchem., pdow., psap., prlk, brt.

- 2 KWLąd. (Pomorski OW) o stanie osobowym takim jak 1 KWLąd., złożony z 12 brygad (58 batalionów: 16 bcz, 15 bz, 27 bp, uzbrojonych w 450 czołgów, 450 BWP, 120 TO, 432 limitowane środki artyleryjskie i 24 śmigłowce bojowe), stanowiących:

- dwie dywizje zmechanizowane o strukturze czterobrygadowej (jak wyżej);

- jedną dywizję obrony wybrzeża;

- jednostki korpuśne: BA, pśb, prplot., paplot., prWRE, popchem., pdow., psap., prlk, brt, bspec.

- 3 KWLąd. (Śląski OW) o stanie osobowym 48 tys. żołnierzy w czasie „P” (144 tys. - w czasie „W”), stanowiący ok. 30% limitowanych sił lądowych, złożony z 16 brygad (80 batalionów: 20 bcz, 20 bz, 40 bp, uzbrojonych w 600 czołgów, 600 BWP,

120 TO, 490 limitowanych środków artyleryjskich i 32 śmigłowce bojowe), stanowiących:

- cztery dywizje zmechanizowane o strukturze czterobrygadowej (w jednej dywizji zamiast brygady zmechanizowanej jest specjalistyczna brygada piechoty górskiej);

- jednostki korpuśne: BA, pśb, prplot., paplot., prWRE, popchem., pdow., psap., prlk, brt, bspec.

- 4 KWŁad. (Krakowski OW) o stanie osobowym ok. 19.1 tys. żołnierzy w czasie „P” (57.6 tys. w czasie „W”), stanowiący 12% limitowanych sił lądowych złożony tylko z 4 samodzielnych brygad, tj. 20 batalionów (5 bcz, 5 bz, 10 bp, uzbrojonych w 150 czołgów, 200 BWP, 90 TO i 214 środków artyleryjskich) stanowiących:

- cztery brygady (dwie zmechanizowane, pancerna i piechoty górskiej);

- jednostki korpuśne: BA, dwa prplot., pdow., prlk, brt, el.

- dyspozycja dowódcy WŁad. - 14 tys. żołnierzy w czasie „P” (18 tys. w czasie „W”), tj. ok. 9% całości WŁad., uzbrojonych w 254 czołgi, 220 BWP, 170 śr. art. i 50 śm. bojowych, urzutowanych następująco:

- Siły Szybkiego Reagowania: BDSz, BPD, rppanc;

- Odwód Dowódcy WŁad.: BAR, BDow., pśt, prt.

W strukturze prezentowanego wyżej modelu przyjęto „trójkowy” system organizacji kompanii i batalionów w brygadach oraz „czwórkowy” system brygad w dywizjach przy założeniu, że tak złożone brygady będą miały raczej cechy oddziałów niż niższych związków taktycznych. Przy założonej liczebności wojsk przewiduje się zachowanie następującego stopnia ukompletowania wojsk:

- w siłach szybkiego reagowania:

- jednostki pancerne i zmechanizowane - 50-60%;

- jednostki desantowo-szturmowe - 60-70%;

- w jednostkach ogólnowojskowych - 40-55%;

- w jednostkach wsparcia i zabezpieczenia - ok. 40%;

- w jednostkach dowodzenia i rozpoznania - 60-70%;

- w jednostkach piechoty - ok. 40%.

Zaletą przedstawionej wyżej struktury WŁad. jest przewidywana

względna łatwość dowodzenia zarówno całością, jak i poszczególnymi elementami struktury. Wydaje się także, iż struktura ta jest dość łatwa do osiągnięcia dla organizacji w jej postaci obecnej, i nie powinno być ponadto większych trudności z jej rozwijaniem na czas kryzysu i wojny.

W wariancie drugim - model dwuszczeblowy - również założono istnienie czterech korpusów WLąd. na obszarach obecnych okręgów wojskowych. Zasadnicza różnica dotyczy natomiast wyłącznie brygadowego sposobu zorganizowania wszystkich tych korpusów. Ogólna struktura WLąd. (oparta na 28. brygadach, w tym 4 BP uzbrojone w Nielimitowane Środki Walki, czyli 137. batalionach różnego typu) przedstawia się następująco:

- 1 Korpus WLąd. (Warszawski OW) o stanie osobowym 35 tys. żołnierzy w czasie „P” (105.6 tys. w czasie „W”), stanowiący ok. 22% sił lądowych przyznanych limitem CFE-1, złożony z 6 brygad (w tym 1 mobilizowana), tj. 29 batalionów różnego typu (9 bcz, 8 bz, 4 bp, 3 bpzmot.) uzbrojonych w 369 czołgów, 370 BWP, 360 środki artylerii o kalibrze powyżej 100 mm, 24 śmigłowce bojowe, o strukturze następującej:

- sześć samodzielnych brygad: - dwie brygady pancerne, - dwie brygady zmechanizowane, - jedna brygada zmotoryzowana, - jedna brygada piechoty (mobilizowana w czasie kryzysu i wojny);

- jednostki korpusne: BA, BŁ, BSap., pśb, prplot., pappanc., preliWRE, popchem., pdow., brt, bspec;

- 2 KWLąd. (Pomorski OW) o stanie osobowym takim jak 1 KWLąd., złożony z 6 brygad, tj. 29 batalionów różnego typu (9 bcz, 8 bz, 4 bp-w BOW, 3 bpzmot.) uzbrojonych w 369 czołgów, 370 BWP, 360 środki artylerii o kalibrze powyżej 100 mm, 24 śmigłowce bojowe, o strukturze następującej:

- sześć samodzielnych brygad: - dwie brygady pancerne, - dwie brygady zmechanizowane, - jedna brygada zmotoryzowana, - jedna brygada obrony wybrzeża;

- jednostki korpusne: BA, BŁ, BSap., pśb, prplot., pappanc., preliWRE, popchem., pdow., brt, bspec;

- 3 KWLąd. (Śląski OW) o stanie osobowym takim jak 1 KWLąd., złożony z 6 brygad, tj. 29 batalionów różnego typu (9 bcz, 8 bz, 4 bp-w BPG, 3 bpzmot.)

uzbrojonych w 369 czołgów, 370 BWP, 360 środki artylerii o kalibrze powyżej 100 mm, 24 śmigłowce bojowe, o strukturze następującej:

- sześć samodzielnych brygad: - dwie brygady pancerne, - dwie brygady zmechanizowane, - jedna brygada zmotoryzowana, - jedna brygada piechoty górskiej;

- jednostki korpusne: BA, BŁ, BSap., pśb, prplot., pappanc., preliWRE, popchem., pdow., brt, bspec;

- 4 KWŁąd. (Krakowski OW) o stanie osobowym takim jak 1 KWŁąd., złożony z 6 brygad, tj. 29 batalionów różnego typu (9 bcz, 8 bz, 4 bp, 3 bpzmot.) uzbrojonych w 369 czołgów, 370 BWP, 360 środki artylerii o kalibrze powyżej 100 mm (bez śmigłowców bojowych), o strukturze następującej:

- sześć samodzielnych brygad: - dwie brygady pancerne, - dwie brygady zmechanizowane, - jedna brygada zmotoryzowana, - jedna brygada piechoty;

- jednostki korpusne: BA, BŁ, BSap., pśb, prplot., pappanc., preliWRE, popchem., pdow., brt, bspec;

- dyspozycja dowódcy WLąd. - 19.6 tys. żołnierzy w czasie „P” (28 tys. w czasie „W”), tj. ok. 12% całości WLąd., uzbrojonych w 254 czołgi, 220 BWP, 170 śr. art. i 58 śm. bojowych, urzutowanych następująco:

- Siły Szybkiego Reagowania: - BDSz, - BPD, - BA, - rppanc;

- Odwód Dowódcy WLąd.: - BPanc., - BZ, - BAR, - BDow., - pśm, - prt.

W strukturze prezentowanego wyżej modelu przyjęto „trójkowy” system organizacji plutonów i kompanii w batalionach oraz „czwórkowy” system batalionów w brygadach przy założeniu, że tak zorganizowane brygady (przy odpowiednim wzmocnieniu i wsparciu) posiadałyby cechy niższych związków taktycznych, zdolnych do samodzielnego wykonywania zadań o pewnym (przewidywanym) stopniu złożoności. Przy założonej liczebności wojsk przewiduje się zachowanie następującego stopnia ukończenia wojsk:

- w siłach szybkiego reagowania:

- jednostki pancerne i zmechanizowane	- 60-70%;
- jednostki desantowo-szturmowe	- 60-75%;
- w jednostkach ogólnowojskowych	- 50-60%;
- w jednostkach wsparcia i zabezpieczenia	- ok. 40%;
- w jednostkach dowodzenia i rozpoznania	- 60-75%;

- w jednostkach piechoty

- ok. 40%.

Zaletą przedstawionej wyżej struktury WLąd. jest przewidywana względna łatwość organizowania i prowadzenia samodzielnych działań przez korpusy i brygady. Szczególnie w sytuacjach powierzania korpusom relatywnie dużych obszarów odpowiedzialności, wyeksponowana zostanie konieczność prowadzenia samodzielnych działań przez wyznaczone brygady na różnych (rozdzielnych) kierunkach. Struktura ta powinna także zapewniać dużą manewrowość wszystkich elementów korpusu i dużą łatwość szybkiego tworzenia dowolnych zgrupowań obronnych lub zaczepnych. Wydaje się, iż zasadniczą wadą struktury tego modelu może być trudność w skutecznym i elastycznym dowodzeniu brygadami (elementami ugrupowania korpusu) z jednego stanowiska dowodzenia, w warunkach relatywnie dużej rozpiętości tegoż dowodzenia. Podobne kłopoty mogą występować w relacji: dowództwo WLąd. - korpusy.

Proces zaopatrywania wojsk w nowoczesne systemy uzbrojenia i wyposażenia zależy nie tylko od ekonomiczno-gospodarczych, finansowych, naukowo-technologicznych i technicznych możliwości państwa. Zależy on także w dużej mierze od uzbrojenia potencjalnego przeciwnika, - i w tym sensie powinien stanowić odpowiedź na militarne środki, jakimi nasycone jest bezpośrednie otoczenie zewnętrzne państwa. Polska jest w tym względzie w położeniu wyjątkowo niekorzystnym, ponieważ z jednej strony powinna kierować się przewidywanymi potrzebami wynikającymi z próby przystąpienia do NATO, z drugiej zaś strony realnym zagrożeniem są środki uzbrojenia armii jej wschodnich sąsiadów.²

Jeśli chodzi o podstawowe uzbrojenie WLąd. to jego liczba i zasadnicze kategorie określone zostały postanowieniami traktatu CFE-1. Z tego względu możemy mówić o pewnym przesądzeniu sprawy, zgodnie z którym w najbliższych latach nie należy spodziewać się radykalnej zmiany rodzajów uzbrojenia funkcjonującego obecnie, co najwyżej można przypuszczać, że coraz lepszy technologicznie będzie jego poziom. Głównymi środkami walki będą:

- środki artyleryjskie (rakietowe i klasyczne, w tym środki ppanc. i plot.);
- broń pancerna (czołgi i BWO - zgodnie z zasadami klasyfikacji CFE-1);
- lotnictwo WLąd. (głównie śmigłowce bojowe i wielozadaniowe);
- środki ogniowe piechoty i środki specjalistyczne (np. miny, fugasy itp.).

W środkach artyleryjskich coraz wyraźniej zarysowujące się tendencje w rozwoju artylerii raketowej i do ognia pośredniego znacznie wydłużają strefę ogniowego oddziaływania. Wzrost jej głębokości (zasięgu), w połączeniu z nowymi rodzajami amunicji, stwarza szanse podejmowania działań na stosunkowo dalekich podejściach do obszaru walki i bitwy. Tendencją najwyraźniejszą jest: - wyposażanie środków artyleryjskich w autonomiczne systemy wykrywania i rozpoznawania (identyfikowania - szczególnie środki plot.) celu, połączone z systemami śledzenia celu, opracowywania danych (namiarów) i kierowania ogniem (środków pojedynczych i grupowych); - zwiększanie siły rażenia i skuteczności ognia (celności, donośności, zdolności przebijania materiałów różnego typu); - zwiększanie skuteczności działania pocisku (specjalne sposoby działania, różnorodne zapalniki, specjalne sposoby naprowadzania itp.).

Na uzbrojenie wojsk lądowych powinny być sukcesywnie wprowadzane nowoczesne systemy artylerii lufowej i raketowej charakteryzujące się:

- posiadaniem autonomicznych systemów lokalizacji i rozpoznania (identyfikowania) celów oraz określania i wprowadzania danych do systemów kierowania ogniem środków (zestawów) artyleryjskich;
- wysoką niezawodnością działania, celnością (np. ppanc. pociski 3. generacji) i efektywnością rażenia;
- wysokim stopniem automatyzacji i prostotą obsługi oraz samodzielnością trakcyjną (przy dużej mobilności i zdolności pokonywania terenu).

Broń pancerna dzięki modernizacji i nowym konstrukcjom już obecna generacja wozów bojowych (czołgów, bojowych wozów piechoty, transporterów opancerzonych) jest przystosowywana do działania w różnych środowiskach. W przyszłości będzie się charakteryzować dużymi możliwościami trakcyjnymi, manewrowymi i ogniowymi. Nowa technika bojowa, odznaczając się dużą autonomicznością sprawi, że wozy bojowe będą mogły stosunkowo długo działać w każdych warunkach, bez względu na porę roku i doby. Przy ich zastosowaniu będą podstawy do zmaterializowania się jednej z zasad sztuki wojennej, jaką jest ciągłość działań. Realniejsze będzie też prowadzenie

przestrzennych działań bojowych.¹⁴

Dalszy rozwój broni pancernej rozpatrywany jest w dwóch podstawowych kategoriach: czołgów bojowych i bojowych wozów opancerzonych (BWO), przy czym te ostatnie podzielono dodatkowo na trzy grupy sprzętu.

Problem dalszego rozwoju czołgów bojowych jest problemem kontrowersyjnym. Wielu autorów, biorąc pod uwagę najnowsze teoretyczne opracowania zachodnie (szczególnie - niemieckie), przedstawia hipotezę całkowitego zмирzchu dużych i niezmiernie kosztownych środków walki takich, jak: czołgi oraz niektóre typy okrętów i samolotów. Środki te są łatwe do rozpoznania i skutecznego trafienia nieporównywalnie tańszym i niezawodnym przeciwśrodkiem, a koszt ich projektowania i wdrażania oraz produkcji i eksploatacji nie jest równoważony realnymi walorami bojowymi.¹⁵ Wydaje się, że przedstawiona hipoteza jest słuszna, jednak z drugiej strony czołgi bojowe przez wiele lat jeszcze będą podstawowym środkiem walki wojsk lądowych na kontynencie europejskim. Z tego względu przewiduje się konieczność wyposażania naszych wojsk lądowych w czołgi III generacji,¹⁶ wysoce mobilne i odporne na warunki zewnętrzne oraz oddziaływanie przeciwnika, o dużej mocy jednostkowej (ok. 20 kW/t), uzbrojone w broń precyzyjną ze zautomatyzowanym systemem kierowania ogniem oraz możliwością prowadzenia obserwacji i ognia w każdych warunkach pola walki.

Zgodnie z ustaleniami CFE-1 bojowe wozy opancerzone dzieli się na:

- bojowe wozy piechoty (BWP) - przeznaczone do transportu piechoty na pole walki i wspierania jej działań (walki grupowej) przy użyciu organicznego działka BWP o kalibrze 20-75 mm;
- bojowe wozy do prowadzenia działań ogniowych i wspierania walki pododdziałów różnych rodzajów WLąd., o masie bojowej 6 i więcej ton, z organicznie występującym ciężkim uzbrojeniem o kalibrze od 75 mm;
- transportery opancerzone (TO)- przystosowane do transportu żołnierzy i wyposażone organicznie w środki ogniowe o kalibrze do 20 mm.

Polskie wojska lądowe w zasadzie wyposażone są tylko w BWP (o niskim współczynniku nowoczesności). Dotychczas wykorzystywane transportery (SKOT, BRDM, TOPAS, FUG) w większości zostały już wycofane z użycia, a ciężkich wozów opancerzonych w ogóle nie było w ostatnich latach na wyposażeniu wojsk. Dlatego w dotychczasowych opracowaniach postuluje się, aby w perspektywnym modelu

wojsk lądowych przewidywać wyposażenie pododdziałów we wszystkie trzy wyżej opisane grupy sprzętu (w kategorii BWO). Środki te powinny spełniać niżej wyszczególnione postulaty

- wozy z uzbrojeniem ciężkim powinny mieć: - odpowiednią mobilność, osłonę, dużą siłę ognia różnorodnych środków, zautomatyzowane systemu rozpoznania, identyfikacji celów i kierowania ogniem, niezawodną łączność dowodzenia i współdziałania;

- BWP: - właściwości bezpośredniego wspierania walki i wszechstronnego zabezpieczenia działań bojowych na najniższych szczeblach;

- transportery opancerzone: zapewnić szybki transport żołnierzy pododdziałów różnych rodzajów Wład. wraz z uzbrojeniem i sprzętem, wspierania działań piechoty, itd.

Wszystkie rodzaje czołgów i BWO powinny mieć zdolność samodzielnego pokonywania przeszkód wodnych (z marszu - pływając lub po dnie - po uprzednim przygotowaniu).

W Lotnictwie WLąd. dynamiczny rozwój śmigłowców i masowe wprost ich wprowadzanie do uzbrojenia sprawi, że na przyszłym polu walki formacje śmigłowcowe zaczną odgrywać coraz większą rolę. Są jednak podstawy do przypuszczeń, że jeszcze długo ten dynamicznie rozwijający się rodzaj wojsk nie wyeliminuje klasycznych wojsk lądowych, głównie oddziałów ogólnowojskowych. Nie zaniknie też walka lądowa. Działania bojowe nie będą się toczyć wyłącznie w trzecim (powietrznym) wymiarze, będą jednak one istotnym elementem działań taktycznych. Oznacza to, że walka ogólnowojskowa będzie obejmować starcia zbrojne na ziemi i w powietrzu, przy czym te pierwsze pozostaną podstawowymi. U progu dwudziestego pierwszego wieku można przewidywać, że obok czołgów, BWP i transporterów opancerzonych, śmigłowce staną się jednym z podstawowych środków walki o charakterze ogólnowojskowym. Będą swego rodzaju powietrznym wozem bojowym, uzbrojonym na ogół w działko, wyrzutnię przeciwpancernych pocisków kierowanych, zasobniki niekierowanych (a może nawet kierowanych) pocisków raketowych i mogącym zabrać żołnierzy w składzie około drużyny

piechoty.¹⁷

Lotnictwo wojsk lądowych będzie oparte głównie na śmigłowcach (uderzeniowe i wsparcia bojowego), co nie wyklucza jednak użycia innych samolotów różnego typu. Przewiduje się, że śmigłowce będą przygotowywane w kilku zasadniczych wersjach:

- uderzeniowe, posiadające kierowane lub samonaprowadzające się pociski typu „powietrze - ziemia” i „powietrze - powietrze” przeznaczone do zwalczania celów opancerzonych;

- szturmowe, posiadające pociski niekierowane i działka do bezpośredniego wsparcia ogniowego działań bojowych przewożonej przez śmigłowiec drużyny szturmowej;

- transportowe (uzbrojone), przeznaczone do przewożenia pododdziałów desantowo-szturmowych wraz z uzbrojeniem i wyposażeniem specjalistycznym;

- wielozadaniowe (uzbrojone), do wykonywania dodatkowych zadań ogniowych o niewielkim zakresie, prowadzenia rozpoznania (ogólnego i specjalistycznego), minowania i zadymiania (maskowania), utrzymywania łączności i transportu itp.

Śmigłowce powinny być generalnie wyposażone w: - urządzenia wykrywania i identyfikowania celów, - urządzenia noktowizyjne, - urządzenia ostrzegawcze, - środki maskowania radioelektronicznego, - wielozakresowe systemy łączności i nawigacyjne.

Funkcjonowanie wojsk lądowych będzie w poważnej mierze zależeć od stopnia usunięcia podstawowych niesprawności,¹⁸ do których należą obecnie:

- zbyt małe możliwości rozpoznawcze szczebla operacyjnego i taktycznego (przy braku kompleksowego i dalekosiężnego systemu rozpoznania szczebla strategicznego);

- niska niezawodność, niedostępność (poziom utajnienia) i odporność na zniszczenie stosowanych systemów dowodzenia wojskami;

- mały zakres automatyzacji systemów dowodzenia, szczególnie w zakresie transmisji danych i kierowania użyciem systemów broni;

- mały zasięg i niska efektywność ogniowa systemów broni do rażenia przeciwnika w skali strategicznej i operacyjnej;

- niedostateczna mobilność powietrzna;

- niski stopień uzawodowienia obsługi systemów broni priorytetowych;
- mała ilość i niska jakość technicznych środków zabezpieczania realizacji zadań bojowych w operacjach lądowych.

Podstawowym zagadnieniem usprawniania funkcjonowania wojsk lądowych będzie prawdopodobnie zaprojektowanie i wdrożenie odpowiedniego systemu dowodzenia opartego na podsystemie łączności kierowania i dowodzenia obronnością państwa. Powinien posiadać własną sieć telekomunikacyjną, wykorzystującą zarówno stacjonarne, jak i polowe podsystemy łączności. Przygotowywany w czasie pokoju powinien być zorganizowany przy wykorzystaniu stacjonarnych stanowisk dowodzenia, uzupełnionych siecią odpowiednio rozwijanych i mobilnych stanowisk dowodzenia wojsk operacyjnych.

Przy wyraźnym przeniesieniu działań lądowych w wymiar powietrzno-lądowy wielkiego znaczenia nabiorą powietrzne punkty dowodzenia (PPD). Będą one wykorzystywane nie tylko doraźnie, jak w działaniach dotychczasowych, ale w całym toku preparacji i prowadzenia działań, szczególnie przy formowaniu i wykorzystaniu grup operacyjnych wykonujących poszczególne (doraźne) zadania. PPD powinien być organizowany na odpowiednio przygotowanych i wyposażonych środkach lotniczych, a jego obsadę powinni stanowić oficerowie przygotowani do pracy na tych punktach (jakkolwiek we współczesnych działaniach wszyscy dowódcy i oficerowie sztabów powinni znać pracę na wszelkich stanowiskach i punktach dowodzenia). Na podstawie odpowiednich badań postuluje się także wyraźnie modułową konstrukcję podstawowych SD, składających się z części: - operacyjnej, -zabezpieczającej oraz -węzła łączności, co może być dobrą podstawą optymalizacji pracy na tych stanowiskach (wymaga to jednak dalszego prowadzenia badań nad nowym modelem, szczególnie operacyjnej części SD).⁶

Funkcjonowanie WLąd. w czasie kryzysu i wojny można generalnie podzielić na dwa okresy:

- prowadzenia lądowej operacji obronnej;
- prowadzenia działań systematycznych.

Przejście wojsk do operacji obronnej będzie uzależnione od sposobu prowadzenia agresji przez przeciwnika oraz sposobu reakcji całości SZ. Należy dążyć do rozpoczęcia operacji przed rozpoczęciem powietrznej operacji zaczepnej

przez przeciwnika (np. skryte zajmowanie rubieży obrony). Jest to związane z odpowiednim w czasie operacyjnym rozwinięciem wojsk i wymaga poczynienia stosownych przygotowań już w okresie poprzedzającym wybuch wojny (w czasie pokoju i we wczesnym stadium kryzysu).

Funkcjonowanie WLąd. w toku lądowej operacji obronnej prowadzonej w warunkach agresji przeciwnika w skali wojny jest uzależnione od wsparcia lotniczego i osłony z powietrza realizowane przez OP. Możliwość bojowego wykorzystania jednostek będzie relatywnie ograniczona i sprowadzona głównie do prowadzenia działań obronnych z niżej wyszczególnionymi zadaniami podstawowymi:

- współdziałanie w odpieraniu uderzeń powietrznych przeciwnika na zgrupowania WLąd.;

- dezorganizacja rozwinięcia lądowo-powietrznych zgrupowań przeciwnika i zadanie im strat w czasie podchodzenia do granicy państwowej i w toku przechodzenia do natarcia;

- załamanie natarcia przeciwnika na lądzie, zyskanie na czasie i umożliwienie ześrodkowania sił własnych do działania na wybranych kierunkach (w określonych rejonach);

- utrzymanie ważnych rejonów (obiektów, rubieży);

- zwalczanie desantów przeciwnika;

- rozbitcie przeciwnika w rejonie ewentualnego włamania w głąb obrony i wyparcie go z obszaru kraju.

Wymienione zadania będą wykonywane w toku: - pierwszych operacji obronnych 1-go rzutu WLąd. (pierwszorzutowych korpusów i wojsk OT); - operacji zaczepnej (przeciwuderzenia strategicznego) odwodu WLąd.; - kolejnych operacji obronnych korpusów i wojsk OT; - operacji (walk) odwodów przeciwdesantowych; - operacji (walk) sił prowadzących działania nieregularne na terenach zajętych przez przeciwnika; - systematycznych działań OT na kierunkach nieatakowanych (w tym i w głębi kraju).¹⁹

W przypadku braku warunków do prowadzenia lądowej operacji obronnej WLąd. w toku wojny (w obronie strategicznej) mogą przechodzić do prowadzenia działań systematycznych, polegających na zbrojnym przeciwstawianiu się przeciwnikowi w dalszym zajmowaniu obszaru państwa, powiększaniu jego strat i

tworzeniu warunków do kontynuowania obrony strategicznej państwa, a tym samym wymuszaniu zaniechania agresji.

1.2.2. Siły powietrzne.

Alternatywa wstąpienia Polski do NATO lub innej formy zachodniej wspólnoty obronnej, niepodważalna w sferze naszych dążeń, nie przesądza samoistnie o rozwiązaniu zasadniczych problemów wynikających z konieczności utrzymania systemu obronnego państwa (w tym sił powietrznych) w odpowiedniej gotowości i zdolności obronnej. Oczywistą koniecznością jest wprowadzanie standaryzacji w siłach powietrznych (SP) zbliżających je do NATO. Nie ma jednak możliwości prognozowania kategorię terminu zintegrowania z NATO oraz zakresu pomocy w unowocześnianiu polskich sił powietrznych. Ten rodzaj sił zbrojnych jest kosztowny, a jego stan obecny wysoce niekorzystny.²⁰

Do **zasadniczych zadań** SP należy obrona powietrzna ważnych obiektów państwowych (cywilnych i wojskowych) przed rozpoznaniem i uderzeniami z powietrza oraz lotnicze wsparcie i osłona wojsk lądowych oraz marynarki wojennej.

Zadania SP w okresie pokoju:

- a) odstraszenie militarne poprzez groźbę odwetowych uderzeń niszczących i wywołanie na obszarze ewentualnego agresora gigantycznych spustoszeń;
- b) wykrywanie przygotowań do agresji przez ewentualnego przeciwnika oraz powiadomienie sił zbrojnych (organów kierowania państwa) o wtargnięciu nieprzyjaciela w obszar powietrzny państwa;
- c) niedopuszczanie do pogwałcenia przestrzeni powietrznej państwa przez nieuzbrojone i uzbrojone statki powietrzne. Stała gotowość do odpierania agresji powietrznej.

Zadania SP w okresie wojny:

- a) niedopuszczanie do rozpoznawania i uderzeń z powietrza przez środki napadu powietrznego nieprzyjaciela na ważne obiekty kraju;
- b) rozpoznanie powietrzne agresora (wojsk i obiektów na jego terytorium) na użytek organów kierowania państwem i dowodzenia własnymi siłami zbrojnymi;
- c) wspieranie ogniowe broniących się wojsk własnych (wojsk lądowych i marynarki wojennej) poprzez zwalczanie wojsk przeciwnika w strefie taktycznej (wsparcie bezpośrednie) oraz w głębi ugrupowania (pośrednie);
- d) uderzenia odwetowe na ważne obiekty infrastruktury i militarne położone w głębi terytorium agresora;
- e) powietrzne przewozy transportowe zlecane przez organa kierownicze państwa w interesie broniących się wojsk (sojusznicze).

Struktura organizacyjna SP winna zapewnić ich działania samodzielne i w różnych konfiguracjach koalicyjnych.

Strukturę organizacyjną i uzbrojenie przyszłych sił powietrznych zdeterminują potrzeby obronne oraz możliwości pozyskiwania sprzętu bojowego, logistycznego i rozwoju infrastruktury niezbędnej temu rodzajowi sił zbrojnych.

W przyszłej (postulowanej w perspektywicznym modelu SP) strukturze organizacyjnej pozostanie lotnictwo frontowe (taktyczne), skupiające posiadane samoloty myśliwsko-bojowe (dwie BLBR) oraz przewidywane do utworzenia BLSz i LRT (brygady i pułki porównywalne do skrzydeł i po części dywizji SP NATO).

Wojska OP nie zachowają brygad raketowych, a ich stan ilościowo-jakościowy będzie niechybnie odbiegał od potrzeb obronnych. Wobec tego prognozuje się utworzenie nielicznych plm, prplot, paplot i prt. Strukturą alternatywną mogą być samodzielne pododdziały w postaci elm, drpol, dapolt i brt.

Wobec wyraźnych niedoborów w ilości i jakości sprzętu oraz uzbrojenia głównym elementem struktury SP będzie podsystem dowodzenia. Jego konstrukcja i sprawność będzie decydowała o racjonalnym i skutecznym użyciu wszystkich pozostałych elementów (podsystemów) strukturalnej całości. Podsystem dowodzenia powinny tworzyć SD stref (północ i południe lub w liczbie równej OW do czasu

zintegrowania z NATO); SD sektorów (ilość wynikająca z podziału obszaru strefy) oraz PWN i PW (posterunki wykrywania i naprowadzania). Ponadto mobilne ośrodki dowodzenia lotnictwem (dwa ODL) i GDL, przeznaczone do organizowania współdziałania z wojskami lądowymi. Powietrzne posterunki wykrywania i naprowadzania (PPWN) chociaż niezbędne, mogą być dostępne dopiero po zintegrowaniu z NATO.

Lotnictwo wojsk lądowych (LWLąd.), lotnictwo marynarki wojennej (LMW) i wojska OPL wojsk lądowych, wchodzące w skład pozostałych rodzajów sił zbrojnych powinny wykonywać swe zadania w ścisłym współdziałaniu z SP (jednolity system kontroli przestrzeni powietrznej). Niezależnie od przynależności strukturalnej lotnictwo polskie powinno mieć wspólne, wyspecjalizowane instytucje (WIML, ITWL, WSzO, organa wydawnicze i specjalizowane podsystemy logistyczne).

Podsystem logistyczny SP należy orientować na swoiste usamodzielnianie, rosnące w miarę powiększania ilości baz lotniczych (warunek osiągnięcia niezbędnej manewrowości własnych SP i sojusznicznych).

W myśl porozumień wiedeńsko-paryskich (CEF-1) Polska ma prawo posiadać 460 samolotów i 130 śmigłowców bojowych. Ilości te są wynikiem troski porozumiewających się stron o utrzymanie racjonalnych proporcji zbrojeń. Jak wynika z treści załącznika nr 14, w ciągu najbliższych lat pozostanie w SP około 12 Mig - 29 i 80 Su - 22M4 mających resurs eksploatacyjny do około 2010 roku oraz niespełna 80 Mig - 21 bis. Te ostatnie, o znikomej zdolności bojowej, powinny być złomowane.

Do 2000 roku skończy się resurs prawie wszystkich rakiet przeciwlotniczych, stanowiących uzbrojenie wojsk OP (pozostaną rakiety S - 200 "WEGA" i 6 wyrzutni tych rakiet).

Lotnictwo wojsk lądowych zamiast 130 dysponuje tylko 30 śmigłowcami bojowymi. Wszystkie samoloty bojowe, śmigłowce i rakiety zakupiono w byłym ZSRR. Okoliczność ta pogłębia zagrożenie zdolności bojowej posiadanego sprzętu. Rosja celowo lub z przyczyn obiektywnych może nie dostarczać (nie sprzedawać) części zamiennych i specjalizowanych środków rażenia (rakiet P - P i P - Z). Dotyczy to także specjalizowanego sprzętu logistycznego (lotniskowo-hangarowego).

Przemysł krajowy jest zdolny do wytwarzania wysokiej jakości stacji

radiolokacyjnych. Niewystarczające parametry pola radiolokacyjnego, zwłaszcza we wschodniej części kraju, są efektem niedostatku środków finansowych. Czekają nas szybki ubytek podsystemów radioelektronicznych niegdyś importowanych (ZSRR). Konieczne jest podjęcie energicznych kroków zaradczych i pozyskanie w najbliższych latach nowych stacji radiolokacyjnych (trójwymiarowych), radiostacji i podsystemów ubezpieczenia lotów. Należałoby niezwłocznie uruchomić produkcję sprzętu radioelektronicznego w kraju oraz podjąć niezbędny import z krajów NATO.

Nie można wykluczyć dalszych redukcji broni konwencjonalnej w Europie z zachowaniem przyjętych proporcji (obecnie w myśl CEF - 1 Niemcy mają mieć 900 samolotów, a Ukraina 1090 i ponad 300 śmigłowców bojowych). W przypadku nie podjęcia redukcji siły powietrzne Polski powinny pozyskać nowy sprzęt bojowy.

Samoloty szturmowe i śmigłowce może wyprodukować polski przemysł lotniczy (import specjalistycznych podsystemów pokładowych). Samoloty myśliwskie powinny być importowane lub wydzierżawione. Potrzeby SP w zakresie sprzętu bojowego przerastają wielokrotnie możliwości ich zaspokojenia w perspektywie najbliższych lat. Wstąpienie Polski do NATO umożliwiłoby obniżenie obciążenia budżetu naszych sił zbrojnych, jeśli przyszli sojusznicy zrezygnowaliby z egzekwowania naszego wkładu do wspólnoty obronnej, kierując się limitami CFE-1.

Pokojowe (obecne) ugrupowanie polskich SP nie odpowiada potrzebom obronnym. Ze względów ekonomicznych i polityczno-wojskowych nie można radykalnie poprawić tego stanu. W pierwszej kolejności należy stworzyć wysunięte na wschód bazy lotnicze (utworzono pierwszą w Dęblinie). Oprócz wyposażenia baz w podsystemy logistyczne konieczne jest ponadto zbudowanie schronów-hangarów. Bazy te powinny zabezpieczyć użycie lotnictwa na dowolnym kierunku obrony. Naziemne podsystemy OP (rakiety) należałoby użyć do obrony lotnisk, głównych mostów (przepraw na Wiśle) i stolicy. Ugrupowanie obecne rakiet nie odpowiada tej zasadzie (wyjątkiem są istniejące dywizjony rakiet wokół stolicy).

Szczupłość posiadanego lotnictwa frontowego i myśliwskiego uniemożliwia prowadzenie klasycznych powietrznych operacji obronnych w wypadku wojny. Wobec tego zasadne jest wykorzystywanie samolotów myśliwsko-bombowych (w przyszłość także szturmowych) do zadania skutecznych ciosów odwetowych

poprzez niszczenie wcześniej omówionych obiektów. Polska nie posiada elektrowni jądrowych. Korzystnym jest także przewaga wiatrów wiejących w kierunku wschodnim. Wobec tego nie musimy obawiać się retorsji i małymi siłami można zadać ciężkie straty, nawet silniejszemu agresorowi. Nasza determinacja w tym względzie może odwieść potencjalnego agresora od wszczęcia wojny. Potężne skażenia czyniłyby ważki czynnik odstraszania militarnego.

1.2. 3. Marynarka Wojenna.

Marynarka Wojenna (MW) powinna bronić morskiej granicy państwowej oraz chronić żeglugę i interesy gospodarcze na polskich obszarach morskich. Powinna w razie potrzeby prowadzić działania bojowe na Bałtyku. W znakomitej większości prezentowanych rozwiązań dominuje jednak pogląd, że rola MW powinna być znacznie rozszerzona, aż do powierzenia jej samodzielnie wykonywanego całokształtu zadań związanych z obroną regionu nadmorskiego i odpowiedniego obszaru akwenu morskiego, co zmienia zasadniczo dotychczasowe powiązanie funkcjonalne i podział ról między MW a Pomorski OW. Specjaliści MW przewidują także konieczność całkiem nowego spojrzenia na problem kształtowania MW z uwagi na przewidywaną współpracę międzynarodową w dziele tworzenia ogólnoeuropejskiego systemu bezpieczeństwa, w którym komponent wojskowy może być tworzony w oparciu o istniejące i perspektywiczne struktury NATO.²²

Zadania MW w zasadzie wynikają z potrzeb przygotowania i przeprowadzenia morskiej operacji obronnej oraz antycypowanych celów działań systematycznych. Do głównych zadań wynikających z celu morskiej operacji obronnej należą:

- walka o utrzymanie panowania w powietrzu w strefie działań sił morskich;
- obrona wybrzeża morskiego;
- obrona strefowa komunikacji morskiej.

Działania systematyczne MW prowadzone są we wszystkich okresach funkcjonowania państwa, tj. w czasie pokoju, kryzysu i wojny (w odróżnieniu od morskiej operacji obronnej, prowadzonej w relatywnie krótkim czasie, na tle działań

wojennych państwa).

Zasadnicze zadania wynikające z celów działań systematycznych we wszystkich okresach funkcjonowania państwa to głównie przedsięwzięcia zabezpieczające, realizowane w ramach:

- prowadzenia rozpoznania, maskowania i stałych przedsięwzięć WRE;
- pełnienia służby dozorowej i patrolowej;
- realizacji wszystkich rodzajów obrony (biernej i czynnej).

Zadania działań systematycznych realizowane w czasie kryzysu i wojny można uogólnić następująco:

- zwalczanie OP oraz niszczenie sił ZOP przeciwnika;
- niszczenie OGU, małych konwojów oraz pojedynczych okrętów i statków (transportowców) przeciwnika;
- obrona własnych zgrupowań i własnej komunikacji morskiej, w tym - stawianie zagród minowych (zaczepnych i obronnych);
- wsparcie ogniowe i osłona działań nadmorskiego zgrupowania WLąd.

Dotychczasowa **struktura organizacyjna MW²³** powinna być zmodernizowana tak, aby w pełni odpowiadać postulowanej strategii użycia MW, wyływającej z nowo określonej roli w SOP, zmienionych celów i projektowanych zadań oraz przewidywanym uwarunkowaniom. W szczególności siły morskie powinny zapewnić sobie strukturalną zdolność do prowadzenia kompleksowych działań w wymiarze: powietrznym, nawodnym i podwodnym oraz (w ograniczonym zakresie - w strefie nadmorskiej) lądowym. Z tego powodu zasadniczymi komponentami struktury organizacyjnej MW powinny być:

- siły uderzeniowe (środki rakietowe nabrzeżne i okręty rakietowe, okręty podwodne, specjalistyczne lotnictwo morskie);
- siły zwalczania okrętów podwodnych przeciwnika (okręty nawodne i podwodne, lotnictwo morskie, systemy wykrywania OP);
- siły trałowo-minowe (okręty minowe i trałowe z należnym wyposażeniem, śmigłowce specjalistyczne);
- siły lądowe (obrony terytorialnej) z wyposażeniem specjalistycznym;
- odpowiednia część terytorialnego systemu logistyki wojskowej (podsystem w MW);

Obecność w strukturze organizacyjnej MW tylu różnorodnych elementów wymaga zaprojektowania i wdrożenia stosownego podsystemu dowodzenia, którego sprawność będzie miała duże znaczenie dla poprawnego funkcjonowania całej organizacji. W systemie dowodzenia siłami zbrojnymi dowódca MW jako dowódca RSZ powinien podlegać bezpośrednio (i wyłącznie) dowódcy SZ RP. Zautomatyzowany i zintegrowany system dowodzenia całością sił morskich powinien mieć stałą łączność ze sztabem Dowódcy SZ RP, SD Dowódcy WLąd. oraz SD Dowódcy SP.

Nie mniejsze znaczenie będzie miał odpowiednio zaprojektowany system logistyki wojskowej (w sferze dotyczącej połączonych działań MW na morzu i na lądzie) oraz przygotowanie infrastruktury obronnej tego regionu.

Obecne **uzbrojenie i wyposażenie MW** nie gwarantuje wykonania podstawowych zadań przewidywanych w cytowanych opracowaniach. Wydaje się, że wyposażanie MW w nowoczesne okręty jest w obecnych i przyszłych warunkach ekonomicznych Polski procesem nierealnym, głównie z uwagi na porównanie kosztów produkcji z możliwościami ogniowymi i mobilnymi okrętów. Z tego wynika postulat skupienia się na wyeksponowaniu roli i zadań lotnictwa morskiego oraz artylerii nabrzeżnej (szczególnie raketowej). Modernizacja okrętów (nawodnych i podwodnych) powinna zatem iść w kierunku wyposażania ich w najnowsze systemy przeciwokrętowych pocisków raketowych, raketowe systemy OPL i śmigłowce bojowe (uderzeniowe i wsparcia bojowego). Proces ten powinien iść w parze z wyposażaniem okrętów w najnowsze, w pełni autonomiczne systemy rozpoznania i identyfikacji celów, łączności dowodzenia i współdziałania, kierowania ogniem, WRE itp. Ma to stanowić podstawę zwiększania stopnia uniwersalności i samodzielności pływających jednostek bojowych MW.

Autorzy opracowania zawartego w Prognozie... "GAMMA" do priorytetowych przedsięwzięć w dziedzinie rozwoju uzbrojenia MW zaliczają:

- budowę zautomatyzowanego systemu dowodzenia (pracującego w czasie realnym);
- budowę korwet wielozadaniowych;
- budowę niszczyciela min i wyposażanie w środki zwalczania min;
- dostosowanie śmigłowca bojowego (wersja Sokół) do zadań morskich;

- opracowanie (lub zakup) samolotów patrolowych;
- modernizację (lub zakup) wszystkich systemów rakietowych (artylerii nabrzeżnej, okrętowych i lotniczych);
- zakup okrętu podwodnego oraz torped okrętowych i dla lotnictwa.

Funkcjonowanie MW należy wiązać przede wszystkim z przygotowaniem i prowadzeniem morskiej operacji obronnej, w toku której MW powinna wykonać następujące zadania (wspólnie z innymi RSZ i systemem OT):

- walka o utrzymanie panowania w powietrzu w strefie działań sił morskich;
- obrona wybrzeża morskiego;
- obrona strefowa komunikacji.

Po zakończeniu morskiej operacji obronnej (po wykonaniu zadań lub w przypadku poniesienia określonych strat) MW przechodzi do drugiego zasadniczego etapu funkcjonowania, tj. prowadzenia działań systematycznych o charakterze obronno-zaczeptym i (lub) zabezpieczającym. Działania te są prowadzone siłami wydzielonymi (lub ocalałymi) w celu wykonania zadań w skali taktycznej, w całej strefie operacyjnej MW lub w części tej strefy.

W odróżnieniu od morskiej operacji obronnej prowadzonej w stosunkowo krótkim czasie na tle działań wojennych, funkcjonowanie MW w działaniach systematycznych odnosi się do wszystkich okresów funkcjonowania państwa (pokoju, kryzysu i wojny). Przykładem działań systematycznych prowadzonych we wszystkich wymienionych okresach są takie typowe przedsięwzięcia zabezpieczające, jak: - prowadzenie rozpoznania; - pełnienie służby dozorowej; - realizacja wszystkich rodzajów obrony; - prowadzenie maskowania i przedsięwzięć WRE.

Zasadniczymi celami ogólnymi działań systematycznych MW w okresie kryzysu i wojny mogą być:

- osłabienie sił morskich przeciwnika;
- pozbawienie przeciwnika możliwości zaskakującego napadu od strony morza;
- zapewnienie siłom własnym dogodnych warunków do działań.

Wymienione wyżej cele MW osiąga przez wykonanie szeregu zadań zaczepnych, obronnych i zabezpieczających, charakteryzujących się ograniczoną skalą działania. Do zasadniczych zadań tego typu można zaliczyć:

- zwalczanie OP przeciwnika i niszczenie sił ZOP;
- niszczenie OGU i pojedynczych okrętów nawodnych;
- niszczenie małych konwojów i pojedynczych transportowców;
- obronę i osłonę własnej komunikacji morskiej;
- wsparcie ogniowe i zabezpieczenie działań nadmorskich zgrupowań Wład.;
- stawianie zaczepnych i obronnych zagród minowych.

1.2. 4. Wojska obrony terytorialnej.

Główne role w systemie obronnym RP odgrywają siły zbrojne, stanowiąc jego najważniejszy składnik. W ich strukturach występują wojska operacyjne oraz siły i środki obrony terytorialnej, nad których kształtem trwają badania zapoczątkowane w 1990 roku.²⁴

Analiza istniejących na świecie modeli OT rzutujących na kształt perspektywiczny obrony terytorialnej RP wskazują na celowość nadania jej charakteru masowego, spełniającego istotną rolę we wszystkich możliwych sytuacjach polityczno-militarnych, jakie mogą wystąpić w Europie. Obrona terytorialna RP powinna być zatem przygotowywana na najmniej korzystny rozwój sytuacji i wariant samodzielnego systemu obronnego państwa. Wiąże się to z koniecznością tworzenia wysoce wydajnej formacji OT zdolnej wspólnie wojskami operacyjnymi sprostać wymogom współczesnej obrony państwa.²⁵

Celem obrony terytorialnej stanowiącej komponent podsystemu militarnego i będącej jednocześnie formą militarnego przygotowania i prowadzenia obrony powszechnej powinno być:

- przygotowanie i prowadzenie obrony rejonów i obiektów na obszarze całego kraju (samodzielnie lub wspólnie z wojskami operacyjnymi);
- stwarzanie dogodnych warunków do rozwinięcia i działania wojsk operacyjnych;
- natychmiastowe podjęcie działań nieregularnych w masowej skali oraz wspomaganie paramilitarnych ogniw obronnych i społeczeństwa.

Spełnienie powyższego celu wymaga powierzenia obronie terytorialnej

funkcji obronnej, społeczno-wychowawczej i koordynacyjnej. Funkcja obronna wiąże się z wykonywaniem zadań wymagających prowadzenia walki, zabezpieczenia działań oraz wspomagania pozamilitarnych ogniw obronnych.²⁶ Bardziej szczegółowe zadania przedstawiono w załączniku (załącznik nr 17 - Zadania obrony terytorialnej).

Funkcja społeczno-wychowawcza to współdziałanie w umacnianiu świadomości obronnej, tworzenie więzi społeczno-terytorialnych itp.

Funkcja koordynacyjna obejmuje uzgadnianie wspólnych działań wojsk OT i operacyjnych, rozwiązywanie problemów wsparcia i zabezpieczenia wojsk operacyjnych przez siły OT oraz integrowanie działań sił wojskowych i pozamilitarnych.

Cel, funkcja i zadania obrony terytorialnej stanowią podstawę **do określenia struktury obrony terytorialnej**, której zasadniczymi elementami powinny być: terytorialne organy dowodzenia, wojska OT i wojskowe elementy operacyjnego przygotowania terytorium (szczegółowo obrazuje to załącznik nr 18 - Struktura systemu OT).

Terytorialne organy dowodzenia stanowią obecnie osoby funkcyjne i wydzielone komórki organizacyjne (zarządy, oddziały, wydziały) Sztabu Generalnego WP, okręgów wojskowych i rodzajów sił zbrojnych oraz wojewódzkie (regionalne) sztaby wojskowe przeznaczone do kierowania obroną terytorialną. W wypadku utworzenia inspektoratu dowództwa sił lądowych wskazane byłoby uwzględnienie także w jego składzie organu OT. W przyszłości może się także okazać celowe utworzenie wyodrębnionego dowództwa OT podległego naczelnemu dowódcy sił zbrojnych. Takie rozwiązanie może się okazać szczególnie korzystne w przypadku przyjęcia Polski do koalicji polityczno-militarnej.

W odniesieniu do wojewódzkich sztabów wojskowych, ich przekształcanie w organy dowodzenia powinno odbywać się równoległe ze zmianami w administracyjnym podziale kraju, a nawet je wyprzedzać. Obserwacje naukowe podczas ćwiczeń z organami OT⁹ wskazują na celowość tworzenia najniższych rejonowych komend obrony terytorialnej. Bazą ich tworzenia mogłyby być wojskowe komendy uzupełnień.

Głównym elementem obrony terytorialnej są jej wojska. W warunkach

Polski głównym założeniem ich tworzenia powinna być miejscowa baza formowania ułatwiająca prowadzenie regularnych i nieregularnych działań bojowych pokrywających się na ogół z miejscem zamieszkania.

W założeniach obrony terytorialnej RP na początku XXI wieku w składzie wojsk OT powinno się uwzględniać jednostki ogólnego przeznaczenia (piechoty),²⁷ rodzajów wojsk i logistyczne. Ponadto w ich skład powinny wejść podporządkowane terytorialnym organom dowodzenia na okres wojny pod względem operacyjnym - ośrodki szkoleniowe i inne jednostki stacjonarne, a także Straż Graniczna.

Uwzględniając kryterium zadań, powinny to być jednostki bojowe i zabezpieczające (wspierające), a ze względu na kryterium manewrowości - mobilne i stacjonarne. Potrzeby obronne nakazują, by większość jednostek OT znajdowała się w wojskach lądowych.

W rodzajach sił zbrojnych (siłach powietrznych i marynarce wojennej) jednostki OT będą na ogół występować jako pododdziały (niekiedy oddziały) obronne i obrony baz, obiektów, rozbudowy inżynieryjnej (np. budowy i odbudowy lotnisk), patrolowe, ewakuacyjne itp. Liczebność, rodzaje i struktury tych jednostek wynikać muszą ze specyfiki służby, rzeczywistych potrzeb (operacyjnych), możliwości formowania, a zależeć od decyzji dowódców RSZ.

Wojskowymi elementami operacyjnego przygotowania obronnego obszaru kraju są obiekty i urządzenia przeznaczone wyłącznie na potrzeby wojsk.²⁷ Włączenie ich do systemu obrony terytorialnej wynika z konieczności ekonomicznego wykorzystania wojsk operacyjnych, odciążania ich od zadań drugorzędnych oraz bezwzględnej potrzeby przygotowania zawczasu (podczas pokoju) i utrzymywania w stałej gotowości do szybkiego uruchomienia systemu zapór i niszczeń. Zadania te powinny wykonywać jednostki inżynieryjne OT. Ponadto obowiązkiem terytorialnych organów dowodzenia jest prowadzenie studiów operacyjnych, inwentaryzowanie obiektów infrastruktury obronnej oraz koordynowanie współdziałania w tym zakresie z siłami pozamilitarnymi.

Przygotowanie wojsk OT do czekających ich zadań wymaga **wyposażenia ich w systemy uzbrojenia**, w których zastosowano najnowsze

rozwiązania techniczne i technologiczne. Analiza zadań OT umożliwiła sprecyzowanie podstawowych wymogów techniczno-bojowych tych środków, a przede wszystkim:

- wysoką efektywność rażenia;
- niskie koszty produkcji sprzętu i szkolenie obsługi;
- niezawodność działania i uniwersalność zastosowania (ppanc, ppiech, plot);
- mała waga, możliwość montowania na różnych pojazdach i wykorzystywania w wersji przenośnej.

Wymagania te powinny stanowić podstawowe założenia projektowe lub kryteria wyboru środków już produkowanych przed zdecydowaniem o ich zakupie na wyposażenie przyszłych wojsk OT. Nagromadzenie uzbrojenia i wyposażenia dla wojsk obrony terytorialnej o pożądanej liczebności może się okazać najważniejszym problemem w dziedzinie materialnej.

Funkcjonowanie obrony terytorialnej można rozpatrywać w aspekcie pokoju i wojny. Podczas pokoju wojska OT (z założenia w większości nowo formowane) - z wyjątkiem jednostek szkolnych - nie istniałyby. Głównym więc problemem tego okresu byłyby kwestie szkolenia sił, planowania ich rozwoju, prowadzenie studiów oraz rozwiązywanie i utrzymywanie kontaktów z organami podsystemu pozamilitarnego.

Rozpatrując funkcjonowanie sił OT w okresie wojny, należy zwrócić uwagę na możliwości ich wykorzystania w regularnych i nieregularnych działaniach bojowych wykonywanych wspólnie z wojskami operacyjnymi i samodzielnie. W przypadku wspólnych działań decyzje o użyciu jednostek OT podejmować będą właściwi dowódcy ZO (ZT) wojsk operacyjnych, uwzględniając ich przeznaczenie, możliwości ogniowe i manewrowe. Przewidywanie samodzielnych działań sił OT wynika z zakładanego przestrzennego rozmieszczenia ich na obszarze całego kraju. Organizacja i prowadzenie samodzielnych działań może dotyczyć tych jednostek OT, które rozmieszczone będą poza strefą działań bojowych oraz pozostaną po wyjściu wojsk operacyjnych na obszarze macierzystego OW, a także tych jednostek, które na skutek niekorzystnie rozwijającej się sytuacji znajdą się na terenach zajętych przez nieprzyjaciela. Decyzje o ich użyciu podejmować będą właściwe terytorialne organy dowodzenia stosownie do zakresu kompetencji i zaistniałej sytuacji.

W budowie systemu militarnej obrony suwerennej i samodzielnej (obronnie) Polski zasadnicze znaczenie ma tworzenie obrony terytorialnej odpowiadającej polskim potrzebom, warunkom i możliwościom. Wobec ograniczonych nakładów na obronę, przewagi militarnej sąsiednich państwa oraz limitowania uzbrojenia wojsk operacyjnych - stworzenie obrony terytorialnej jako podstawowej formy militarnej przygotowania i wykorzystania potencjału państwa w obronie powszechnej jest jedyną realną szansą bezpieczeństwa (militarnego) państwa.

Przypisy do rozdziału 1.

1. Por. B. Balcerowicz, J. Marczak, J. Pawłowski, Strategia obronna, strategia wojskowa, AON, Warszawa 1994 r.
2. Ibidem, s. 22.
3. Ibidem, s. 35-37.
4. Ibidem, s. 46.
5. Ibidem, s. 70.
6. Por. B. Balcerowicz, Strategia wojenna, strategia militarna w warunkach współczesnej Polski, wyd. AON, Warszawa 1993 r.
7. Obecnie nowoczesny sprzęt bojowy stanowi ok. 30 % całości eksploatowanego sprzętu przez wojska lądowe, a ok. 20 % nieprzekroczony limit użytkownika.
8. Z. Ścibiorek, A. Kasprzewski, Wojska Lądowe, s. 19 [w]: System Bezpieczeństwa Polski „BEZPIECZEŃSTWO - m”, AON, Warszawa 1994 r.
9. Ibidem, s. 16-17.
10. Por. „Warunki doskonalenia perspektywistycznego modelu sił zbrojnych”, [w]: opracowanie pierwszego etapu badań pk. STRATEGIA, s. 113-116.
11. Por. Dowodzenie wojskami lądowymi, cz. II s. 3-26, [w]: Perspektywistyczny model systemu obronnego państwa „KRAJ”, AON, Warszawa 1994 r.
12. Por. Podsystem militarny prognozowanego systemu obronnego państwa, s. 4-12, [w]: Prognoza obronności Polski do 2010 r. „GAMA”, AON, Warszawa 1994 r.
13. Ibidem, s. 24-35.
14. Por. Wojska Lądowe, s. 3-4, op. cit.

- 15.Por. Warunki doskonalenia..., op.cit. s. 74-84.
- 16.Por. Podsystem militarny ... , op. cit. s. 13-16.
- 17.Por. Wojska lądowe ... , op. cit. s. 3-4.
- 18.Por. R. Wróblewski, Przygotowanie i prowadzenie strategicznej operacji obronnej (studium), AON, Warszawa 1995 r. , s. 51.
- 19.Ibidem, s. 75.
- 20.Ibidem, s. 85.
- 21.Ibidem, s. 54.
- 22.Por. Podsystem militarny ... , op. cit. s. 139.
- 23.Ibidem, s. 57.
- 24.Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna RP, dokument przyjęty przez KOK w dniu 05.02.1992 r.
- 25.Por. Perspektywiczny model SOP. Dowodzenie wojskami OT, AON, Warszawa 1994 r.
- 26.Por. S. Koziej, Teoria sztuki wojennej, Bellona, Warszawa 1993 r. , s. 58.
- 27.Por. B. Balcerowicz, J. Marczak, J. Pawłowski, Strategia obronna ... , op. cit. s. 62-70.

2. UKŁAD POZAMILITARNY SYSTEMU OBRONNEGO RP

Układ pozamilitarny stanowi ważny element systemu obronnego RP. Przeznaczony jest do tworzenia niezbędnych warunków przygotowania i działania układu militarnego oraz funkcjonowania pozostałych struktur państwa, a także materialnych i duchowych podstaw przetrwania narodu w czasie zagrożenia i wojny.¹

Układ pozamilitarny stanowi "... wewnętrznie skoordynowany zbiór elementów organizacyjnych, ludzkich i materiałowych wzajemnie powiązanych i działających na rzecz obrony państwa". Jego głównym celem jest realizacja zadań związanych z zabezpieczeniem państwa i społeczeństwa przed negatywnymi skutkami potencjalnych zagrożeń, przeciwdziałanie im i efektywne ich zwalczanie.

Strukturę organizacyjną układu pozamilitarnego stanowią następujące ogniwa (zał. 5):

- ochrony państwa,
- ochrony ludności,
- gospodarczo-obronne,
- polityczno-obronne.

2.1. Przeznaczenie, zadania i organizacja ogniw układu pozamilitarnego.

2.1.1. Ogniwa ochrony państwa.

Pozamilitarne ogniwa ochrony państwa przeznaczone są do wykonywania zadań mających na celu zapewnienie warunków funkcjonowania struktur państwa w warunkach zagrożenia i wojny. W ich skład wchodzi: Urząd Ochrony Państwa (UOP) oraz wyspecjalizowane organy i jednostki resortu spraw wewnętrznych i administracji, takie jak: Policja, Państwowa Straż Pożarna (PSP), Straż Graniczna (SG) i jednostki wojskowe podporządkowane MSWiA. Elementy składowe ogniw ochrony państwa przedstawia zał. 6.

2.1.1.1. Urząd Ochrony Państwa.

Urząd Ochrony Państwa przeznaczony jest do ochrony bezpieczeństwa państwa i jego porządku konstytucyjnego.

Do zasadniczych zadań UOP należy:

- rozpoznawanie i przeciwdziałanie zagrożeniom godzącym w bezpieczeństwo, obronność, niezależność i całość państwa,
- zapobieganie i wykrywanie przestępstw szpiegostwa i terroryzmu, a także innych poważnych przestępstw przeciwko państwu oraz ściganie ich sprawców,
- rozpoznawanie i przeciwdziałanie naruszeniom tajemnicy państwowej,
- przygotowanie dla najwyższych organów władzy i administracji państwowej informacji i analiz istotnych dla bezpieczeństwa państwa.

Szef Urzędu Ochrony Państwa jest centralnym organem administracji państwowej właściwym w sprawach ochrony bezpieczeństwa państwa. Podlega bezpośrednio Prezesowi Rady Ministrów RP.

Szefowi Urzędu Ochrony Państwa podlega centrala oraz jednostki terenowe (delegatury i wydziały zamiejscowe). Strukturę organizacyjną obrazuje zał. 7.

W czasie zagrożenia i wojny UOP może realizować następujące zadania:

- ujawnianie działalności obcych służb specjalnych, w tym dywersji;
- ochrona kontrwywiadowcza obszaru kraju ze szczególnym uwzględnieniem rejonów stanowisk kierowania (SK); ważnych obiektów militarnych, gospodarczych i komunikacyjnych;
- rozpoznawanie sił dywersyjnych;
- prowadzenie działań specjalnych na zapleczu przeciwnika.

2.1.1.2. Policja.

Policja jest jednym z głównych organów administracji specjalnej wyposażonym w szczególne środki działania, wykonującym - w ramach resortu spraw wewnętrznych - zadania z zakresu ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, realizującym jednocześnie funkcje organu ścigania i ochrony prawnej.

Zasadniczą podstawę działania Policji stanowi ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji i wydane na podstawie zawartych w niej delegacji rozporządzenia (zarządzenia) wykonawcze. Określają one zadania Policji i upoważniają ją do korzystania z określonych form działania (środków) w celu ich realizacji.

Do podstawowych **zadań** Policji należą:

- ochrona życia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra,
- ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego w tym zapewnienie spokoju w miejscach publicznych oraz w środkach publicznego transportu i komunikacji, w ruchu drogowym i na wodach przeznaczonych do powszechnego korzystania,
- inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi,
- wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców,
- nadzór nad strażami granicznymi (miejskimi) oraz nad specjalistycznymi uzbrojonymi formacjami ochronnymi,
- kontrola przestrzegania przepisów porządkowych i administracyjnych związanych z działalnością publiczną lub obowiązujących w miejscach publicznych.

W celu realizacji podstawowych zadań Policja składa się z następujących rodzajów służb (zał. 8):

- kryminalnej,
- prewencyjnej,
- wspomagającej (organizacyjna, logistyczna, techniczna),
- sądowej.

Ponadto w skład Policji wchodzi również:

- Wyższa Szkoła Policji, ośrodki szkolenia i szkoły policyjne,
- oddziały prewencji i pododdziały antyterrorystyczne.

Policja podporządkowana jest w pełnym zakresie tylko jednemu podmiotowi tj. Komendantowi Głównemu Policji. Kieruje on działaniami Policji przy pomocy Komendy Głównej.

Terenowymi organami Policji są:

- komendanci wojewódzcy Policji,
- komendanci rejonowi Policji,
- komendanci komisariatów.

Do zasadniczych zadań policji w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny należą m. in. :

- zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego w rejonach mobilizacji wojsk oraz na trasach ich przegrupowania,
- udział nad przygotowaniem fizycznej ochrony obiektów ważnych dla obronności i gospodarki narodowej,
- zapewnienie łączności i obiegu poczty specjalnej w systemie kierowania państwem.

2.1.1.3. Państwowa Straż Pożarna.

Ochroną ludzi i mienia przed wszelkimi zagrożeniami wynikającymi z praw przyrody oraz rozwoju cywilizacyjnego społeczeństwa RP zajmuje się scentralizowany system ratowniczy. Jego bazę, zgodnie z ustawą z dnia 24.08.1991 r. , stanowi **Państwowa Straż Pożarna** (PSP) - zawodowa, umundurowana i wyposażona w specjalistyczny sprzęt formacja, przeznaczona do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami.

Do podstawowych zadań PSP, należy przede wszystkim:

- organizowanie i prowadzenie akcji ratowniczej w czasie walki z pożarami oraz likwidacji innych miejscowych zagrożeń,

- wykonywanie pomocniczych czynności ratowniczych w czasie klęsk żywiołowych oraz likwidacji miejscowych zagrożeń przez inne służby ratownicze,
- rozpoznawanie zagrożeń pożarowych i innych miejscowych zagrożeń,
- szkolenie kadr dla potrzeb PSP i ochrony przeciwpożarowej,
- podejmowanie działań organizacyjno-technicznych usprawniających system alarmowania i współdziałania z innymi służbami ratowniczymi.²

Ponadto PSP jest organizatorem krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, mającego na celu ochronę życia, zdrowia i mienia obywateli podczas walki z pożarami i innymi klęskami żywiołowymi, ratownictwa technicznego oraz chemicznego.

W warunkach zagrożenia bezpieczeństwa i wojny zasadniczym zadaniem PSP będzie organizacja i zapewnienie funkcjonowania krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego oraz jego współdziałanie z układem militarnym.

Strukturę organizacyjną PSP tworzą jednostki organizacyjne:

- Komenda Główna,
- Komendy wojewódzkie,
- Komendy rejonowe,
- jednostki ratowniczo-gaśnicze,
- szkoły,
- jednostki badawczo-rozwojowe,
- centralny odwód operacyjny.

Ogólną strukturę organizacyjną PSP przedstawia zał. nr 9.

Powyższa struktura organizacyjno-funkcjonalna wynika z istoty PSP i jej miejsca w paramilitarnym systemie bezpieczeństwa publicznego państwa. Należy zaznaczyć, że PSP jest organizatorem Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, który postrzegany jest jako zespół przedsięwzięć organizacyjnych, szkoleniowych, materiałowo-technicznych i finansowych, obejmujących prognozowanie, rozpoznawanie zagrożeń pożarowych, zwalczanie pożarów i skutków klęsk

żywiolowych i innych miejscowych zagrożeń, a także organizację i kierowanie akcjami ratowniczymi.

Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy zapewnia ponadto:

- jedność dowodzenia i rozkazodawstwa;
- kompatybilność podejmowania działań w odniesieniu do użycia specjalistycznego sprzętu niezbędnego do przeprowadzenia efektywnych działań ratowniczo-gaśniczych;
- wysoką gotowość operacyjną i sprawność różnych podmiotów ratowniczych tworzących system;
- osiągnięcie efektu synergii, podporządkowanie interesów indywidualnych poszczególnych podmiotów ratowniczych dla wspólnego celu jakim jest tworzenie warunków dla osiągnięcia odpowiedniego stanu bezpieczeństwa publicznego w zakresie ochrony przeciwpożarowej oraz ochrony przed skutkami innych nadzwyczajnych zagrożeń miejscowych;
- ujednoczenie systemu szkolenia i doształcania zawodowego członków Państwowej Straży Pożarnej i innych jednostek ochrony przeciwpożarowej, wchodzących w skład Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego;
- sprawną koordynację działań ratowniczo-gaśniczych;
- jednolitość systemu łączności, alarmowania i przekazu informacji o zagrożeniach ich skutkach oraz sposobach przeciwdziałania.

Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy z jego podstawową bazą jaką jest Państwowa Straż Pożarna pozwala na konsolidację rozproszonego ratownictwa w system skuteczny i jednolity pozwalający na podjęcie efektywnych działań na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa publicznego w zakresie pożarów, ich skutków oraz innych miejscowych zagrożeń dla życia i zdrowia ludzi oraz mienia.³

2.1.1.4. Straż Graniczna.

Z bezpieczeństwem państwa łączą się nierozzerwalne kwestie granic i ich ochrona. Podstawę organizacyjną bezpieczeństwa państwa stanowi jego nietykalność terytorialna. Inaczej mówiąc, bezpieczeństwo każdego państwa jest trwale związane ze stabilizacją i uznaniem jego granic państwowych. Organy ochrony granic powołane zostały do zapewnienia nienaruszalności oraz pełnego

zabezpieczenia interesów państwa, stając się wysuniętym na rubieżach kraju ramieniem zbrojnym, toczącym walkę ze wszystkimi, którzy usiłują godzić w całość, suwerenność, obronność i ekonomikę państwa.

Straż Graniczna III RP została powołana ustawą z 12 października 1990 r. w miejsce rozwiązanych Wojsk Ochrony Pogranicza.⁴ W świetle tej ustawy do głównych zadań Straży Granicznej należy:

- ochrona granicy państwowej na lądzie i na morzu przed bezprawnym jej przesuwaniem, nielegalną migracją, bezprawnym przemieszczaniem towarów; zadanie to wykonywane jest za pomocą metod operacyjno-rozpoznawczych i fizycznych (liniowych);
- organizowanie i dokonywanie kontroli ruchu granicznego na drogach, kolejowych, lotniczych, morskich i rzecznych przejściach granicznych; jest ona ukierunkowana przede wszystkim na kontrolę dokumentów uprawniających do przekroczenia granicy państwowej przez osoby i środki transportu oraz kontrolę antyterrorystyczną, a także zapobieganie wywozu z kraju dokumentów stanowiących tajemnicę państwową lub służbową;
- wydawanie zezwoleń na przekroczenie granicy państwowej, w tym wiz; na przejściach granicznych wydaje się wize cudzoziemcom, weryfikuje wize wydane przez polskie placówki dyplomatyczne i konsularne; Straż Graniczna wydaje także zezwolenia na przekroczenie granicy państwowej w formie przepustek oraz podejmuje decyzje w sprawach wiz dla cudzoziemców, wobec których placówki dyplomatyczne i konsularne nie mają uprawnień do ich samodzielnego udzielania;
- rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców, w zakresie określonym ustawą o ochronie granicy państwowej oraz innymi ustawami;
- zapewnienie porządku publicznego na obszarze przejść granicznych, a w zakresie właściwości Straży Granicznej także w strefie nadgranicznej; podejmowane są niezbędne przedsięwzięcia prewencyjne (posterunki, patrole, legitymowanie osób) oraz działania interwencyjne w przypadku naruszenia porządku prawnego;

- osadzanie i utrzymywanie znaków granicznych na lądzie oraz sporządzanie, aktualizacja i przechowywanie granicznej dokumentacji geodezyjnej i kartograficznej;
- ochrona nienaruszalności znaków i urządzeń służących do ochrony granicy;
- wykonywanie postanowień umów międzynarodowych o stosunkach prawnych na granicy (komendant główny Straży Granicznej jest jednocześnie głównym pełnomocnikiem granicznym RP);
- gromadzenie i przetwarzanie informacji z zakresu ochrony granicy państwowej i kontroli ruchu granicznego oraz udostępnienie ich właściwym organom państwowym;
- nadzór nad eksploatacją polskich obszarów morskich oraz przestrzeganiem przez statki przepisów obowiązujących na tych obszarach;
- ochrona granicy państwowej w przestrzeni poprzez prowadzenie obserwacji statków powietrznych i obiektów latających, przelatujących przez granicę państwową na małych wysokościach oraz informowanie o tych przelotach właściwych jednostek Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej;
- zapobieganie transportowaniu przez granicę odpadów i szkodliwych substancji chemicznych oraz materiałów promieniotwórczych, a także zanieczyszczeniu wód granicznych;
- zapobieganie przemieszczaniu przez granicę narkotyków i substancji psychotropowych;
- wykonywanie innych zadań, zwłaszcza z ustawy karno-skarbowej w zakresie ścigania skarbowych przestępstw granicznych (przemyt towarów i dewiz) w obrocie towarowym z zagranicą oraz z ustawy dewizowej.

Struktura organizacyjna Straży Granicznej obejmuje trzy szczeble hierarchii: komendanta głównego jako organ centralny, komendantów oddziałów oraz komendantów strażnic, granicznych placówek kontrolnych, dywizjonów jako organy terenowe. (Załącznik 10). Każdy z nich wykonuje swoje zadania przy pomocy podległych im urzędów (komend, jednostek). Ogółem w Straży Granicznej funkcjonuje 12 oddziałów, w tym jeden morsko-lądowy. Komendy oddziałów znajdują się w następujących miejscowościach:

1. - Warmińsko - Mazurski OSG, Kętrzyn;

2. - Podlaski OSG, Białystok;
3. - Nadbużański OSG, Chełm;
4. - Bieszczadzki OSG, Przemyśl;
5. - Karpacki OSG, Nowy Sącz;
6. Beskidzki OSG, Cieszyn;
7. - Śląski OSG, Racibórz;
8. - Sudecki OSG, Kłodzko;
9. - Łużycki OSG, Lubań;
- 10.- Lubuski OSG, Krosno Odrzańskie;
- 11.- Pomorski OSG, Szczecin;
- 12.- Morski OSG, Gdańsk.⁵

Podstawową komórką w strukturze organizacyjnej Straży Granicznej jest strażnica oraz graniczna placówka kontrolna. Aktualnie strażnic jest 143, granicznych placówek kontrolnych 62 (obsługują one 156 przejść granicznych). Przeciętnie na jedną strażnicę przypada do ochrony 25 km granicy (w KOP przypadało 5 - 7 km granicy, w WOP - 14 km granicy). Z ogólnej liczby 143 strażnic, 36 znajduje się na granicy wschodniej mającej długość 1246 km, 77 na granicy południowej o długości 1303 km, 30 na granicy zachodniej mającej długość 462 km. Z danych tych wynika, że średnio jedna strażnica na granicy wschodniej ochrania odcinek 34,6 km granicy, południowe - 16,9 km, zachodniej - 15,4.

Komenda oddziału podlega komendantowi głównemu Straży Granicznej. Komendant oddziału odpowiedzialny jest za bezpieczeństwo powierzonego mu odcinka granicznego, za morale, dyscyplinę i należyte zaopatrzenie funkcjonariuszy oraz sprawne funkcjonowanie aparatu administracyjnego i gospodarczego podległych mu pododdziałów. Komendantowi oddziału podlegają bezpośrednio komendanci odcinków (w odniesieniu do granicy wschodniej), komendanci strażnic oraz komendanci granicznych placówek kontrolnych (GPK). W skład komendy oddziału wchodzi: komendant oddziału, urząd komendy z sekcjami: operacyjna, szkolenia, ewidencji, referaty służb (łączności, zaopatrzenia, transportu, sanitarno-weterynaryjna), a ponadto komórka zwiadowcza i pluton żandarmerii. Z pododdziałów przyrzędowych należy wymienić pododdziały odwodowe (grupa manewrowa, kompania transporterów opancerzonych). W

odniesieniu do Morskiego Oddziału SG dochodzą załogi jednostek pływających. Za jedną komendę oddziału SG przypada średnio 300 km granicy, chociaż różnice działania poszczególnych oddziałów są uwzględniane w zależności od natężenia przestępczości granicznej oraz warunków terenowych.

W skład komendy głównej wchodzi: komendant formacji, urząd SG z wydziałami specjalnymi, szefostwo służb, inspektorzy formacji oraz organy pomocnicze. Oprócz podległych oddziałów SG, komendzie głównej podlegają ponadto: Centrum Szkolenia SG, Centralny Ośrodek Szkolenia Specjalistów Morskich SG, odwodowy batalion operacyjny i zakład tresury psów służbowych.

Struktura organizacyjna Straży Granicznej jest dostosowana do potrzeb realizacji ustawowych zadań. Jest ona jednolitą, umundurowaną i uzbrojoną formacją typu policyjnego, w znacznym stopniu skadrowaną, będącą jednocześnie częścią administracji państwowej typu specjalnego. Komendant główny Straży Granicznej jest centralnym organem administracji państwowej w sprawach ochrony granicy państwowej i kontroli ruchu granicznego. Ogólny nadzór nad funkcjonowaniem Straży Granicznej sprawuje minister spraw wewnętrznych.

Zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 12.10.1990 r. o Straży Granicznej - Straż Graniczna w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny staje się z mocy prawa częścią Sił Zbrojnych RP, podległą Ministrowi Obrony Narodowej (Dz. U. z 1990 r. nr 78 poz. 462). W tym okresie Straż Graniczna realizuje następujące zadania:

- ochrona - we współdziałaniu z jednostkami SZRP - granicy, z państwem nie będącym stroną konfliktu;
- prowadzenie „płytkiego” wywiadu oraz wykonywanie zadań na rzecz Wojskowych Służb Informacyjnych;
- wykonywanie przedsięwzięć zabezpieczających działanie jednostek operacyjnych;
- ochrona i obrona obiektów o ważnym znaczeniu dla obronności państwa znajdujących się na linii granicy państwowej.

2.1.1.5. Jednostki Wojskowe MSWiA.

Zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 21.06.1996 r. o urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (Dz. U. z 1996 r. , nr 106 , poz. 491), Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji mogą zostać podporządkowane jednostki wojskowe (Załącznik 11). Do zadań tych jednostek może należeć:

W czasie pokoju:

- ochrona osób i obiektów naczelnych organów władzy i administracji państwowej;
- ochrona siedzib obcych przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych;
- udział w działaniach ratowniczych oraz porządkowo-ochronnych podczas zwalczania klęsk żywiołowych;
- lotnicze zabezpieczenie zadań operacyjnych i szkoleniowych jednostek organizacyjnych resortu spraw wewnętrznych;
- przygotowanie i utrzymanie sił i środków zapewniających rozwinięcie niezbędnych jednostek i wykonywanie zadań w okresie zagrożenia i wojny;
- utrzymanie sił i środków łączności, niezbędnych dla potrzeb stanowisk kierowania naczelnymi organami władzy i administracji państwowej.

W okresie zagrożenia i wojny:

- organizacja, rozwinięcie, ochrona i obrona oraz zapewnienie funkcjonowania poszczególnych stanowisk kierowania państwem;
- przemieszczanie organów kierowniczych państwa na poszczególne stanowiska kierowania;
- zapewnienie obiegu poczty specjalnej w systemie kierowania państwem;
- organizacja i prowadzenie działań przeciwdywersyjnych i przeciwdesantowych w rejonach stanowisk kierowania;
- prowadzenie akcji ratowniczo-ewakuacyjnej na stanowiskach kierowania.

Strukturę organizacyjną tworzą następujące jednostki:

- dowództwo,
- dwie brygady,

- siedem pułków,
- dwa ośrodki szkolenia,
- dziesięć jednostek i komórek zabezpieczenia i zaopatrywania (Zał. 12).

2.1.2. Ogniwia ochrony ludności.

Ochrona ludności przed katastrofalnymi zagrożeniami ekologicznymi, klęskami żywiołowymi i skutkami działań wojennych jest konstytucyjnym obowiązkiem wszystkich organów władzy, administracji państwowej i samorządowej, a także obowiązkiem organizacji społecznych i podmiotów gospodarczych. Zadania wynikające z tego obowiązku polegają głównie na rozpoznawaniu, zapobieganiu i zwalczaniu wszelkich form zagrożeń godzących w bezpieczeństwo narodu i państwa.

2.1.2.1. Obrona Cywilna.

Obecny kształt **obrony cywilnej** określa Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. (wraz z późniejszymi zmianami) o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz wydane na jej podstawie dokumenty wykonawcze, w szczególności:

- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 września 1993 r. w sprawie obrony cywilnej;
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 września 1993 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania szefa Obrony cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej wojewodów i gmin oraz zasad i trybu koordynowania przez nich przygotowań i realizacji przedsięwzięć obrony cywilnej.

Dokumenty te uwzględniają w znacznej mierze postanowienia międzynarodowego prawa wojennego dotyczącego obrony cywilnej, w tym zwłaszcza Protokoły Dodatkowe I i II do Konwencji Genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 r.

Stosownie do obowiązujących unormowań prawnych, obrona cywilna Rzeczypospolitej Polskiej jest elementem systemu obronnego państwa i stanowi

kompleks wewnątrznie skoordynowanych interdyscyplinarnych przedsięwzięć o charakterze planistycznym, organizacyjnym, szkoleniowym, inwestycyjnym, materiałowo-technicznym i zaopatrzeniowym. Przedsięwzięcia te są realizowane przez organy władzy i administracji rządowej oraz organy i instytucje państwowe, organy samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze i inne jednostki organizacyjne i organizacje społeczne, a także przez poszczególnych obywateli.

Celem obrony cywilnej jest ochrona ludności, zakładów pracy i urzędów użyteczności publicznej oraz dóbr kultury, ratowanie i udzielanie pomocy poszkodowanym w czasie wojny, a także współdziałanie w zwalczaniu klęsk żywiołowych, zagrożeń środowiska i w usuwaniu ich skutków.

Powyższy cel osiąga się w wyniku realizacji zadań obrony cywilnej, wyszczególnionych w załączniku 13.

W czasie pokoju zadania obrony cywilnej obejmują:

1. Planowanie przedsięwzięć w zakresie ochrony przed skutkami działań zbrojnych ludności, zakładów pracy i urzędów użyteczności publicznej służących tej ochronie oraz dóbr kultury materialnej. Szczególną wagę ma tu przygotowanie planów działania na wypadek wojny, uzgodnionych z z siłami zbrojnymi, na wszystkich szczeblach kierowania państwem, w tym planów ewakuacji ludności z terenów zagrożonych.
2. Organizowanie wykrywania zagrożeń i stwarzania warunków do ostrzegania i alarmowania ludności - w ramach systemu wykrywania i alarmowania.
3. Przygotowanie (budowa i adaptacja) schronów i ukryć dla ludności oraz utrzymanie ich w gotowości do użycia.
4. Gromadzenie i przechowywanie środków inwidualnej ochrony dla formacji OC, personelu OC i pozostałej ludności.
5. Wyposażenie personelu OC i formacji w sprzęt ratowniczy, przyrządy i aparaturę do wykrywania różnego rodzaju zagrożeń.
6. Sukcesywne przygotowanie infrastruktury ochronno-ratowniczej, medycznej, socjalno-bytowej do warunków ekstremalnych.

7. Systematyczne szkolenie w zakresie OC: kadr kierowniczych administracji państwowej, personelu i formacji OC, oficerów i żołnierzy sił zbrojnych oraz pozostałej ludności w ramach powszechnej samoobrony.
8. Współdziałanie obrony cywilnej (sił i środków) w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków organizowanym i prowadzonym przez inne organy. Decyzję o jej włączaniu do tych działań podejmują właściwi terenowo szefowie obrony cywilnej.

Centralnym organem administracji państwowej właściwym w sprawach obrony cywilnej jest **szef Obrony Cywilnej Kraju**, którego na wniosek ministra obrony narodowej powołuje prezes Rady Ministrów. Szef Obrony Cywilnej Kraju podlega ministrowi spraw wewnętrznych i administracji.

Terenowymi organami obrony cywilnej są wojewodowie, wójtowie oraz burmistrzowie (prezydenci miast) jako szefowie obrony cywilnej. Do zakresu działania szefów obrony cywilnej województw i gmin należy kierowanie oraz koordynowanie przygotowań i realizacji przedsięwzięć obrony cywilnej przez instytucje państwowe, podmioty gospodarcze i inne jednostki organizacyjne działające na ich terenie.

Pomiędzy szefem Obrony Cywilnej Kraju a szefem obrony cywilnej województw i gmin nie zachodzą żadne zależności służbowe. Związane jest to z zakresem obowiązków szefa OC Kraju, który nie kieruje obroną cywilną w skali kraju. W tym zakresie szefowie OC województw i gmin mają całkowitą samodzielność. Szef Obrony Cywilnej Kraju natomiast jest odpowiedzialny za tworzenie formalno-prawnych warunków funkcjonowania obrony cywilnej oraz za sprawowanie kontroli nad realizacją zadań. W tym znaczeniu funkcja szefa OC Kraju jako koordynatora przedsięwzięć OC nabiera szczególnej rangi, zwłaszcza we współpracy z naczelnymi i centralnymi organami administracji państwowej. Dotyczy ona w szczególności uzgadniania sposobu realizacji zadań OC, szczegółowych projektów przepisów normujących poszczególne jej dziedziny, inicjowania działalności naukowo-badawczej itp.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami w gminach i zakładach pracy tworzy się:

- formacje obrony cywilnej ratownictwa ogólnego;

- formacje obrony cywilnej przeznaczone do wykonywania zadań specjalnych, takie jak: pierwszej pomocy medycznej, likwidacji skażeń, ratownictwa budowlanego, ratownictwa komunalnego, ratownictwa energetycznego, ochronowe, przeciwpożarowe, porządkowo-ochronne, łączności, zaopatrzenia, wykrywania i alarmowania, ochrony płodów rolnych, ochrony produktów żywnościowych, ochrony zwierząt gospodarskich i pasz, ratownictwa chemicznego, ratownictwa przeciwpowodziowego oraz budowy i odbudowy awaryjnych ujęć wody.

W skład każdego oddziału lub pododdziału wchodzi: komenda i odpowiednia ilość pododdziałów. Szczegółowe struktury organizacyjne formacji OC określa szef Obrony Cywilnej Kraju.

Formacje obrony cywilnej tworzy się w gminach i zakładach zatrudniających powyżej 50 pracowników. W zakładach pracy zatrudniających poniżej 50 pracowników mogą być tworzone wspólne formacje dla kilku sąsiadujących ze sobą zakładów. W zakładach pracy, w których gromadzone są substancje stanowiące zagrożenie dla życia lub zdrowia okolicznej ludności oraz środowiska tworzy się formacje OC zdolne do samodzielnego prowadzenia działań ratowniczych w sferach bezpośredniego zagrożenia.

Aktualnie na obszarze kraju powołanych jest 40 tysięcy formacji OC o stanie około 800 tysięcy osób. Zostały one wyposażone w sprzęt ochrony indywidualnej oraz w najprostszy sprzęt ratowniczy.

Formacje te wykonują swoje zadania wykorzystując - w ramach świadczeń rzeczowych - obiekty, technikę i sprzęt pochodzący z gospodarki narodowej.

W czasie pokoju siły, środki, personel i formacje obrony cywilnej nie są w pełni rozwinięte i gotowe do organizowania i kierowania ochroną ludności na wypadek wojny lub klęsk żywiołowych o dużym zasięgu i innych nadzwyczajnych zagrożeń.

Z chwilą ogłoszenia wyższych stanów gotowości obronnej państwa są one sukcesywnie (w czasie od kilku do kilkunastu godzin) stawiane w stan gotowości do działania. Harmonogram i sposób przeprowadzania tej operacji określają tzw. zestawy zadań oraz wytyczne i zarządzenia szefa OC Kraju.

Do zadań OC w okresie zagrożenia i wojny należy zaliczyć:

- wykrywanie zagrożeń oraz ostrzeganie i alarmowanie,
- organizowanie ewakuacji ludności,
- przygotowanie budowli ochronnych,
- zaopatrywanie ludności w sprzęt i środki ochrony indywidualnej,
- zaciemnianie i wygaszanie oświetlenia,
- organizowanie i prowadzenie akcji ratunkowych,
- udzielanie poszkodowanym pomocy medycznej,
- walka z pożarami,
- likwidacja skażeń i zakażeń,
- ochrona żywności i innych dóbr niezbędnych do przetrwania,
- organizowanie doraźnych pomieszczeń i zaopatrzenia dla poszkodowanej ludności,
- zabezpieczenie dóbr kultury przed zniszczeniem,
- doraźne przywracanie działania niezbędnych służb użyteczności publicznej,
- doraźna pomoc w przywracaniu i utrzymywaniu porządku w strefach dotkniętych klęskami,
- doraźna pomoc w grzebaniu umarłych.

Przyjęty model funkcjonowania obrony cywilnej zakłada realizację stojących przed nią zadań rozróżniając zadania realizowane w czasie wojny oraz w czasie pokoju. Ciężar gatunkowy tych zadań oraz związane z tym przedsięwzięcia dotyczą głównie okresu „W”. Natomiast w okresie „P” obrona cywilna współdziała z innymi podmiotami w czasie klęsk żywiołowych i innych nadzwyczajnych zdarzeń.

2.2. Kierunki doskonalenia ogniw układu pozamilitarnego.

2.2.1. Ogniwia ochrony państwa.

Uwzględniając **zadania Państwowej Straży Pożarnej** wyszczególnione w podrozdziale 2.1.1.3. zasadnym wydaje się wyłączenie jej z ogniw ochrony państwa i włączenie w ogniwia ochrony ludności (zał.14).

2.2.1.1. Urząd Ochrony Państwa.

Przeznaczeniem **UOP** jest ochrona porządku konstytucyjnego państwa - zdobywanie i przekazywanie informacji.

Część systemu informacyjnego UOP służy poszukiwaniu i wykorzystywaniu szans w realizacji zewnętrznych i wewnętrznych interesów państwa.

W najbliższej przyszłości głównymi zadaniami UOP będą:

- identyfikacja zagrożeń i szans;
- zabezpieczenie interesów politycznych i gospodarczych za granicą;
- identyfikacja zagrożeń konstytucyjnych;
- przeciwdziałanie zagrożeniom konstytucyjnym;
- zabezpieczanie kadrowe, informacyjne, techniczne, finansowe, działalności podstawowej;
- kierowanie systemem ochrony porządku konstytucyjnego.

Realizacja tych zadań powinna się odbywać za pomocą wielu metod i sposobów pracy operacyjno-rozpoznawczej.

Tworząc strukturę UOP należy mieć na uwadze fakt braku możliwości znacznego zwiększenia środków z budżetu państwa oraz to, że jego zasięg działania wychodzi poza granicę państwa. Ponadto brano pod uwagę zmienne jakie są, a mianowicie: hierarchizację zagrożeń, podstawowe funkcje UOP i jego zadania oraz przewidywane zmiany ustawowe (normy prawne).

Najogólniej, struktura UOP - w ujęciu rzeczowym - powinna zawierać takie instytucje jak: wywiadu, kontrwywiady, ochrony porządku konstytucyjnego, śledczą, zabezpieczenia i koordynacja.

Zapewnienie bezpieczeństwa porządku konstytucyjnego w Polsce jest podstawowym zadaniem UOP. Jednak wykonanie tego zadania tylko przez instytucję nie jest możliwe bez udziału innych organów państwowych, jak: Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży pożarnej, MON i innych.

Jeśli istniejąca struktura UOP, po dokonaniu korekty, spełnia swoje podstawowe funkcje, nie oznacza to, że powinna pozostać niezmienną. Należy jednak ją doskonalić odpowiednio do prognozowanego zagrożenia bezpieczeństwa konstytucyjnego.

2.2.1.2. Policja.

Istotą koncepcji **organizacji i funkcjonowania Policji** w nieodległej przeszłości, jest zwiększenie jej efektywności drogą maksymalnego zbliżenia jej do społeczeństwa, poprzez wprowadzenie w życie systemu działania polegającego na załatwieniu problemów miejscowych, siłami miejscowymi.

Ustawowe rozdrobnienie, tj. wyspecjalizowanie wielu rodzajów Policji, powoduje dezintegrację w działalności policyjnej, wprowadza konieczność tworzenia wąskich specjalności, rodzi powstawanie luk kompetencyjnych lub nakładanie się kompetencji, tworzy zjawisko powtarzalności funkcji, jest przyczyną biurokratyzacji działania policyjnego.

Dla ścisłej identyfikacji proponuje się wyróżnienie trzech rodzajów Policji, a mianowicie:

- Policję Prewencji (policja mundurowa);
- Policję Kryminalną;
- Piony Wspomagające Policję.

Pierwsze dwa rodzaje Policji uważa się za Policję Wykonawczą, a więc - policję sensu stricto, której jednostki są usytuowane na styku z obywatelem.

Policja podporządkowana jest w pełnym zakresie tylko jednemu podmiotowi tj. komendantowi Głównemu Policji. Aczkolwiek można i trzeba rozważyć metody i mechanizmy społecznej kontroli nad działaniem Policji, głównie na szczeblu lokalnym.

Policja powinna funkcjonować na czterech poziomach organizacyjnych, adekwatnych do podziału administracyjnego państwa, a mianowicie:

- Komisariat Policji,
- Komenda Rejonowa (powiatowa) Policji,
- Komenda Wojewódzka Policji,
- Komenda Główna Policji.

Pozwala to na zachowanie pełnej odpowiedzialności zakresów działań służbowych jednostek Policji z administracyjnym podziałem kraju.

Policję wykonawczą winny tworzyć dwa podstawowe piony: policja prewencji i policja kryminalna organizacyjnie ściśle związane z podziałem administracyjnym RP.

Policję Prewencji tworzą następujące służby:

- porządku publicznego,
- ruchu drogowego,
- samodzielne oddziały (pododdziały) prewencji.

Policję Kryminalną tworzyłyby służby:

- operacyjno-rozpoznawcza,
- dochodzeniowo-śledcza,
- przestępstw gospodarczych,
- techniku kryminalistycznej,
- techniki operacyjnej,
- do walki z przestępczością zorganizowaną,
- informatyki,
- Krajowe Biuro Interpolu.

Schemat powiązań w strukturze organizacyjnej Policji wykonawczej przedstawia zał. .

Policja stanowi wyodrębnioną w MSWiA formację. Dlatego rodzi to potrzebę posiadania w strukturze organizacyjno-funkcjonalnej, oprócz pionu wykonawczego, także pionu wspomagającego w postaci służb:

- gabinetu komendanta,
- kadr i szkolenia,
- finansów,
- łączności.

Struktura etatowa wymienionych służb winna być oparta o stanowiska cywilne.

W celu zabezpieczenia działań Policji pod względem zaopatrywania materiałowo-technicznego niezbędne jest utrzymywanie służb logistycznych. Winny je stanowić służby: transportu, uzbrojenia, mundurowa, zakwaterowania oraz socjalna.

W dziedzinie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego koordynacja określonych zadań przez różne podmioty administracji spraw wewnętrznych jest niezbędnym warunkiem skutecznej ich realizacji.

Koordynacja ma dwa aspekty: z jednej strony chodzi o zlikwidowanie powstałych rozbieżności oraz usuwanie niepotrzebnego dublowania działań różnych jednostek, z drugiej zaś - o zapobieganie tym rozbieżnościom na przyszłość. Z tak pojętą koordynacją łączy się ściśle uzgadnianie działań, czyli planowanie.

W wielu wypadkach w pracy organów spraw wewnętrznych bardzo trudno by było wyobrazić sobie wykonywanie zadań w jakiejś większej akcji bez uwzględniania koordynacji. Na przykład pościg za groźnymi przestępcami wymaga niejednokrotnie skoordynowania wysiłków przez wiele podmiotów takich jak: Policja, Urząd Ochrony Państwa, Straż Graniczna, Państwowa Straż Pożarna, a także terenowe organy administracji państwowej.

Organy spraw wewnętrznych i administracji podlegające koordynacji powinny jasno określić pod względem jakościowym, ilościowym i czasowym, jakie czynności będą koordynowane. Z zasady koordynacja ułatwia realizację zadań i daje pożądane efekty. Zwrócić także należy uwagę na to, że koordynacja może się odbywać zarówno w wewnętrznej sferze działania różnych podmiotów, jak też w zewnętrznej, która jest bardziej złożona. Ta zewnętrzna konieczność wynika z różnych nieprzewidzianych bądź nagłych zdarzeń, np. katastrofa, powódź, klęska ekologiczna itp. W takich sytuacjach organy spraw wewnętrznych i administracji wchodzi w określone układy podległości. W wielu bowiem wypadkach głównym koordynatorem jest np. policja porządku publicznego, względnie terenowy organ administracji państwowej stopnia wojewódzkiego.

Do akcji z reguły włączają się różne podmioty, które z urzędu zajmują się ratownictwem, np. Państwowa Straż Pożarna, pogotowie ratunkowe i techniczne, zakłady służby zdrowia itp. W akcjach ratowniczych może uczestniczyć również wojsko, cywilna obrona oraz predysponowane organizacje społeczne, takie jak: Ochotnicze Straże Pożarne, Straże Gminne. pozycja więc tych jednostek wchodzących w stosunku koordynacyjne nie jest jednolita, niektóre bowiem jednostki są „wiodącymi” w tym sensie, że reprezentowany przez nie punkt widzenia ma pierwszeństwo. Oznacza to, że jednostki takie, a więc jednostki koordynujące

posiadają możliwość wywierania wpływu na działalność jednostek podlegających koordynacji.

Dotychczasowe, ustawowe rozdrobnienie Policji powoduje dezintegrację w jej działalności, rodzi zjawisko powtarzalności funkcji, jest przyczyną biurokracji działań policyjnych.

Przedstawione rozwiązanie zmniejsza liczbę rodzajów Policji z 5 do 2 zwiększając jednocześnie sprawność jej działania w realizacji ustawowych zadań.

2.2.1.3. Straż Graniczna.

Ochronę granicy państwowej można rozpatrywać w dwóch aspektach: węższym i szerszym. W węższym znaczeniu ochrona granicy państwowej polega na kontroli przebiegu oraz na utrzymaniu oznakowania linii granicznej, kontroli legalności przemieszczania przez granicę osób, towarów i środków transportu; współdziałaniu z właściwymi organami administracji państwowej zgodnie ze specjalnymi przepisami mającymi na celu zachowanie bezpieczeństwa i zapobieganie szkodom zagrażającym interesowi publicznemu.

Pojęcie szeroko rozumianej ochrony granicy państwowej obejmuje ochronę polityczną, gospodarczą, ekologiczną. Do ochrony politycznej granicy można zaliczyć ogół czynności podejmowanych w kraju i za granicą dla zachowania suwerenności państwa, ładu konstytucyjnego, przede wszystkim zaś bezpieczeństwa i porządku publicznego. Ochrona gospodarcza obejmuje przeciwdziałanie wszelkim zjawiskom. Ochrona ekologiczna granicy polega na zapobieganiu przemieszczaniu z zagranicy zanieczyszczeń, materiałów i chorób zagrażających środowisku ludzkiemu, zwierzęcemu, roślinnemu.

Tak pojętą ochronę granicy państwowej realizuje wiele podmiotów konstytucyjnych, które są określane przez ustawy szczegółowe i akty wykonawcze do nich.

Istotnym wymiarem w ochronie granicy państwowej stanowi ruch przez granice. Rozwój ruchu granicznego pozostaje w ścisłej zależności od sytuacji wewnętrznej i międzynarodowej. Współczesny ruch przez granice państwa ma

charakter masowy. W odniesieniu do granicznego ruchu osobowego w latach 1986-1992 wzrósł on siedmiokrotnie, a w roku 1994 o 21,7% więcej niż w ubiegłym roku. W przypadku ruchu towarowego stanowi to wzrost o prawie 28% w stosunku do roku 1993, w ruchu osobowym blisko o 18%. Tymczasem do kontroli ruchu granicznego na przejściach brakuje ponad 1200 funkcjonariuszy. Proste rezerwy kadrowe w Straży Granicznej już się wyczerpały.

Dotychczasowy stan osobowy SG jest niewystarczający, szczególnie w odniesieniu do granicy wschodniej. Dla porównania strażnice naszych wschodnich sąsiadów są rozlokowane 2 - 3 razy gęściej. Jeżeli chodzi o granicę zachodnią, to Federalna Policja Graniczna Niemiec w 1994 r. dysponowała ok. 29. tys. policjantów, z czego 2/3 sił ochraniało granicę wschodnią.

Restrukturyzacja Straży Granicznej zapewniłaby znaczne uszczelnienie granicy wschodniej (1246 km) i polegałaby na:

- wzroście sił w rozliczeniu, aby na 1 km granicy przypadło co najmniej 5 funkcjonariuszy;
- zagęszczeniu strażnic, aby na jedną strażnicę przypadło do 15 km odcinka granicy, co skróci trasy patroli i zapewni bardziej skuteczną ochronę całej granicy;
- umiejscowienie przy komendach odcinków odwody, które poza doraźnymi patrolami w pasie granicznym, spełniałyby funkcję odwodów szybkich do działań specjalnych (blokad, pościgów, przywracania porządku publicznego na przejściach granicznych czy w strefie nadgranicznej, akcji antyterrorystycznych, itp.);
- dysponowaniu odwodem centralnym o sile jednego batalionu z dyslokacją w pobliżu granicy wschodniej;
- utworzeniu przy odwodzie centralnym pododdziałów komandosów SG (na wzór niemieckiej grupy GSG-9);
- uaktywnieniu służby kontrwywiadu w pasie granicznym oraz prowadzenie rozpoznania we własnej strefie nadgranicznej i sąsiada, tj. „płytkiego wywiadu”;
- utworzeniu pułku śmigłowców i dyslokację jego kluczy przy komendach oddziałów oraz eskadrę śmigłowców transportowych w miejscu dyslokacji odwodu centralnego.

Rozważny model struktury organizacyjnej Straży Granicznej będzie wymagał wzrostu liczebności sił tj. absolutnego wzrostu etatów o ok. 4000 funkcjonariuszy (zał. 15), a następnie przegrupowania sił i środków stosownie do zagrożeń poszczególnych odcinków granicy.

Głównym zadaniem modelu jest i powinno być nadal niedopuszczenie do nielegalnej migracji i nielegalnego przemieszczania towarów na granicach „zielonych”.

Dodatkowym elementem jest ochrona ekologiczna granicy.

2.2.2. Ogniwa ochrony ludności.

Jak wspomniano w podrozdziale 2.2.1. ogniwo ochrony ludności winno tworzyć następujące elementy:

- Obrona Cywilna,
- Państwowa Straż Pożarna,
- Ochotnicza Straż Pożarna (jednostki włączone do KSRG).

2.2.2.1. Obrona cywilna.

Podstawowym zadaniem obrony cywilnej winna być ochrona ludności i prowadzenie akcji ratunkowych.

W świetle prawa międzynarodowego obrona cywilna przygotowana jest na okres wojny, w której ludność cywilna w związku z rozwojem współczesnych środków walki ponosi coraz większe straty. Błędem byłoby jednak rozpatrywanie jej funkcji tylko przez pryzmat wojny. Ze względu na swój humanitarny cel i uniwersalność zadań obrona cywilna spełnia również ważną rolę w czasie pokoju, zwłaszcza w obliczu zagrożeń, jakie niesie współczesna cywilizacja, czemu dają wyraz ustalenia wspomnianego prawa. Większość, jeżeli nie wszystkie, zadania obrony cywilnej powinna cechować użyteczna wartość, zwłaszcza w sytuacjach prewencyjnych i awaryjnych. W wielu państwach obserwuje się wręcz tendencje,

„przecelowania” obrony cywilnej na te zadania. Klęska żywiołowa powodzi, która nawiedziła Polskę w lipcu br. potwierdziła trafność tych ocen.

Obrona cywilna znajdzie właściwe miejsce w systemie obronnym tylko wówczas, gdy będzie „instytucją” ogółu obywateli i całego państwa, gdy przestanie być wyizolowaną ze struktur państwowych.

Rolę obrony cywilnej w umacnianiu zdolności obronnej państwa determinuje cel, jakiemu ma ona służyć. Z jego istoty powinno wynikać, że prowadzone w jej ramach przygotowania należy ukierunkować głównie na ochronę ludności. Mają one zapewnić stworzenie warunków umożliwiających ludziom zachowanie życia w najbardziej dramatycznych sytuacjach jakie mogą powstać w czasie pokoju oraz w okresie konfliktu zbrojnego.

Dlatego struktura i funkcjonowanie obrony cywilnej powinno być oparta na następujących zasadach:

- powszechności, polegającej na zapewnieniu całemu społeczeństwu ochrony adekwatnej do przewidywanego zagrożenia;
- obowiązkowości, wynikającej z unormowań prawnych i szerokiego udziału wszystkich obywateli oraz odpowiedzialności w szeroko rozumianym zakresie;
- niezmienności (tożsamości) struktur organizacyjnych w czasie pokoju i w okresie wojny;
- adekwatności całości przygotowań do stopnia zagrożenia kraju i jego możliwości ekonomicznych;
- kompleksowości, polegającej na ciągłej i ścisłej korelacji wysiłku i przedsięwzięć obrony cywilnej z przedsięwzięciami sił zbrojnych i gospodarki narodowej;
- decentralizacji zarządzania przygotowaniem obrony cywilnej, szczególnie w układzie terytorialnym, z utrzymaniem decydujących postanowień w gestii właściwego ministra (naczelnego organu administracji właściwego w sprawach obrony cywilnej).

Z przeprowadzonej analizy wynika, że celem obrony cywilnej winna być ochrona ludności przed niebezpieczeństwami wynikającymi z klęsk żywiołowych, katastrof, a także działań zbrojnych, przewyższanie ich bezpośrednich następstw oraz zapewnienie warunków niezbędnych do przetrwania.

Dla realizacji w/wym. celu przed OC stoją następujące zadania:

- wykrywanie zagrożeń oraz ostrzeganie i alarmowanie,
- organizacja ewakuacji ludności,
- organizowanie i prowadzenie akcji ratunkowych,
- walka z pożarami,
- udzielanie poszkodowanym pomocy medycznej oraz umożliwienie korzystania z opieki religijnej,
- zabezpieczenie doraźnych pomieszczeń i zaopatrzenia dla poszkodowanej ludności,
- doraźna pomoc w przywracaniu i utrzymaniu porządku, a także w przywracaniu działania niezbędnych służb użyteczności publicznej,
- pomoc w ratowaniu dóbr i mienia,
- przygotowanie budowli ochronnych,
- oznaczenie stref niebezpiecznych oraz prowadzenie likwidacji skażeń i zakażeń,
- doraźne grzebanie zmarłych,
- przygotowanie ludności do samoobrony.

Tak sprecyzowany katalog zadań umożliwi zużycie sił obrony cywilnej, tak w czasie pokoju (klęski żywiołowe, katastrofy), jak również w czasie działań zbrojnych.

Skuteczna realizacja zadań obrony cywilnej wymaga nowego spojrzenia na jej system kierowania i organizację sił ratowniczych. Ewentualne zmiany w tej dziedzinie - wynikające z celu, zadań i usytuowania obrony cywilnej - powinny być zbliżone do rozwiązań istniejących w większości państw, sygnatariuszy konwencji genewskich i Protokołu Dodatkowego I do tych konwencji.

System kierowania obroną cywilną nie powinien stanowić odrębnie funkcjonującej struktury w państwie. Powinien on być tworzony na bazie organów władzy i administracji państwowej, samorządu terytorialnego, zakładów pracy i organizacji społecznych oraz obywateli (zał. 16).

Centralnym organem administracji państwowej w sprawach obrony cywilnej byłby **szef obrony cywilnej** (Sz OC) podlegający właściwemu ministrowi spraw wewnętrznych i administracji, którego powoływałby i odwoływałby Prezes

Rady Ministrów na wniosek tegoż ministra. Jego organem wykonawczym byłby Urząd Szefa OC.

Terenowymi organami w sprawach obrony cywilnej powinni być wojewodowie, starostowie oraz wójtowie (równorzędni - burmistrz, prezydent miasta) - jako szefowie obrony cywilnej województw, powiatów, gmin i miast. Wojewodowie i starostowie powoływaliby wojewódzkie i powiatowe zespoły do spraw nadzwyczajnych zagrożeń. Taki uniwersalny zespół umożliwiłby likwidację dotychczas występujących komitetów, czy komisji (np. komitet przeciwpowodziowy, zespół d/s ochrony p.poż. i ratownictwa, itp.).

Wojewodowie wykonywaliby swoje zadania z zakresu obrony cywilnej przy pomocy wyodrębnionego w strukturze urzędu wojewódzkiego wydziału obrony cywilnej oraz innych wydziałów urzędu.

Starostowie i wójtowie (równorzędni) powinni kierować i koordynować realizacją przedsięwzięć obrony cywilnej przez instytucje, podmioty gospodarcze i inne jednostki organizacyjne oraz organizacje społeczne działające na terenie powiatu, gminy.

Starostowie wykonywaliby zadania z zakresu obrony cywilnej przy pomocy wyodrębnionego w strukturze organizacyjnej urzędu powiatu - referatu obrony cywilnej, natomiast wójtowie (równorzędni) - wyznaczonych do tego celu pracowników urzędu gminy.

Kierownicy (właściciele) zakładów pracy powinni wykonywać i kierować realizacją zadań obrony cywilnej na terenie podległych im nakładów.

Istniejące realia związane z permanentnym występowaniem zagrożeń wskazują na potrzebę dokonania zmian zasad tworzenia i struktur organizacyjnych formacji obrony cywilnej, zdolnych do współuczestnictwa w prowadzeniu akcji ratunkowych, w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków, a także gotowych do podjęcia odpowiednio rozszerzonych zadań okresu wojennego, związanych z ochroną ludności. Ponadto narzucają wręcz konieczność utworzenia w ramach obrony cywilnej sił o podwyższonym stanie gotowości, zdolnych w możliwie jak najkrótszym czasie podjąć działania ratunkowe. Są to m.in. doświadczenia z okresu powodzi z lipca 1997 r.

Aby sprostować potrzebom akcji ratunkowych prowadzonych w czasie pokoju i możliwościom płynnego ich rozwijania w okresie wojny w skład formacji cywilnej powinny wchodzić (zał. 17):

- oddziały i pododdziały ratownictwa ogólnego;
- oddziały i pododdziały ratownictwa specjalnego;
- oddziały obrony cywilnej, w których poborowi odbywają zasadniczą służbę w obronie cywilnej.

Na bazie tych sił mogą być tworzone oddziały i pododdziały ratownicze.

Na bazie oddziałów obrony cywilnej, w których poborowi odbywają zasadniczą służbę w obronie cywilnej powinny być utworzone oddziały specjalistyczne - siły ratownicze „szybkiego reagowania” (kolumny manewrowe). Siły te powinny być podporządkowane szefowi obrony cywilnej kraju z możliwością scedowania podjęcia decyzji o ich użyciu przez właściwego terytorialnie szefa obrony cywilnej województwa (wojewoda). Użycie tych oddziałów poza terenem odpowiedzialności (rejonu lub strefy) powinno wymagać uzgodnienia z urzędem szefa OCK.

Zasady tworzenia i działania tych oddziałów powinny być oparte o następujące kryteria:

- lokalizacja ich powinna być powiązana z podziałem terytorialnym kraju na rejony (strefy);
- struktura organizacyjna oraz wyposażenie powinny być uzależnione od istniejącego zagrożenia w danym rejonie;
- możliwość ścisłego współdziałania z zawodowymi formacjami ratownictwa chemicznego i jądrowego, zarówno w sferze organizacyjnej, sprzętowej jak i również szkoleniowej;
- centralnego podporządkowania zarówno w czasie pokoju jak i w okresie wojny.

Formacje obrony cywilnej w rejonach klęsk żywiołowych, katastrof, awarii i porażen mogą działać samodzielnie lub w składzie oddziałów i pododdziałów ratowniczych.

Ogólne kierownictwo i nadzór nad formacjami obrony cywilnej powinni sprawować właściwi szefowie obrony cywilnej, natomiast nadzór fachowy nad przygotowaniem tych sił powinien należeć do właściwych ministrów.

Formacje obrony cywilnej powinni tworzyć:

- w zakładach pracy - kierownicy (właściciele) zakładów;
- w gminach - wójtowie (równorzędni);
- w powiatach - starostowie;
- kierownicy zakładów pracy lub starostowie na zlecenie wojewody, jako formacje bezpośrednio podporządkowane Urzędowi Szefa OCK.
- Mając na uwadze niezmienność struktur sił obrony cywilnej w czasie pokoju i w okresie wojny, wskazane jest posiadać wymienione siły niezależnie od sytuacji oraz utrzymywać je w takim stanie gotowości, aby akcją ratunkową można było rozpocząć natychmiast po zaistnieniu zdarzenia.

2.2.2.2. Państwowa Straż Pożarna.

Przeobrażenia polityczne, ekonomiczne i organizacyjne państwa były także źródłem przeobrażeń w organizacji i zadaniach ochrony przeciwpożarowej. Zmiana ustroju politycznego oraz wprowadzenie gospodarki rynkowej spowodowały zmniejszenie funkcjonalności dotychczasowych służb ratowniczych mających swoje siedziby w zakładach pracy i przedsiębiorstwach przemysłowych.

Dokonywanym przeobrażeniom towarzyszyło drastyczne ograniczenie środków na działalność prewencyjno-rozpoznawczą, odtwarzania stanu technicznego wyeksploatowanych obiektów, urządzeń i instalacji przemysłowych, a także techniki ratowniczej.

W związku z wielką ekspansją nowych technologii, powstawanie nowych, niekiedy w zgodzie z przepisami, firm i przedsiębiorstw prywatnych, zaczęły uzewnętrzniać się różnego rodzaju zagrożenia tak cywilizacyjne jak i ze strony sił przyrody. Stąd powstała pilna konieczność tworzenia systemu ratowniczo-gaśniczego, który sprostałby nowym wyzwaniom rozwoju cywilizacyjnego państwa.

Tworzenie takiego systemu powierzono Państwowej Straży Pożarnej, która została zobowiązana do tworzenia Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (KSRG).

Krajowy System ratowniczo-Gaśniczy ma na celu ochronę życia, zdrowia oraz mienia podczas:

- walki z pożarami i klęskami żywiołowymi;

- ratownictwa technicznego;
- ratownictwa chemiczno-ekologicznego.

Założeniem jest, aby KSRG był jednolitym i skutecznym systemem skupiającym w sobie różne podmioty ratownicze, obejmujące swoim zasięgiem działań obszary w zakresie ratownictwa związanego z likwidacją pożarów, skutków innych nadzwyczajnych zagrożeń ludzi i środowiska oraz skutków klęsk żywiołowych.

W odróżnieniu od dotychczasowych skutków ratowniczych mających różnorakie „źródła pochodzenia”, KSRG ma być oparty o Państwową Straż Pożarną z całym zapleczem kadrowym, sprzętowym i logistycznym.

Zakłada się, że KSRG będzie charakteryzował się: jednością rozkazodawstwa, sformalizowaniem działań ratowniczych, jednolitością dowodzenia, spójnym systemem informacyjnym, wspólną technologią prowadzenia działań, współdziałaniem służb i podmiotów ratowniczych, podporządkowaniem wszystkich służb jednemu celowi działań ratowniczych, normalizacją sprzętu i jego kompatybilnością, wymiennością ról podczas prowadzenia działań, ujednoczeniem szkolenia i dowodzenia oraz osiągnięciem efektu synergii.

Struktura KSRG będzie działać na trzech poziomach: krajowym, wojewódzkim i rejonowym co odpowiada obecnej strukturze administracyjnej kraju, a po ewentualnym wprowadzeniu powiatów, również będzie takiej strukturze odpowiadać gdyż rejony administracyjne będą zastąpione powiatami.

Na poziomie krajowym działać będzie Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej odpowiedzialny za organizację i kierowanie Krajowym Systemem Ratowniczo-Gaśniczym.

Bardzo istotnym elementem poziomu krajowego jest tzw. Krajowe Centrum Koordynacji Ratownictwa, którego głównym zadaniem jest koordynowanie wszelkimi działaniami na terenie kraju oraz współpraca w tym zakresie na arenie międzynarodowej.

Na poziomie wojewódzkim za funkcjonowanie KSRG odpowiada Komendant Wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej odpowiedzialny za organizację tego systemu na terenie województwa oraz alarmowaniem i kierowaniem działaniami ratowniczymi.

Na poziomie rejonowym (powiatowym) działa Komendant Rejonowy Państwowej Straży Pożarnej odpowiedzialny za organizację jednostek ratowniczo-gaśniczych, organizację systemu na terenie rejonu oraz organizację, kierowanie i koordynowanie działaniami na terenie akcji ratowniczych.

Istotnym elementem KSRG, obok jednostek ratowniczo-gaśniczych PSP, są inne podmioty ratownicze takie jak: zakładowe straże pożarne, zakładowe służby ratownicze, gminne zawodowe straże pożarne, terenowe służby ratownicze, ochotnicze straże pożarne i inne jednostki ratownicze. Takimi podmiotami ratowniczymi mogą być terenowe oddziały obrony cywilnej. Wynika z tego, że KSRG może skupiać w sobie pod jednolitym dowództwem różne służby ratownicze, co pozwala na osiągnięcie pełnej skuteczności działań.

Zadania ratownicze postawione przed KSRG wypełniają niemal wszystkie działania ratownicze w zakresie ochrony przeciwpożarowej, jak i zwalczanie skutków klęsk żywiołowych oraz innych nadzwyczajnych zagrożeń ludzi i środowiska. W tym celu przewiduje się opracowanie specjalnych planów ratowniczych. Plany te w głównej mierze mają składać się z algorytmów postępowania jednostek składowych systemu na wypadek zdarzenia. W planie tym winny znaleźć się ponadto wszelkiego rodzaju zagrożenia, metody i środki ich usuwania oraz zasady prowadzenia działań ratowniczych i udzielania pierwszej pomocy poszkodowanym w zdarzeniu.

Proces tworzenia Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego będzie trwał do 2000 roku. Wskaźnikiem kierunkowym tworzenia KSRG jest średnia wielkość powierzchni obszaru chronionego przypadająca na jednostkę ratowniczą. O ile w styczniu 1995 r. wskaźnik ten wynosił 640,75 km², to w roku 2000 ma wynieść 32,22 km², co jest wielkością optymalną, porównywalną z podobnymi wskaźnikami w krajach Unii Zachodnioeuropejskiej.

Przypisy do rozdziału 2.

1. System bezpieczeństwa Polski, „Bezpieczeństwo”, cz. IV, AON, Warszawa 1995. s. 42.

2. Por. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. Nr 88, poz. 400, z późn. zm.).
3. System bezpieczeństwa ... op. cit. s. 44.
4. Ustawa z 12 października 1990 r. o Straży Granicznej. (Dz. U. 90 r. , nr 78, poz. 462).
5. Lisiecki M. Ochrona granic państwowych - teraźniejszość i przyszłość. Kętrzyn 1993 r.

ZAKOŃCZENIE

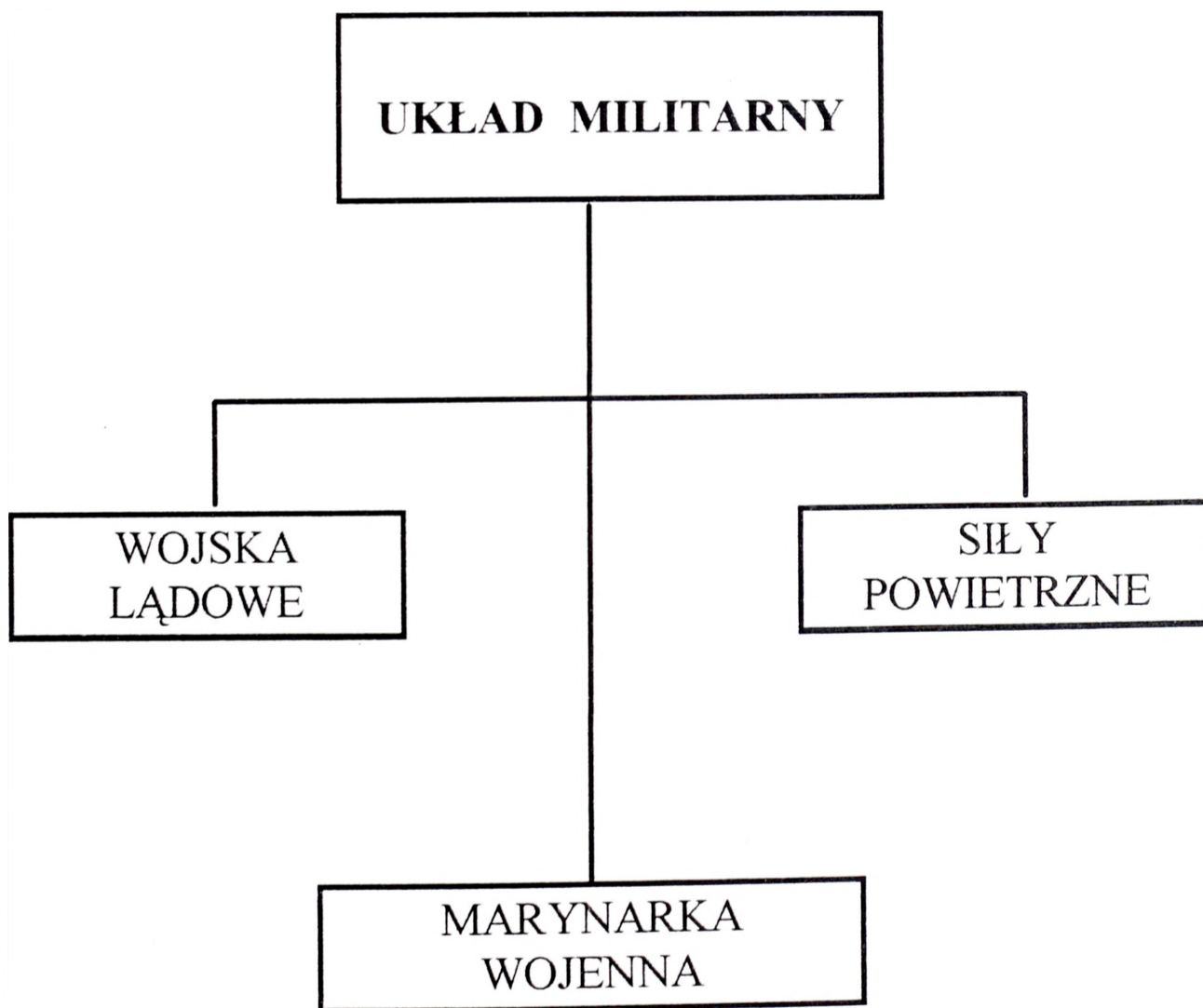
Polski system obronny państwa składa się z trzech zasadniczych podsystemów: kierowania obronnością, militarnego i pozamilitarnego. Niniejsze opracowanie ma przede wszystkim na celu zapoznanie czytającego z syntetyczną charakterystyką układu militarnego i pozamilitarnego oraz oczekiwanymi zmianami związanymi z przystąpieniem RP do NATO i innych struktur europejskich.

Należy zaznaczyć, że układ militarny i pozamilitarny nie mogą być czymś zamkniętym i niezmiennym ponieważ każdy niemal dzień przynosi zmiany w sferze zagrożeń, a tym samym w metodach i sposobach działania tych podsystemów. Dlatego nie zbędnym wydaje się dalsze prowadzenie badań w tym obszarze zainteresowania.

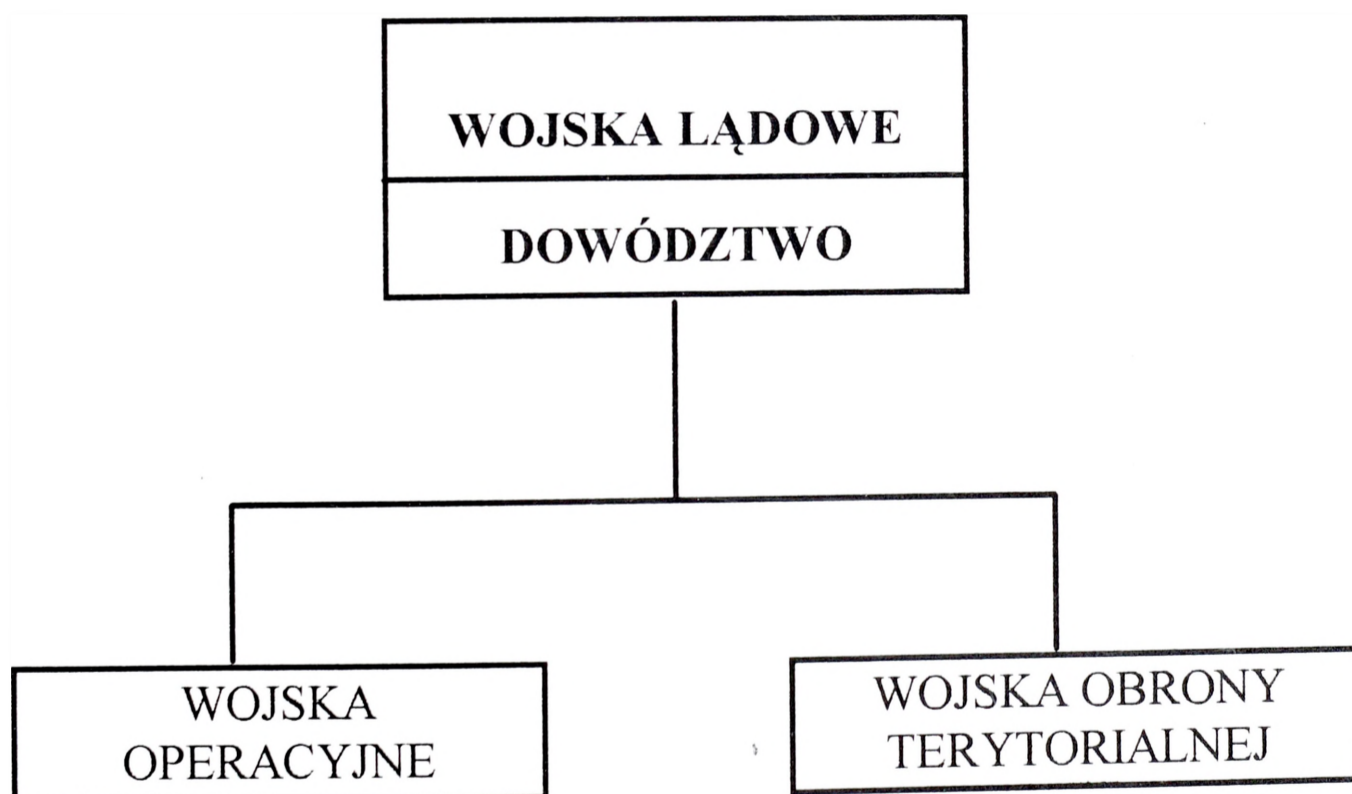
BIBLIOGRAFIA

1. Ustawa z dnia 21.11.1967 r. o powszechnym obowiązku obrony RP (Dz. U. 92 r. nr 4 poz. 18).
2. Ustawa z dnia 06.04.1990 r. o Policji (Dz. U. 90 r. nr 30, poz. 179).
3. Ustawa z dnia 06.04.1990 r. o Urzędzie Ochrony państwa (Dz. U. 90 r. nr 30, poz. 180).
4. Ustawa z dnia 21.06.1996 r. o urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (Dz. U. 96 r. , nr 106, poz. 491).
5. Ustawa z dnia 12.10.1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. 90 r. , nr 78, poz. 462).
6. Ustawa z dnia 24.08.1991 r. O Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. 91 r. , nr 88, poz. 400).
7. System bezpieczeństwa Polski „bezpieczeństwo” cz. IV, wyd. AON, 1995.
8. Perspektywistyczny model SOP „Kraj”, wyd. AON, 1995.
9. Balcerowicz B. , Marczak J. Strategia obronna, strategia wojskowa, wyd. AON, 1994.
10. Koziej S. , Wołkowicz F. , Podstawowe założenia obronności RP, wyd. AON, 1994.
11. Koziej S. , Teoria sztuki wojennej, wyd. Bellona, 1993.
12. Podstawowe zadania, organizacja oraz perspektywy rozwiązań organizacyjnych w OC. , wyd. Sztab OCK, 1995.
13. Straszewski K. , ABC o policjach państw Europy Zachodniej, wyd. WSP - Szczytno, 1993.
14. Wróblewski R. , Przygotowanie i prowadzenie strategicznej operacji obronnej, wyd. AON, 1995.

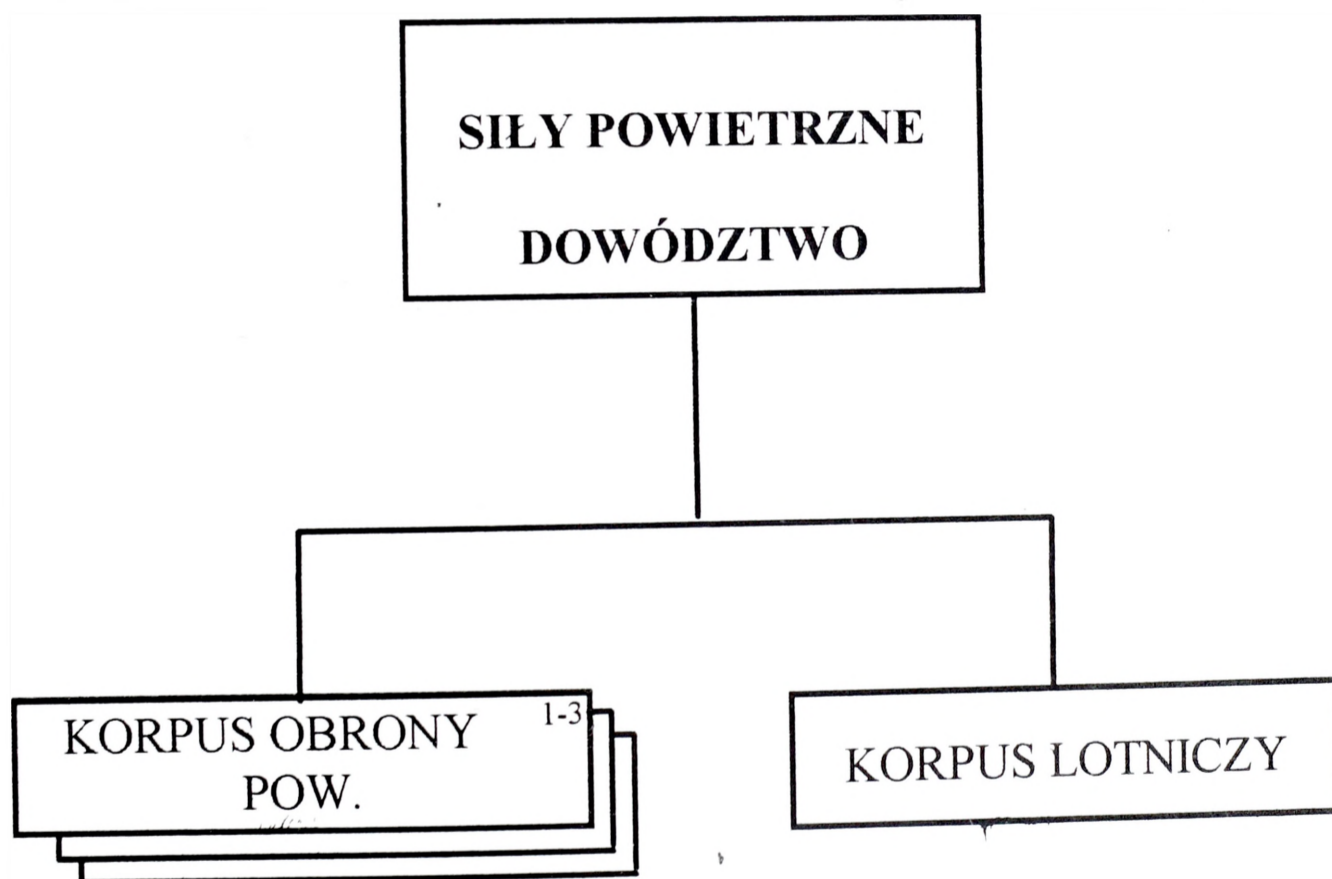
STRUKTURA UKŁADU MILITARNEGO

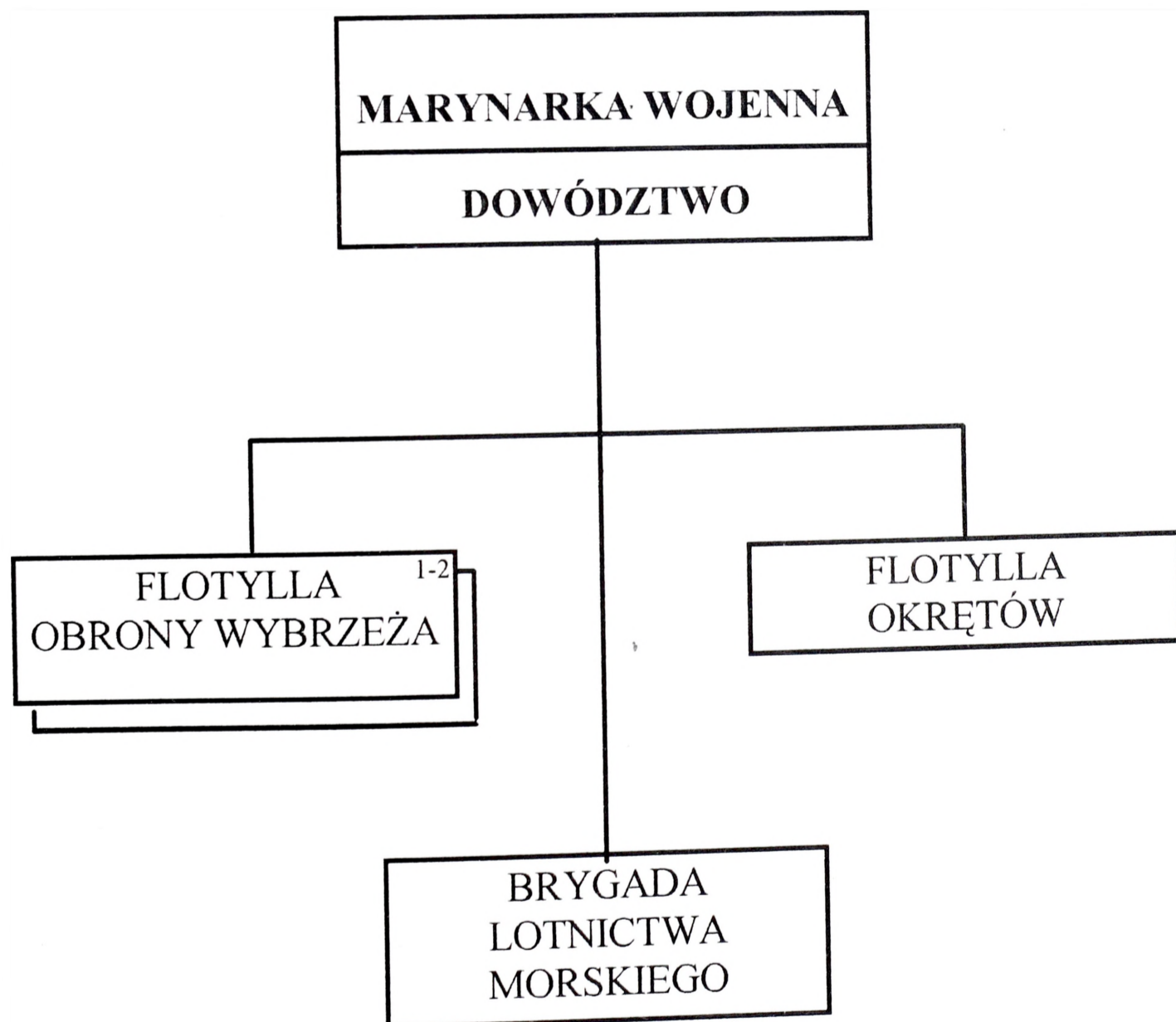
STRUKTURA WOJSK LĄDOWYCH

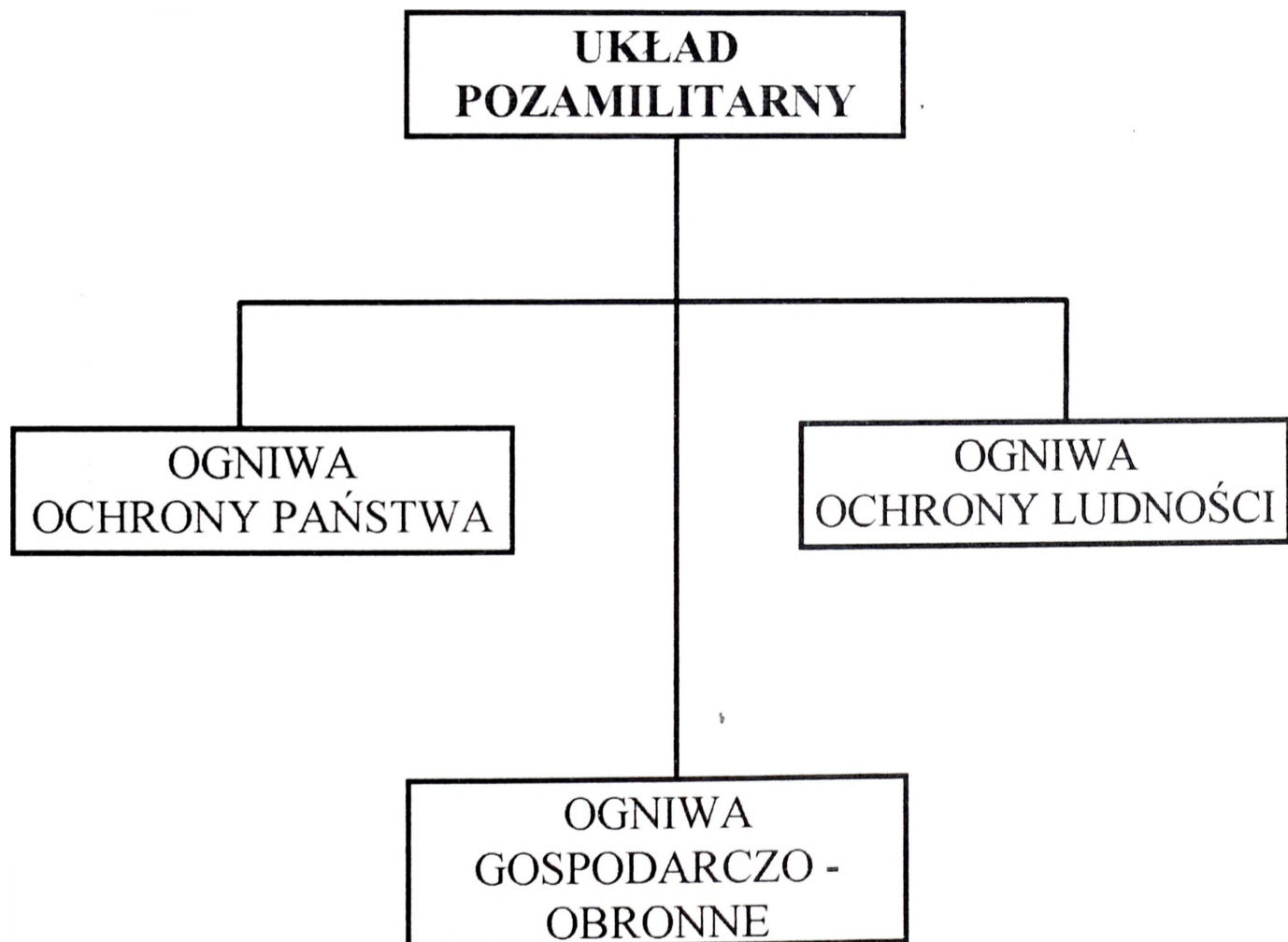
SIŁY POWIETRZNE RP

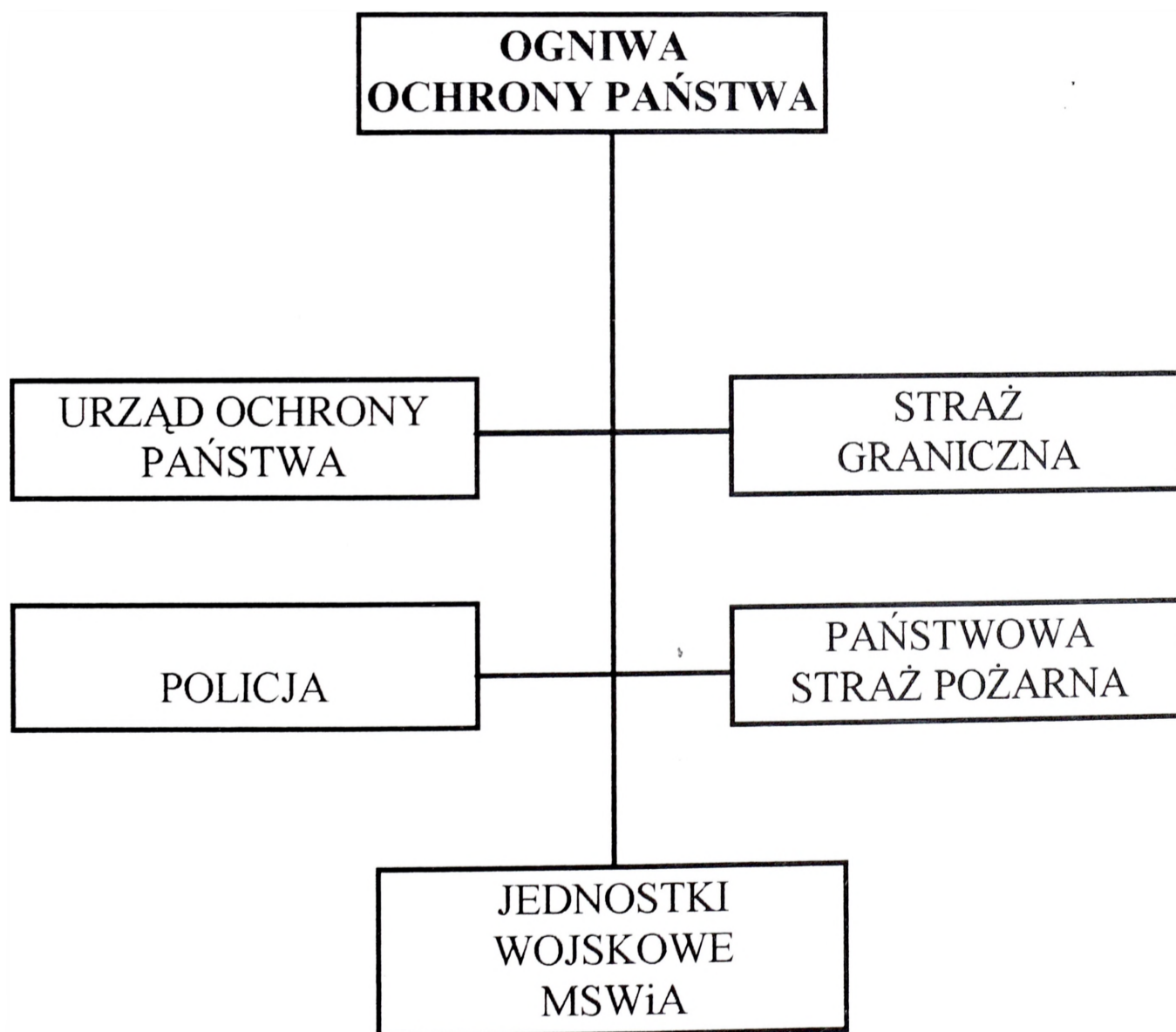
MARYNARKA WOJENNA RP

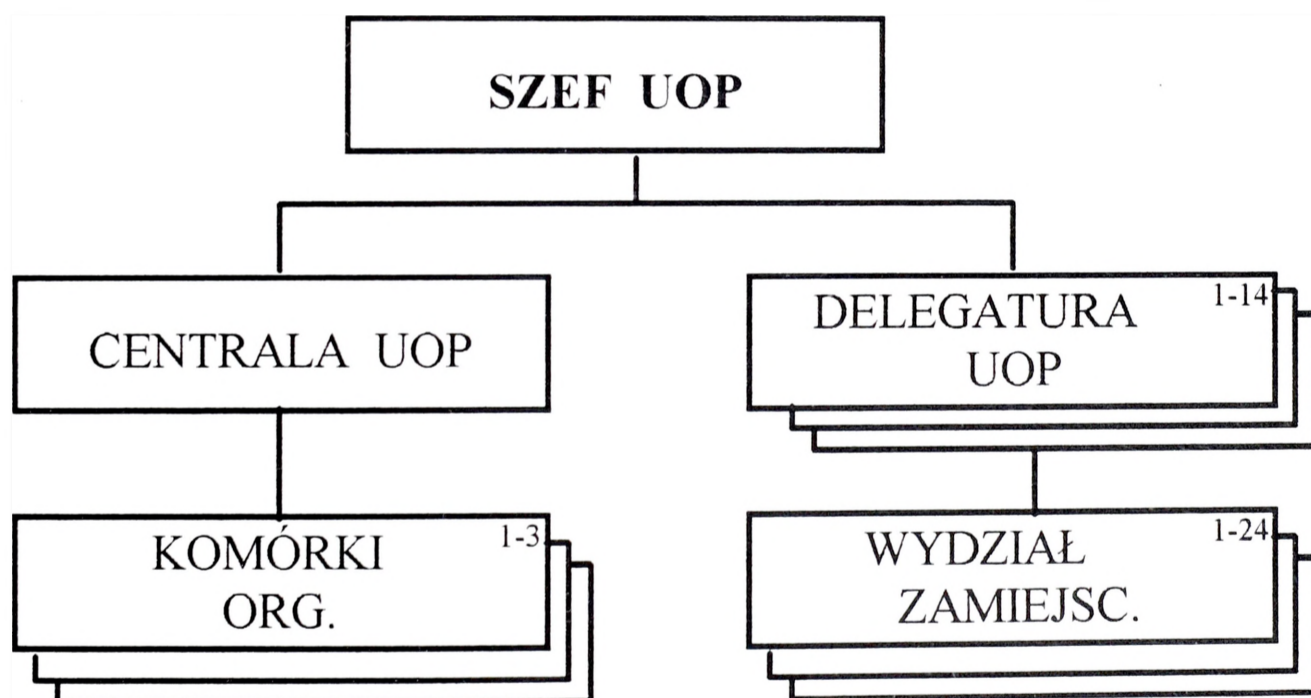
STRUKTURA UKŁADU POZAMILITARNEGO

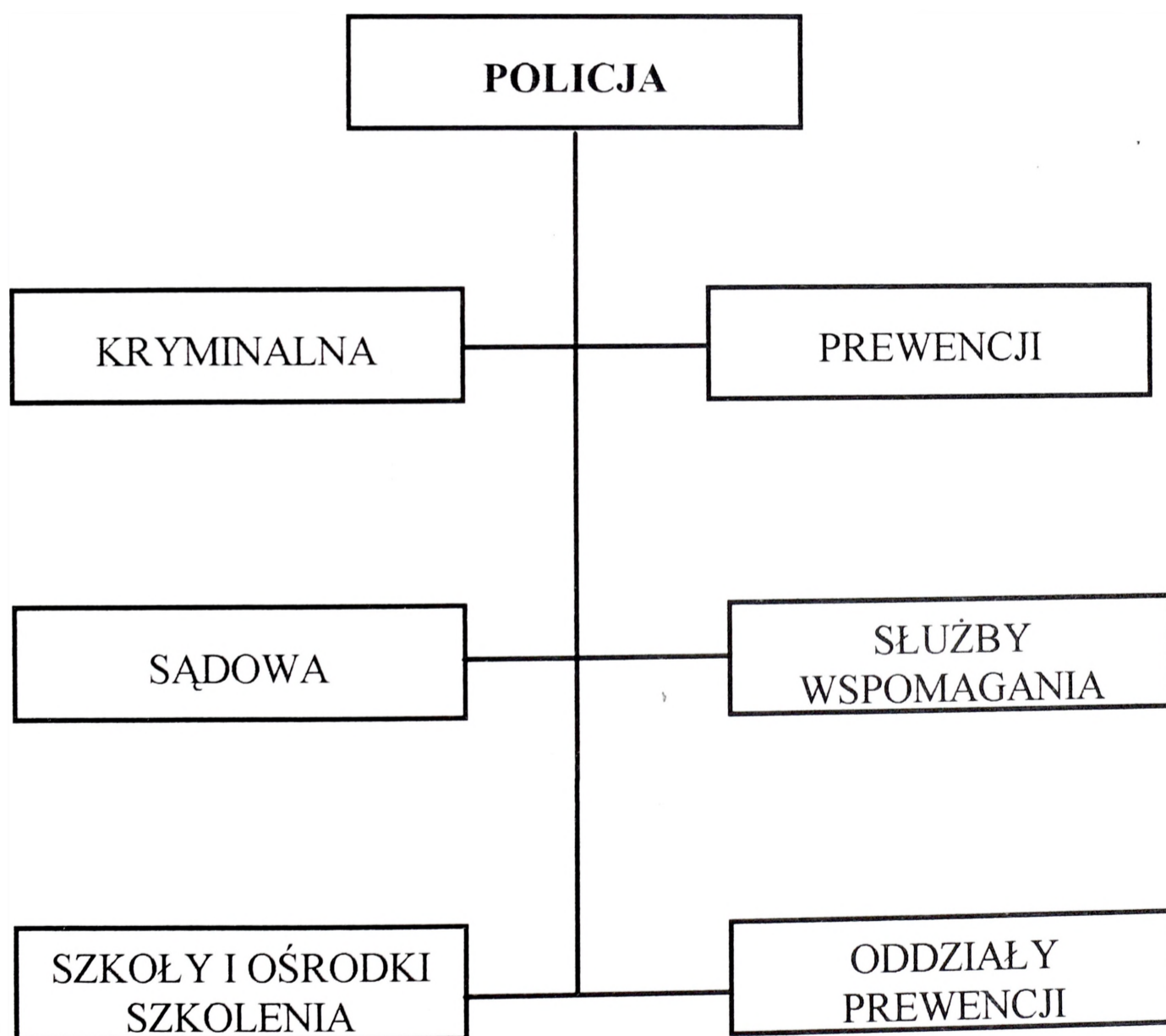
OGNIWA OCHRONY STRUKTUR PAŃSTWA

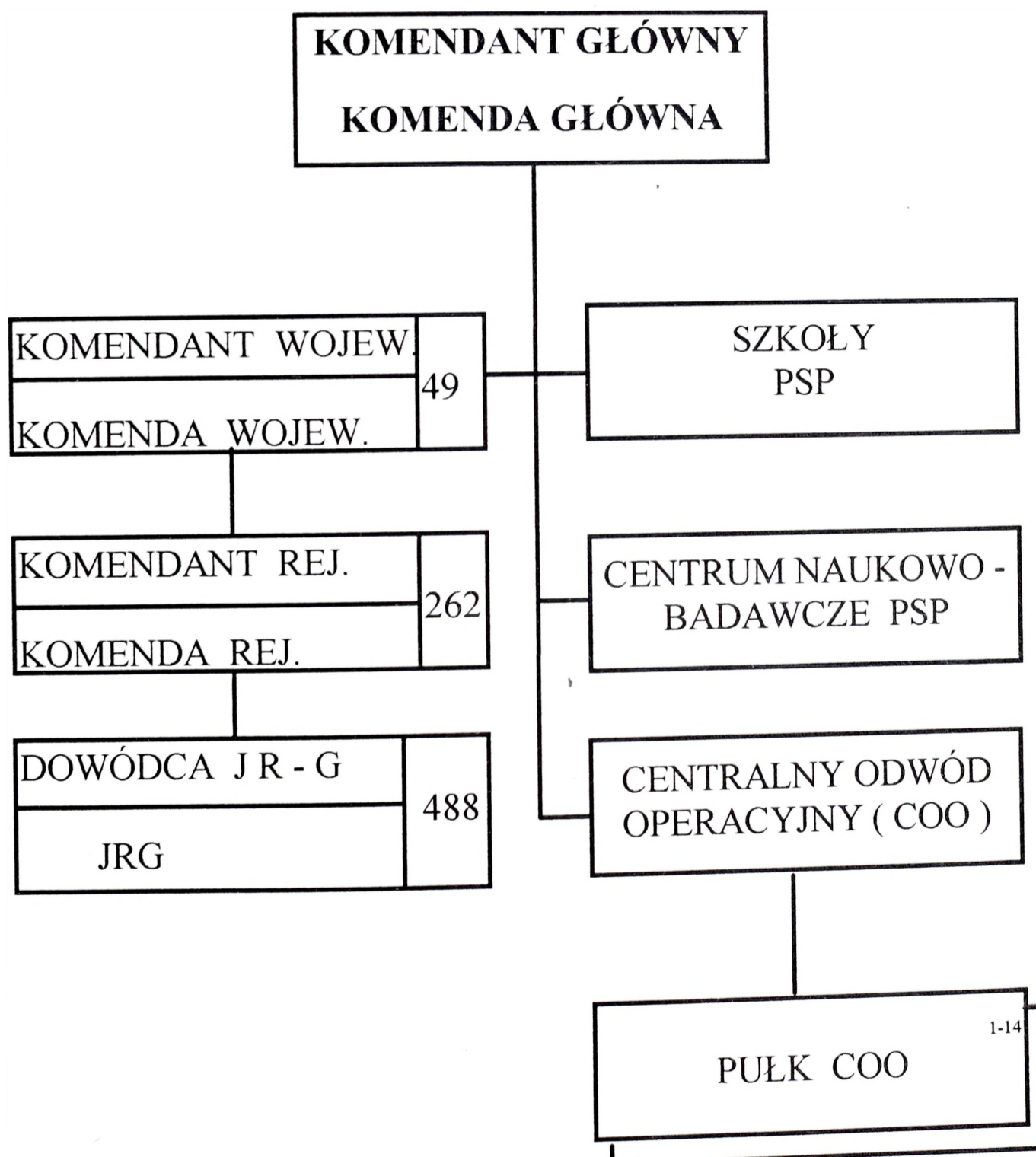
STRUKTURA ORGANIZACYJNA URZĘDU OCHRONY PAŃSTWA

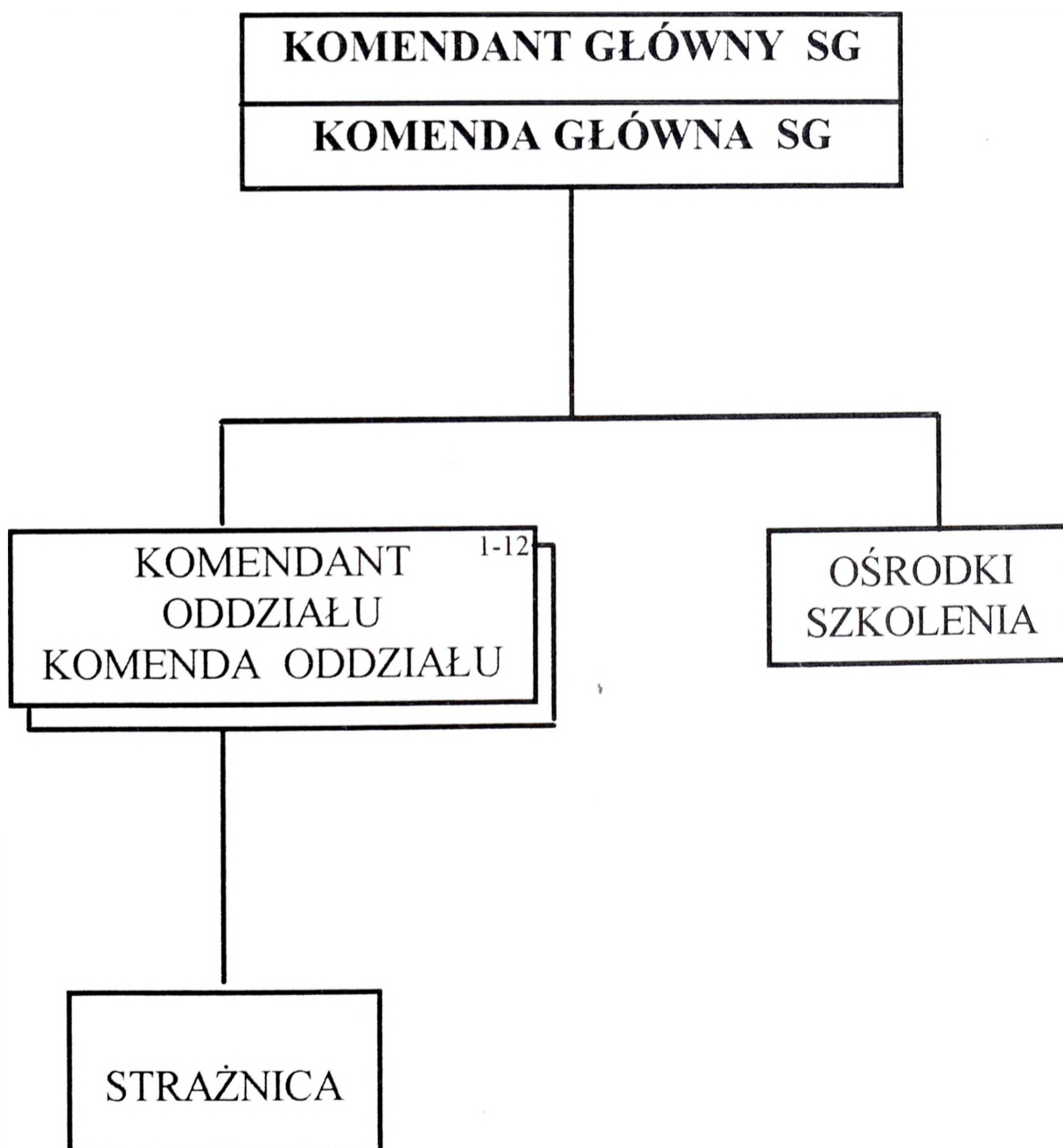
ORGANIZACJA SŁUŻB POLICJI

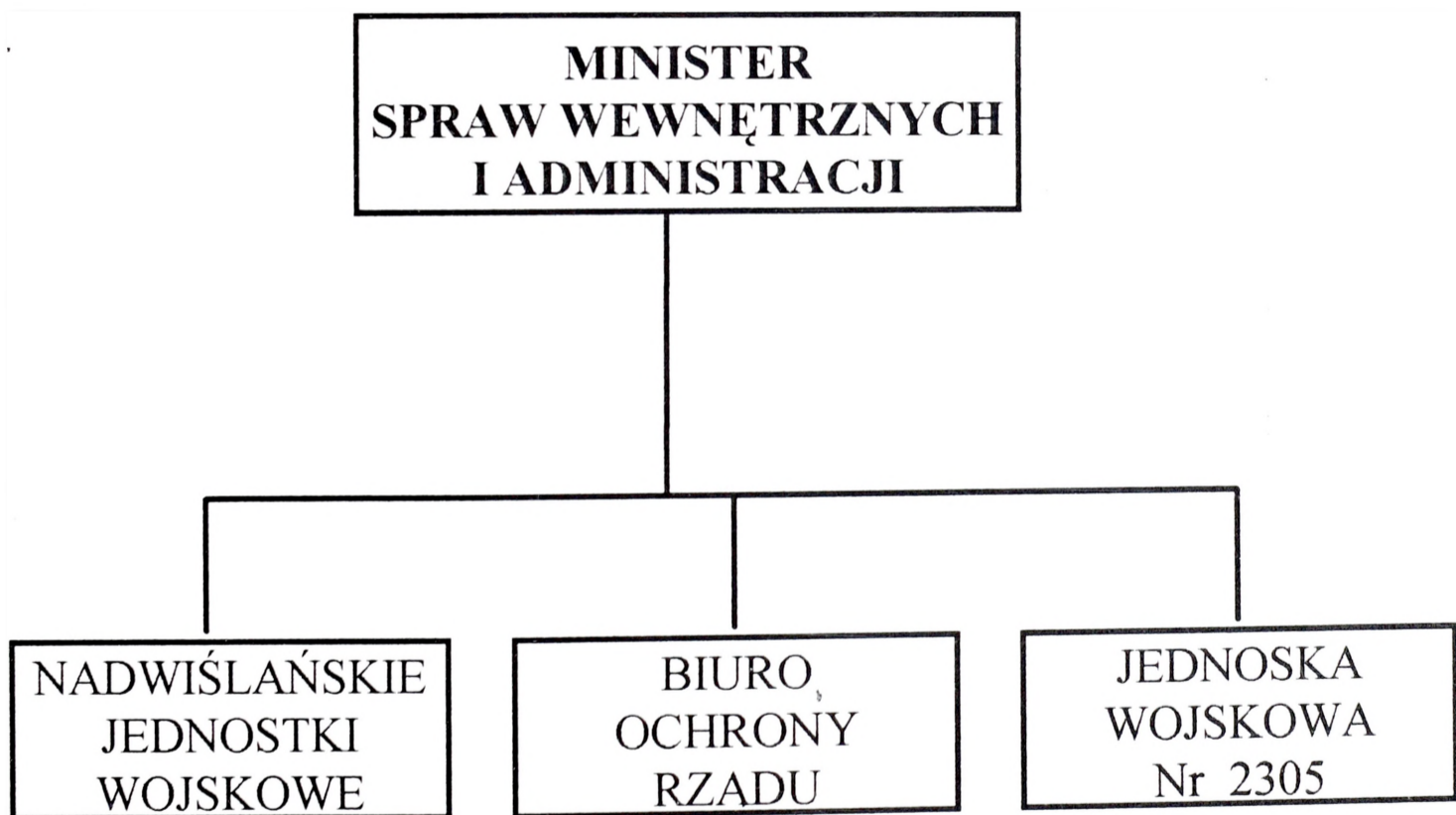
STRUKTURA ORGANIZACYJNA PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ

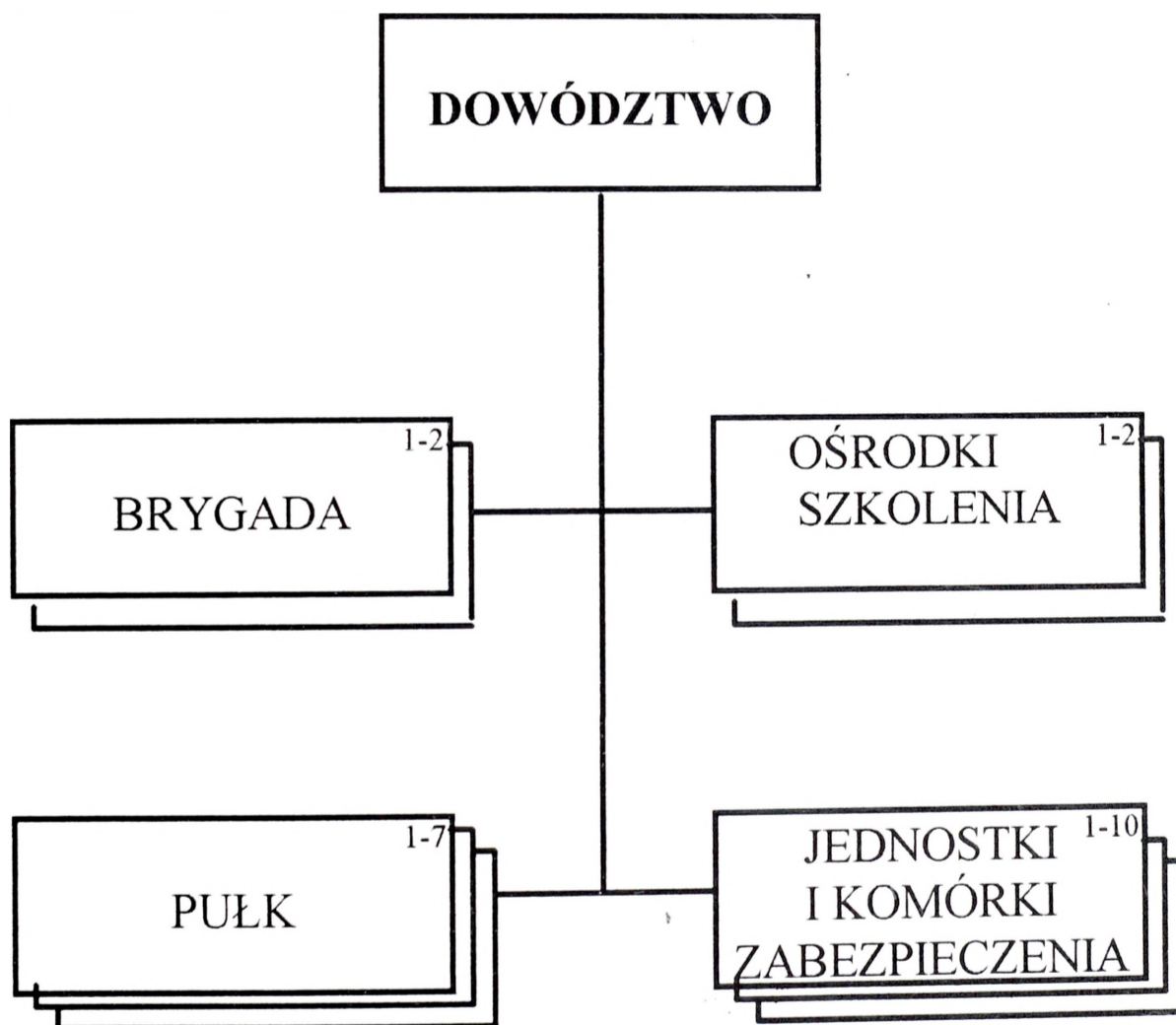
STRUKTURA ORGANIZACYJNA STRAŻY GRANICZNEJ

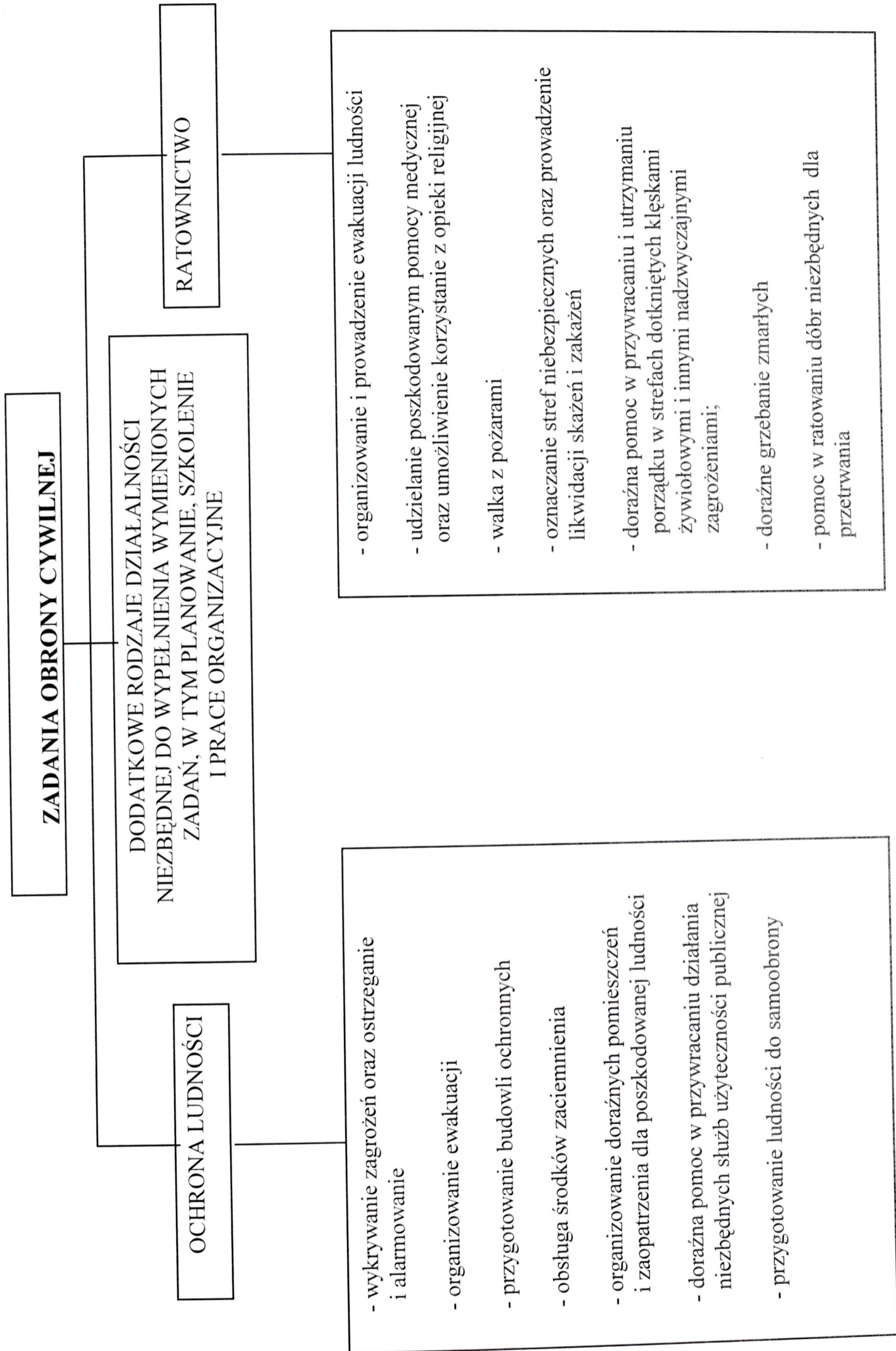

JEDNOSTKI WOJSKOWE PODPORZĄDKOWANE
MINISTROWI SPRAW WEWNĘTRZNYCH
I ADMINISTRACJI

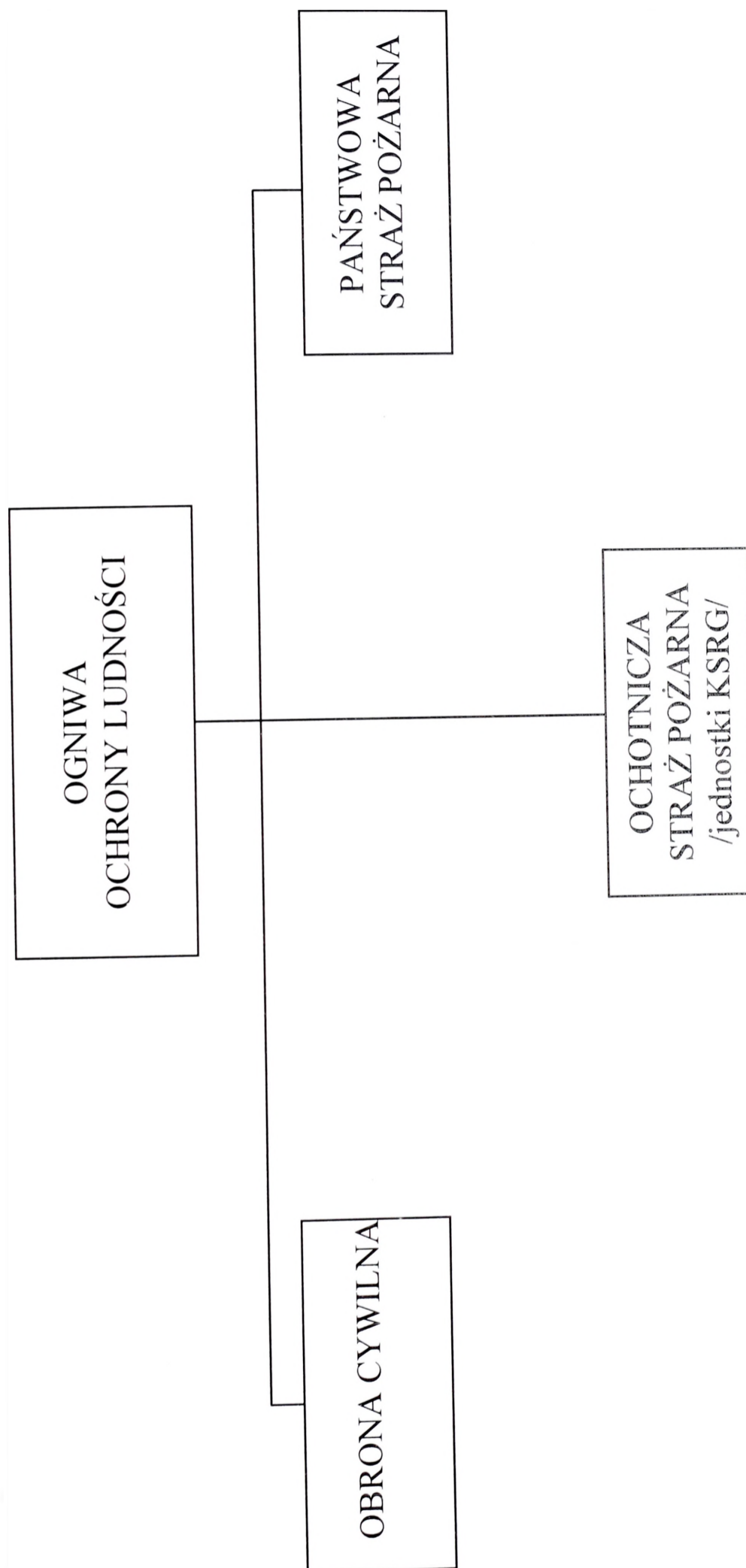

STRUKTURA ORGANIZACYJNA NJW MSWiA

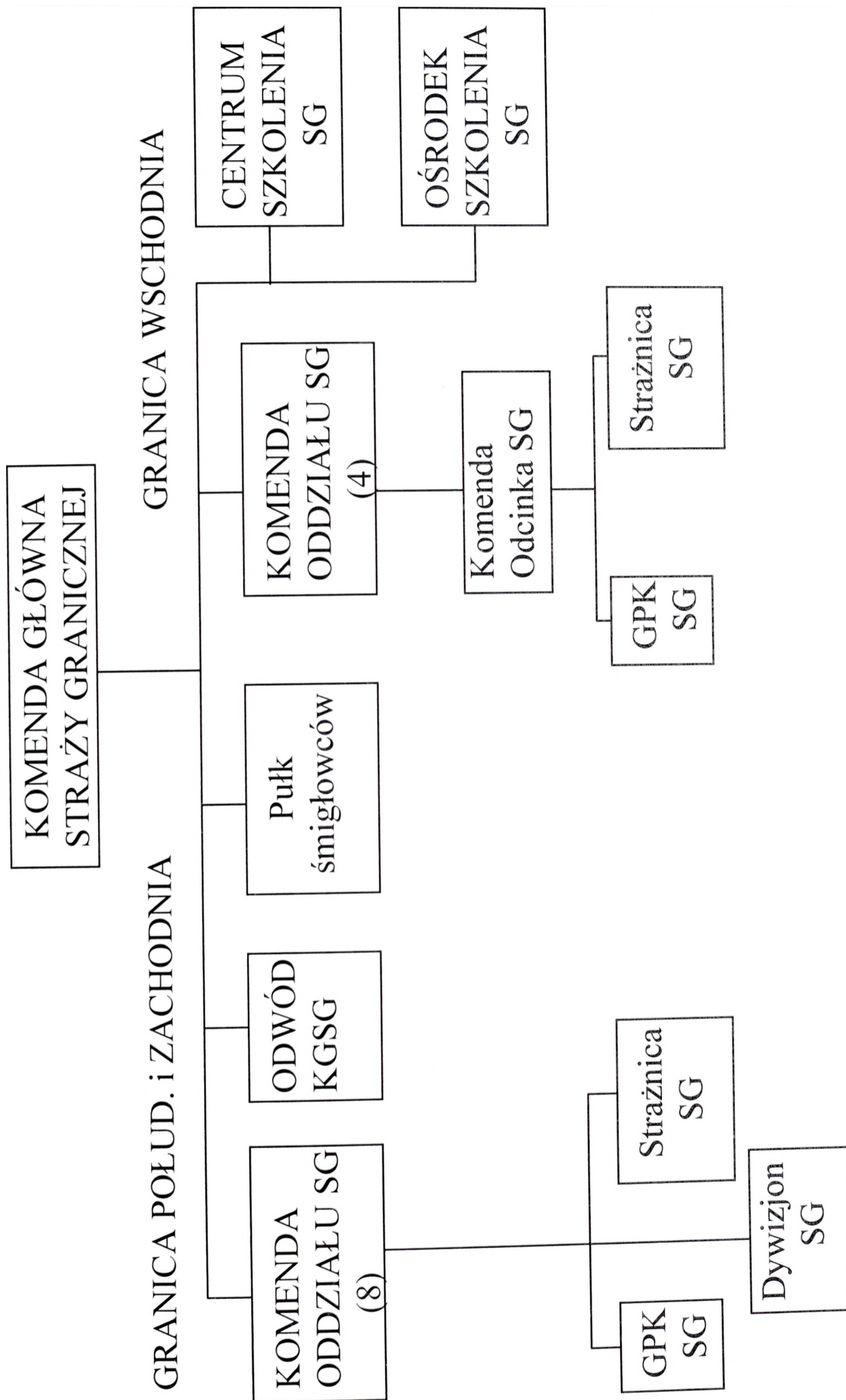

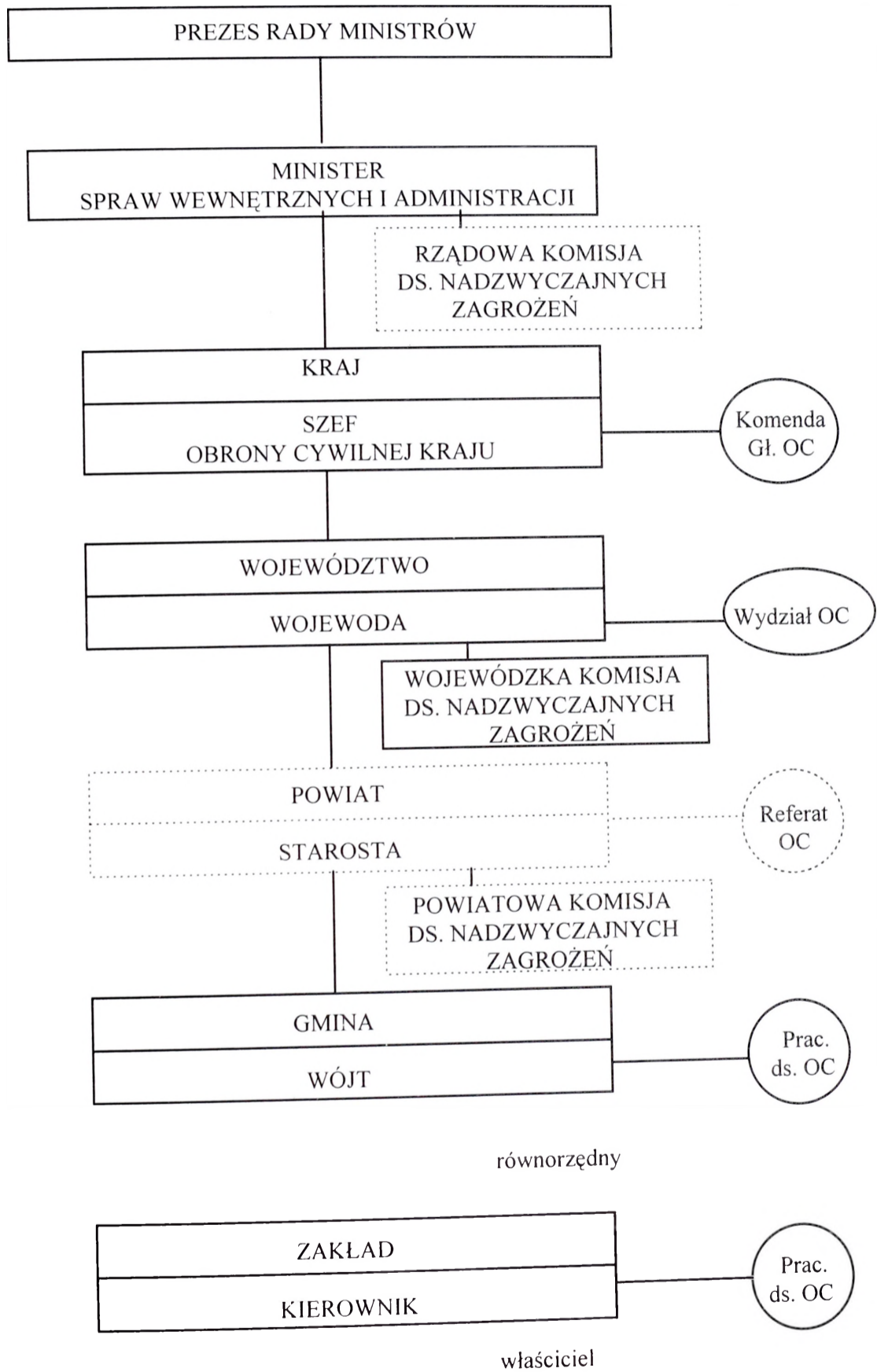
**PROGNOSTYCZNY MODEL STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ
OGNIWA OCHRONY LUDNOŚCI**

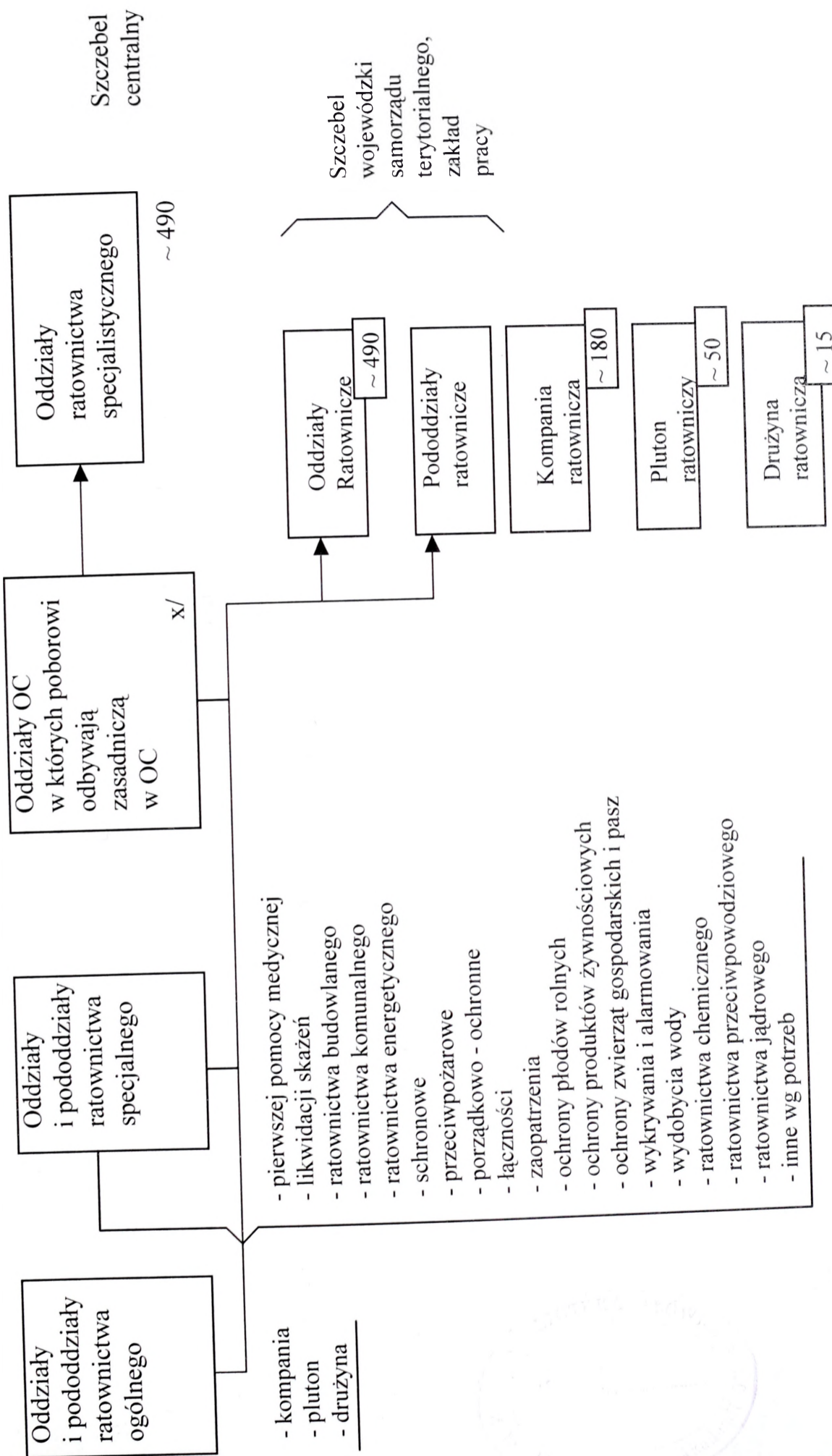
PROGNOSTYCZNY MODEL STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ STRAŻY GRANICZNEJ

KIEROWANIE OBRONĄ CYWILNĄ RP

FORMACJE OBRONY CYWILNEJ

x/ Przeznaczone są do wykonywania zadań ogólnych lub specjalnych